
Innst. S. nr. 268

(2003–2004)

**Innstilling til Stortinget
fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen**

St.meld. nr. 30 (2003-2004)

**Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen
om kultur for læring**

INNHold

1. Sammen drag	5
2. Komiteens merknader	8
2.1 Innledning	8
2.2 Et godt utgangspunkt	8
2.3 Skolen i en ny tid	10
2.4 Innholdet i opplæringen	13
2.5 En helhetlig opplæring	26
2.6 Organisering av grunnskolen	30
2.7 Organisering av videregående opplæring	31
2.8 Likeverdig og inkluderende opplæring	37
2.9 Kompetanse for utvikling	39
2.10 Lære hele livet	41
2.11 Skolen og medspillerne	44
2.12 Økonomiske og administrative konsekvenser	46
3. Forslag fra mindretall	48
4. Komiteens tilråding	50

Innst. S. nr. 268

(2003-2004)

Innstilling til Stortinget fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

St.meld. nr. 30 (2003-2004)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om kultur for læring

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

Meldingen omfatter hele grunnopplæringen, dvs. både grunnskole og videregående opplæring, jf. Kvalitetsutvalgets innstilling NOU 2003:16 I første rekke. Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle. Stortinget har tidligere gitt sin tilslutning til et nasjonalt kvalitetsvurderingssystem, jf. Budsjett-innst. S. nr. 12 (2002-2003) og delinnstillingen NOU 2002:10. De første nasjonale prøvene gjennomføres våren 2004. Et nytt utdanningsdirektorat starter sin virksomhet 15. juni 2004, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2003-2004).

Som bakgrunn for meldingen viser departementet ellers til evalueringen av Reform 97 i regi av Norges forskningsråd, som har gitt et bredt og detaljert bilde av grunnskolen. Norges deltakelse i internasjonale undersøkelser, bl.a. i regi av OECD, har også vist at det er utfordringer knyttet til elevenes læringsutbytte og -miljø, og til strategier for styring og ressursforvaltning i grunnopplæringen.

Departementet fremmer i meldingen endringer i grunnopplæringens struktur og innhold. Skolen skal legge økt vekt på ferdigheter og kunnskap. Departementet ønsker videre en skole som er preget av større mangfold, og som gir elevene et mer likeverdig tilbud. Opplæringen må bli bedre tilpasset den enkelte elev. Departementet foreslår derfor å utvide den lokale handlefriheten og få til en styrking av de grunnleggende ferdighetene som er nødvendige for all videre læring og utvikling.

Departementet peker på at vi har mer kunnskap om grunnopplæringen enn noen gang før (kap. 2). Norge har gode forutsetninger for å videreutvikle grunnopplæringen. Ressurssituasjonen har vært relativt sta-

bil de senere år. Likevel viser undersøkelser at en uforholdsmessig stor gruppe elever ikke tilegner seg helt nødvendige grunnleggende ferdigheter i løpet av skolegangen. Forskjellene mellom elever er systematiske og skyldes bl.a. sosiale ulikheter.

Departementet drøfter i meldingen hva som kan fremme en kultur for læring i skolen (kap. 3). Et mer kunnskapsdrevet samfunn gir utfordringer. Departementet mener det trengs et systemskifte for at skolen skal kunne møte disse. Styringen må i større grad baseres på klare nasjonale mål, tydelig ansvars plassering og lokal handlefrihet. Det nasjonale kvalitetsvurderingssystemet vil gi skolen kunnskaper som kan brukes som utgangspunkt for endring og utvikling.

Når det gjelder innholdet i opplæringen (kap. 4), foreslår departementet å videreføre den generelle delen av læreplanen for grunnskolen og videregående opplæring i sin nåværende form. Læreplanene for de enkelte fag skal forenkles og tydeliggjøres slik at de uttrykker klare mål for den kompetansen elevene og lærlingene skal kunne nå. Nye læreplaner foreslås utarbeidet i alle fag i grunnopplæringen. Forskning og internasjonale undersøkelser peker på at det bør identifiseres noen grunnleggende ferdigheter som er særlig viktige for elevenes og lærlingenes faglige og personlige utvikling. Departementet mener at disse ferdighetene er: å kunne uttrykke seg muntlig, å kunne lese, å kunne uttrykke seg skriftlig, å kunne regne og å kunne bruke digitale verktøy. Disse ferdighetene som ansees grunnleggende for å kunne tilegne seg og utvikle kunnskap og viten i fag, skal integreres i læreplanene for alle fag på ulike nivåer. Departementet understreker at dette ikke betyr at det skal legges mindre vekt på elevenes og lærlingenes allsidige og personlige utvikling.

Departementet foreslår visse prinsipper som skal ligge til grunn for virksomheten i både skole og lærebedrift. "Rammeverket for kvalitet i opplæringen - Skoleplakaten" inneholder 10 krav til opplæringen i skole og lærebedrift. Disse kravene vil danne grunnlaget for å utvikle et best mulig læringsmiljø og lærin-

gsutbytte for elevene og lærlingene, og å utvikle skolen og lærebedriften som lærende organisasjoner. "Skoleplakaten" skal knyttes opp mot vurdering, rapportering og tilsyn.

Departementet mener vurderingsordningene må balansere ulike formål. Innføring av nasjonale prøver vil øke antall prøver, men vil samtidig muliggjøre færre lokale prøver. Departementet vil videreføre den muntlige avgangsprøven, og vil vurdere om den skriftlige avgangsprøven i grunnskolen gradvis kan erstattes av nasjonale prøver. De nasjonale prøvene skal utvikles slik at de kan bidra til å kvalitetssikre standpunktvurderingene i felles allmenne fag i videregående skole.

Departementet vil opprettholde obligatorisk skriftlig sidemålsopplæring både i grunnskole og videregående opplæring. Skriftlig avgangsprøve i grunnskolen foreslås endret slik at eleven som trekkes ut i norsk, bare skal prøves i hovedmålet. I videregående opplæring endres obligatorisk eksamen i skriftlig sidemål til en trekkfagsordning. Departementet vil opprette et nasjonalt senter for å styrke nynorskopplæringen, og en arbeidsgruppe skal vurdere norskfaget i lys av utfordringer blant annet i forhold til det flerkulturelle samfunnet.

Departementet vil innføre obligatorisk matematikk i det som i dag kalles Vki i studieforberedende retninger. Elevene skal kunne velge mellom en teoretisk og en praktisk tilnærming til faget. 2. fremmedspråk foreslås gjort obligatorisk som et praktisk fag på ungdomstrinnet. Faget skal telle ved inntak til videregående opplæring. Teknologi og design skal styrkes i læreplaner for relevante fag. Departementet vil stimulere til forsøk med filosofi som eget fag i grunnskolen, til forsøk med mappevurdering med ekstern sensur som alternativ til sentralt gitt eksamen, samt åpne for adgang til å begynne med 2. fremmedspråk før ungdomstrinnet.

Departementet drøfter i meldingen (kap. 5) tiltak som kan være med på å skape helhet og sammenheng i grunnopplæringen og å lette arbeidet med å gi elever og lærlinger en likeverdig opplæring. Lengden på grunnopplæringen skal fortsatt være 13 år, med ti års obligatorisk grunnskole og tre års videregående opplæring. For å sikre elevenes rett til opplæring fastsettes et samlet minstetimetall til opplæring som den enkelte elev har rett til å få, og som skoleeier har plikt til å gi. Det fastsettes også timetall for fag på hvert hovedtrinn. Nasjonalt fastsatt timetall angis som 60 minutters enheter.

Departementet ønsker å gi skoleeier økt fleksibilitet i organiseringen og tilretteleggingen av opplæringen. Det foreslås derfor at inntil 25 pst. av timetallet i det enkelte fag skal kunne disponeres ut fra lokale forutsetninger og individuelle behov. Departementet peker på at det kan være en fordel med faste rammer for skoledagen lokalt, bl.a. av hensyn til leksehjelp.

Departementet mener skolen bør legge til rette for daglig fysisk aktivitet for alle elever. Gode eksempler skal formidles til skolene, bl.a. erfaringene fra prosjektet "Fysisk aktivitet og måltider i skolen" som blir avsluttet i 2005.

Departementet vil vurdere behovet for å klargjøre rådgivningstjenestens oppgaver i forskrift til opplæringsloven. Rådgivningen blir en del av "Skoleplakaten" og skal følges opp gjennom det nasjonale systemet for kvalitetsvurdering. Departementet vil i samarbeid med relevante aktører bedre formidlingen av nasjonalt oppdatert informasjon om utdannings- og yrkesveier. Det skal tas initiativ til å få etablert regionale partnerskap for utdannings- og yrkesrådgivning som en fylkeskommunal oppgave. Departementet vil stimulere til utvikling av tilbud for å styrke den enkelte rådgivers kompetanse.

Departementet drøfter i meldingen organiseringen av grunnskolen (kap. 6) og av videregående opplæring (kap. 7).

Departementet vil videreutvikle grunnskolen gjennom å styrke barnetrinnet og fornye ungdomstrinnet. Departementet foreslår å fjerne dagens inndeling av barnetrinnet i småskoletrinn og mellomtrinn. Hensikten er å gi skolene større handlingsrom til å skape sammenheng i opplæringen og gi lærerne bedre grunnlag for erfaringsdeling og gjensidig læring. Ungdomstrinnet opprettholdes som eget trinn.

Departementet mener at både faglige og pedagogiske hensyn tilsier en økning av timetallet på barnetrinnet, særlig på de første årstrinnene. Timetallet på 1.-4. trinn vil bli utvidet med til sammen 190 årstimer fra skoleåret 2004/2005. Utvidelsen skal bl.a. brukes til å styrke elevenes ferdigheter. Departementet foreslår en ytterligere økning av timetallet på disse trinnene fra skoleåret 2005/2006. En utvidet skoledag vil også gi bedre muligheter for tid til fysisk aktivitet. Bedret lærerkompetanse er en forutsetning for å få utbytte av økt timetall, og departementet vil bidra til kompetanseutvikling både faglig og didaktisk.

Departementet vil fornye ungdomstrinnet og bedre overgangen til videregående opplæring gjennom en rekke tiltak, blant annet ved økte muligheter for fordypning og praktiske aktiviteter. Det vil også ha betydning for å redusere atferdsproblemer. Departementet vil knytte ungdomstrinnet og videregående opplæring nærmere sammen ved å åpne for mulighet til å velge programfag og til å arbeide med fag fra videregående opplæring på ungdomstrinnet.

Når det gjelder videregående opplæring (kap. 7) ønsker departementet å fjerne det som strukturelt hindrer ungdom i å gjennomføre opplæringen. Tilbudsstrukturen skal i størst mulig grad bidra til å gi mulighet for å få ønsket opplæring uavhengig av bosted, økonomi og alder. Departementet vil legge til rette for en enklere struktur som gir mer fleksibilitet i tilrettelegging av opplæringen for den enkelte elev, skole, lærling og bedrift. Det innebærer færre og bredere utdanningsprogrammer, i alt elleve. Samtidig gis det mulighet for faglig fordypning allerede fra det første året. Fagene organiseres slik at det blir enklere å identifisere felleselementer som gir grunnlag for å kunne utnytte ressurser mer effektivt, samtidig som fagenes egenart ivaretas.

Departementet vil opprettholde dagens tre studieforberedende utdanningsprogrammer, men kravene til

studiekompetanse foreslås utvidet. Fagene organiseres i programområder for å gjøre tilbudene mer oversiktlige. De fagene som i dag gir generell studiekompetanse i yrkesfaglige utdanningsprogrammer, overføres til studieforberedende utdanningsprogram.

Departementet går inn for å videreføre prinsippene i dagens bestemmelser om tilpasset opplæring og spesialundervisning (kap. 8). Det foreslås en bred satsing for å sikre alle elever en bedre tilpasset opplæring. Retten til spesialundervisning opprettholdes, men departementet ser det som et mål å redusere behovet for slik opplæring.

Departementet foreslår å øke ressursene til forskning, metodeutvikling og erfaringsspredning knyttet til tilpasset opplæring. Det skal også gis økte ressurser til kompetanseutvikling for å forebygge og håndtere problematferd. Departementet vil bedre samordningen av ulike instansers arbeid knyttet til tilpasset opplæring. Statped og PP-tjenestens kompetanse til bl.a. systemrettet arbeid skal styrkes. Departementet vil også målrette og styrke tilsynet. Universell utforming av utstyr og læremidler er et prioritert område. Endelig vil departementet, gjennom evaluering, undersøke hvordan tilpasset opplæring blir ivaretatt i lærerutdanningen.

Departementet fremholder i meldingen (kap. 9) læreren som skolens viktigste ressurs og går inn for et betydelig kompetanseløft for lærere og skoleledere. Over tid vil dette kreve tiltak for mellom 2 og 3 mrd. kroner. De viktigste områdene vil være videreutdanning av lærere i prioriterte fag, målrettet kompetanseutvikling knyttet til selve reformen og et eget skolelederprogram. Prioriterte fag for videreutdanning vil være matematikk og naturfag, norsk og samisk, engelsk og 2. fremmedspråk. Kompetanseutvikling knyttet til reformen vil særlig gjelde innføring av nye læreplaner, 2. fremmedspråk, fysisk aktivitet, bruk av nasjonalt kvalitetsvurderingssystem, bedre tilpasset opplæring og etterutdanning av lærere, instruktører og prøvenemndsmedlemmer. Et eget program for skoleeiere og skoleledere skal innføres i samarbeid med Kommunenes Sentralforbund.

Departementet vil videre styrke kvaliteten på praksisopplæringen i lærerutdanningen og prioritere praksisrettet FoU i lærerutdanningen. Spesielle opptakskrav til allmennlærerutdanningen foreslås innført, likeens skjerpede krav til innholdet i pedagogisk videreutdanning for førskolelærere som skal undervise på 1.-4. årstrinn. Det skal også åpnes for å gi kommunene adgang til å ansette skoleledere i åremålsstillinger dersom dette anses hensiktsmessig.

Departementet vil styrke samarbeidet med Barne- og familiedepartementet for å sikre en bedre sammenheng i den livslange læringen fra barnehagealder av (kap. 10). I forbindelse med gjennomgang av barnehageloven og rammeplanen, og utviklingen av nye læreplaner for grunnsopplæringen, vil det bli sett på sammenhengen mellom disse planene.

Departementet mener det fortsatt bør være to ulike lærerutdanninger med hvert sitt tyngdepunkt, men vil legge til rette for at allmennlærere, gjennom å utvide

sin kompetanse, kan arbeide i barnehagen. For å hindre uklarheter, skal lovreguleringen av tilbudet om spesialpedagogisk hjelp før skolepliktig alder vurderes.

Når det gjelder voksnes individuelle rett til grunnskole og videregående opplæring, vil departementet bedre kunnskapsgrunnlaget om voksne som ønsker grunnsopplæring. Dagens regelverk skal gjennomgås for å sikre en mer enhetlig praktisering av reglene for realkompetanse, blant annet for praksiskandidatordningen.

Departementet vil stimulere til et bedre samarbeid mellom hjemmene og skolen ved å åpne for større lokalt handlingsrom (kap. 11). Dagens bestemmelser i opplæringsloven om samarbeidsutvalg, foreldreråd og skoleutvalg foreslås erstattet av en lovbestemmelse om at skolen skal organisere samarbeidet mellom hjem, skole og elever, både på individ- og skolenivå, på den måten som passer best på den enkelte skole. Dette skal også gjelde videregående opplæring. Samarbeidet mellom hjem og skole skal inngå i kvalitetsvurderingssystemet for skolene.

Departementet vil sikre brukerinnflytelsen for foresatte i skolen. Samtidig må det være et statlig organ med ansvar for veiledning og informasjon. Departementet vil klargjøre disse to forskjellige oppgavene ved å la Utdanningsdirektoratet overta statlige veilednings- og informasjonsoppgaver overfor foresatte, mens Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) videreutvikles til en fast arena for innflytelse for foresatte på nasjonalt nivå. En egnet organisering kan for eksempel ha form av et "brukerforum".

Departementet viser til at skolefritidsordningen (SFO) er et frivillig tilbud og at kommunene har ansvaret for å utforme tilbudet. Departementet ser imidlertid behov for systematisk utviklingsarbeid og vil ta initiativ til et samarbeid med Kommunenes Sentralforbund om å innhente og spre erfaringer om SFO-tilbudet.

Departementet vil stimulere til samarbeid mellom skolen og det lokale arbeidslivet. Lokalt partnerskap mellom skole og arbeidsliv og samarbeid på IKT-området vurderes som positive bidrag til en god opplæring. Departementet har ellers tillit til at lokale organer kan vurdere om det er behov for retningslinjer om reklame, og mener det ikke er hensiktsmessig med en nasjonal bestemmelse som forbyr reklame i skolen.

Når det gjelder økonomiske og administrative konsekvenser (kap. 12), vil departementet komme tilbake til dette i forbindelse med de årlige budsjettforslagene. Departementet mener behovet for kompetanseutvikling vil være betydelig på en rekke områder for både lærere og skoleledere, og vil investere i dette. Prioritet vil bli gitt til direkte reformrelaterte tiltak, over tid anslått til 2-3 mrd. kroner.

Departementet anslår merutgiftene til lærerlønn for kommunene og de frittstående skolene ved en økning av timetallet med 4 timer på 1.-4. trinn, til 135 mill. kroner i 2005, og med helårsvirkning 320 mill. kroner i 2006. Departementet antar at timetallsutvidelsen ikke vil medføre betydelige innsparinger i skolefritidsordningen. Skysstutgiftene kan enkelte steder gå ned.

Totalkostnadene ved utvikling av læreplaner på alle nivåer anslås til ca. 120 mill. kroner, hvorav 46 mill. kroner i 2005. Utsifting av læremidler vil departementet komme tilbake til.

Departementet vil i forslaget til statsbudsjett for 2006 komme tilbake til en nærmere vurdering av kostnadene ved ny struktur i videregående opplæring, som inneholder mange elementer. Tiltakene for å styrke nynorsk forutsettes finansiert av innsparingen ved å endre eksamensordningen i norsk sidemål. Budsjettkonsekvensene av tiltak knyttet til lærerutdanningen og veiledning av nye lærere tar departementet sikte på å dekke innenfor gjeldende budsjetttrammer.

2. KOMITEENS MERKNADER

2.1 Innledning

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Vidar Bjørnstad, Ottar Kaldhol og Eva M. Nielsen, fra Høyre, Ine Marie Eriksen, Jan Olav Olsen, Raymond Robertsen og Søren Fredrik Voie, fra Fremskrittspartiet, Ursula Evje og Arne Sortevik, fra Sosialistisk Venstreparti, Lena Jensen og lederen Rolf Reikvam, fra Kristelig Folkeparti, Arne Lyngstad og Elsa Skarbøvik, fra Senterpartiet, Rune J. Skjælaaen, fra Venstre, Trine Skei Grande, og representanten Jan Simonsen, viser til meldingen om kultur for læring.

2.2 Et godt utgangspunkt

Komiteen mener Norge har gode forutsetninger for å utvikle grunnopplæringen og å skape en enda bedre skole. Skoler er tilgjengelige for alle i hele landet, og vi har høy lærertetthet. Vi har høyere deltagelse i videregående opplæring enn de aller fleste andre land. Vi har en høyt utdannet befolkning og relativt små sosiale forskjeller. Det er bred politisk oppslutning om skolens mål - å gi barn og unge allmenndannelse, personlig utvikling, kunnskap og ferdigheter.

Komiteen vil understreke at skolen som institusjon har en sentral rolle som kultur- og verdibærer. Opplæringen skal ivareta og utdype elevenes kjennskap til nasjonale og lokale tradisjoner - den hjemlige historie og det som er vårt bidrag til den kulturelle variasjon i verden. Komiteen vil videre understreke at skolen selv er kulturbærer og har et ansvar for formidling og synliggjøring av verdier og normer i et lokalt, nasjonalt og globalt perspektiv.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, mener at skolen skal bidra til at hver enkelt elev skal få en helhetlig kompetanse. Etisk, sosial og kulturell kompetanse er en naturlig og integrert del av denne.

Brukerundersøkelser viser at de aller fleste foreldre/foresatte er fornøyd med skolen, særlig med elevenes trivsel og lærernes innsats. De fleste elevene har lavt fravær sammenlignet med elever i andre land. De har gode demokratikunnskaper og holdninger. Flertal-

let mener det er viktig å videreutvikle skolens evne til å ivareta den enkelte elev innenfor fellesskapets ramme.

Flertallet viser til at det store flertall av elevene oppnår et tilfredsstillende læringsutbytte, men at opplæringen også har svakheter. Evalueringen av Reform 97 viser at vi ikke har lyktes i å realisere idealet om en opplæring som er tilpasset hver enkelt elev. Det er store og systematiske forskjeller i læringsutbytte, og en uforholdsmessig høy andel elever tilegner seg for dårlig grunnleggende ferdigheter.

Flertallet vil understreke at for å øke kvaliteten i grunnopplæringen må vi bygge på det som er godt og samtidig øke innsatsen på de områdene som er mangelfulle. Flertallet mener en viktig utfordring i tiden framover blir å skape en likeverdig skole for alle - i et samfunn med mer mangfold og større krav til kunnskap enn noen gang før. Visjonen er å skape en kultur for læring der elevene rustes til å møte livets oppgaver og mestre utfordringer sammen med andre.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen er enig i at Norge har svært gode forutsetninger for å skape en kvalitetsskole. Disse medlemmer mener likevel at norsk skolepolitikk i flere tiår har vært preget av fagre ord og løfter, men liten vilje til konkrete handlinger for å kvalitetssikre grunnopplæringen. Enhetsskolen, det mest skadelige eksperimentet norsk skole har vært utsatt for av sosialistene som har styrt landet med jevne mellomrom siden krigen, blir utfordret i meldingen og det er på høy tid. Slik disse medlemmer ser det er målet for enhetsskolen å erstatte likeverd og frihet med likhet. De to hovedendringene i grunnopplæringen L-94 og R-97 har etter disse medlemmers mening forsterket en negativ utvikling i norsk grunnopplæring. Fokus på kvalitet i opplæringen, på innlæring av gode arbeidsmetoder, på å skape kultur for innsats fra den enkelte elev for å gi eleven godt læringsutbytte, og på kultur for gode læringsresultater er etter disse medlemmers vurdering skjøvet i bakgrunnen og nedtonet. Etter disse medlemmers syn har det i stedet vært overfokus på skolen som sosial arena. Stor grad av inkludering der de svakeste elevene påvirker både læringsarbeid, læringsholdning og læringsresultater også for andre elevgrupper og enkeltelever har gitt middelmådige og til dels svake læringsresultater. Disse medlemmer peker på at både norske og internasjonale undersøkelser bekrefter denne utviklingen.

Disse medlemmer viser til at Norge er et av de land som bruker mest ressurser på skolen, samtidig som norske elever ligger langt ned på listen når resultater måles. Dette er et klart signal om at norsk skole trenger et fornyet og sterkt fokus på innhold og resultater. Disse medlemmer vil påpeke at det altoverskyggende bildet fra alle de store internasjonale undersøkelser som har blitt foretatt de siste årene er at norske elever gjør det spesielt svakt i de såkalte basisfagene, der grunnleggende ferdigheter måles.

Disse medlemmer viser til at den siste brukerundersøkelsen foretatt blant elever i Oslo-skolen konkluderte med at elevene selv mente de fikk for få utfordringer. Disse medlemmer viser videre til at både de såkalt svake og de såkalt sterke elevene synes de får for enkle oppgaver. Det er regelrett sløsing med den enkelte elevs ressurser, når barna kommer til skolen med høye forventninger om hva de skal lære og hvilke utfordringer som venter dem, og de selv blir møtt med lave forventninger både til læring og utfordringer. Det er etter disse medlemmers oppfatning skolens viktigste oppgave å formidle kunnskaper og stimulere evnen til kritisk tenkning. Norsk skolevesen har som et resultat av enhetsskoletenkningen hatt en lang og vond tradisjon for å skape tapere av elever som ikke får den opplæringen de har behov for. Enhetsskolen har vært preget av sterk politisk styring og kunstig utjevning mellom elevene. Disse medlemmer mener at norsk skolevesen har vært preget av mangel på individuell utfoldelse og utvikling, og dette har skapt tapere både blant elever som er såkalt evnerike og elever som er såkalt teorisvake.

Disse medlemmer er fornøyd med at meldingen tar et oppgjør med sosialistenes enhetsskole, men mener at Regjeringen likevel er for passive og tilbakeholdne i forhold til de grep som må tas for å erstatte enhetsskolen med kvalitetsskolen. Disse medlemmer har merket seg evalueringen av Reform 97, som viser at det er store og systematiske forskjeller i læringsutbytte, og en uforholdsmessig høy andel elever tilegner seg for dårlig grunnleggende ferdigheter. Disse medlemmer mener at meldingen inneholder for få konkrete forslag og for mye symbolske oppgjør uten at man følger opp dette med nødvendige handlinger. Disse medlemmer vil peke på at kvalitet i opplæringen også er avhengig av kvalitet på de lærerne som skal foreta opplæringen. Disse medlemmer mener at det er på høy tid at lærerutdanningen blir hevet både i kvalitet og anseelse, og det gjøres først og fremst ved at lærerne følger samme utdanningsløp som ved andre høyere utdanninger, gjennom bachelor- og mastergrader.

Disse medlemmer mener det er på høy tid at nasjonale skolemyndigheter, skoleeiere, skoleledelse og lærer endrer sin holdning til skolens oppgave, skolens innhold og skolens resultat for den enkelte elev. På alle nivå må det skapes en kultur for læring - en forståelse av at det er viktig og riktig å arbeide flittig for å bli flink. Innenfor en slik kultur for læring mener disse medlemmer det er viktig at resultater måles og at målinger offentliggjøres. Faglig forsvarlig behandling og hensyn til personvern forutsettes ivaretatt. Samtidig vil disse medlemmer minne om at Fremskrittspartiet vil gjeninnføre faglige karakterer fra og med 5. klassetrinn og karakterer i orden og oppførsel fra og med 3. klassetrinn.

Disse medlemmer minner om at grunnopplæringen også preges av stor uro i undervisningen og et uakseptabelt omfang av mobbing. Begge deler påvirker åpenbart både lærings situasjon og læringsresultat på en negativ måte. Også her trengs holdnings-

endring fra skolemyndigheter, skoleeiere, skoleledere og lærere, og aktiv medvirkning fra foreldre/foresatte.

Disse medlemmer understreker også den viktige rolle som foreldre/foresatte spiller, kan spille og bør spille i grunnopplæringen. Disse medlemmer ønsker å beholde dagens lovbestemte medvirkingsformer. Innenfor en kultur for læring mener disse medlemmer at foreldre/foresattmedvirkning må utvikles videre for å gi foreldre/foresatte større innflytelse og reell styringsmakt i grunnopplæringen.

Endelig peker disse medlemmer på at en god skole i en kultur for læring skal ha lokal og individuell frihet. En kultur for god læring må også omfatte et tilsyn som gir foreldre/foresatte, elever og offentlig bevilgende myndighet god sikkerhet for at lover og regler følges og at skolene selv driver systematisk kvalitetsutvikling. Disse medlemmer er særlig opptatt av at foreldre/foresatte også får oppgaver/myndighet i en slik tilsynsprosess.

Disse medlemmer har merket seg at departementet i meldingen har valgt ikke å behandle to viktige strukturelle forhold; nemlig finansieringsmodellen og grunnutdanningens lengde. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet ønsker en annen finansieringsmodell; en stykkprisbasert finansiering der staten betaler skolepenger for den enkelte elev direkte til den skolen eleven/foresatte har valgt. Disse medlemmer peker på at dette sikrer direkte ressurstilgang ihht. behov og derved uavhengig av kommunal/fylkeskommunal økonomi og prioriteringer. Disse medlemmer ønsker fremlagt sak om innføring av en slik finansieringsmodell fra og med skoleåret 2005/2006. Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets merknader om dette i forbindelse med St.prp. nr. 64 (2003-2004) Kommuneproposisjonen.

Disse medlemmer viser til NOU 2003:16 I første rekke (Kvalitetsutvalgets innstilling) der utvalget med knapt flertall avviste forslag om å sette grunnskolen lengde til 9 år under forutsetning av at de innsparte midlene fra et 10. år beholdes i grunnskolen. Disse medlemmer understreker at Fremskrittspartiet støtter mindretallets syn og mindretallets premiss.

Disse medlemmer viser også til meldingens omtale av lærernes arbeidstid. Disse medlemmer registrerer med tilfredshet at et av Fremskrittspartiets forslag gjennom mange år nå er gjennomført fra 1. mai 2004 da forhandlingsansvaret for undervisningspersonalet ble overført til kommuner og fylkeskommuner. Etter disse medlemmers mening er det fortsatt nødvendig å arbeide for at det aller meste av lærernes arbeidstid brukes på skolen og i kontakt med elevene for å sikre god ressursutnyttelse. Disse medlemmer har merket seg de gode erfaringene som er vist gjennom forsøksordning med utvidet arbeidstid.

Disse medlemmer ser ingen grunn til å endre formålsparagrafen i norsk skole slik den er nedfelt i opplæringslovens § 1-2. Disse medlemmer mener dagens formålsparagraf på en god måte understreker skolens visjoner og mål. Disse medlemmer understreker at formålsparagrafens plattform der det heter "gi elevene ei kristen og moralsk oppseding" understre-

ker at norsk og vestlig tradisjon og kulturarv basert på det kristne livssyn også bør være plattformen for norsk skole.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til at meldingen ikke drøfter behov for endringer i formålsparagrafen. Disse medlemmer mener det ville vært naturlig ved så omfattende forslag til endringer i struktur og innhold å problematisere opplæringsloven § 1-2.

Disse medlemmer viser til at skolegruppa nedsett av Verdikommisjonen ga innspill til en helt ny formålsparagraf. Skolegruppa hadde representanter for ulike tros- og livssyn, og de sto samlet bak en forståelse av at det er nødvendig å endre dagens paragraf. De pekte spesielt på at den innledende setningen om at skolen i samarbeid med heimen skal hjelpe til å med å gi elevene "en kristen og moralsk oppseding" vanskelig kan forsvares i en tid der flere religioner og livssyn lever side om side. Disse medlemmer viser til at Norge er blitt et flerreligiøst og flerkulturelt land. Muslimer, humanetikere, buddhister og nyreligiøse er synlig og godt organiserte minoriteter. Disse medlemmer viser til at prøven på om Norge er et livssynsmessig pluralistisk samfunn er om kristne om de bodde i et muslimsk land, ville akseptere at den offentlige skolen i landet i sin formålsparagraf sa at skolen skulle gi barna en muslimsk oppdragelse.

Disse medlemmer mener det er viktig å ta utgangspunkt i den felles forståelse som skolegruppa kom fram til i arbeidet med en ny formålsparagraf.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge fram forslag til ny formålsparagraf i opplæringsloven, med utgangspunkt i formuleringene til skolegruppa under Verdikommisjonen. Forslaget må avspeile at Norge er blitt et flerkulturelt og pluralistisk samfunn og må kunne samle bred oppslutning fra ulike tros- og livssynssamfunn."

2.3 Skolen i en ny tid

Komiteen mener skolen er blant våre viktigste samfunnsinstitusjoner. Skal skolen kunne møte utfordringene fra et mer kunnskapsdrevet samfunn, må vi ha tillit til at den enkelte lærer, skoleleder og skoleeier har de beste forutsetningene for å vite hvordan god læring kan skapes og gjennomføres innenfor rammen av nasjonale mål. Komiteen mener at kompetente og engasjerte lærere er skolens viktigste ressurs.

Lærere arbeider med fag, verdier og holdninger. De skal både danne og utdanne. Komiteen mener det er nødvendig med målrettet kompetanseutvikling for lærerne. Komiteen er tilfreds med at departementet vil legge fram forslag til endringer i opplæringsloven for å klargjøre skoleeiers ansvar for at personalet sikres nødvendig kompetanseutvikling.

Komiteen mener gode skoleeiere, og ikke minst skoleledere, er viktige for en god skoleutvikling. Gode lærere må motiveres, ikke minst for at de skal bli værende i skolen. Skoleforskning indikerer at forskjell-

len mellom lærere ikke bare ligger i hva slags utdanning eller hvor lang erfaring læreren har. Det dreier seg i høy grad om personlige egenskaper og motivasjon.

Komiteen viser til at skolen gjennom det nasjonale kvalitetsvurderingssystemet vil få kunnskap som kan brukes som utgangspunkt for endring og utvikling.

Komiteen mener at lærere og skoleeiere er blant våre viktigste aktører i kunnskapssamfunnet. Lærere og skoleledere må derfor få mulighet til kontinuerlig oppdatering og tilegnelse av kunnskap. Komiteen mener at etter- og videreutdanning av lærere er av sentral betydning for utviklingen av en bedre skole. Komiteen viser til forslaget om et kompetanseløft for lærere og mener at dette er svært positivt. Kompetanseutvikling av skoler og lærere er et komplisert område, og kan vanskelig gjennomføres uten at skolene utvikler seg som lærende organisasjoner. Komiteen mener at større lokal frihet til skolene må følges opp av en strategi der skolene utvikler ny praksis ut fra eget initiativ, og der de systematisk vurderer sin egen virksomhet. En slik skolebasert vurdering må stå sentralt i utvikling av lærernes kompetanse. I den forbindelse mener komiteen at det er viktig at skoleeierne tar ansvar for å tilrettelegge for kompetanseutvikling.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen peker på at en viktig forutsetning for god skoleutvikling også er mangfold i eierskap. Norsk skole domineres av offentlig eierskap. Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets skolepolitikk der finansiering gjennom stykkpris gjør det mulig med fritt skolevalg for elever og foresatte. Disse medlemmer viser til at ny lov om frittstående skoler - som høsten 2005 også vil bli utvidet til å gjelde videregående skoler i tillegg til grunnskoler - er et viktig tiltak for å sikre bedre mangfold i eierskap.

Disse medlemmer er enig i at kunnskap er et avgjørende karaktertrekk ved dagens samfunn. Disse medlemmer mener at utdanning og opplæring i første rekke er et gode for det enkelte mennesket, dernest er en samlet kunnskapskapital fra de enkelte individer selve kilden til fortsatt vekst og utvikling i vårt samfunn. Disse medlemmer mener at skolen er en av de viktigste byggeklosser i kunnskapssamfunnet, og at en god skole i kunnskapssamfunnet skal være en kunnskapspreget skole. En kunnskapspreget skole skal ha fokus både på innhold og resultater, og alle elever skal få mulighet til å utnytte og videreutvikle sine evner og sin nysgjerrighet, i tråd med sine individuelle behov. Enhetsskolen har dessverre skapt tapere. Disse medlemmer har merket seg konklusjonene i evalueringen av Reform 97 som er at skolen ikke har lyktes med å tilpasse opplæringen til den enkelte elev. Disse medlemmer mener at en differensiert skole, som er tilpasset elevenes ulike behov, vil være den beste sikringen mot at det skapes flere tapere i den norske skolen.

Når skolens rolle i en ny tid drøftes er det etter disse medlemmers syn to viktige forhold som må understrekes. I tillegg til at undervisningen må tilpasses

bedre til elevenes individuelle behov må skolen også ha oppmerksomhet rettet mot kvalitet i egen undervisning og arbeid med kvalitetsutvikling. I en slik sammenheng må skolen også arbeide med personalets læring. Disse medlemmer understreker at skolen i en ny tid også må regne med at elever, foresatte, tilsynsmyndighet og sentral politisk myndighet møter skolen med økte krav og økte forventninger. Skoleeiere og skoleledelse må regne med større oppmerksomhet omkring kvalitetsnivå og arbeid med kvalitetsforbedring ved den enkelte skole.

Disse medlemmer har merket seg meldingens omtale av det norske samfunn som mer flerrettnisk og flerreligøst. Disse medlemmer understreker at Fremskrittspartiets politikk bygger på norsk og vestlig tradisjon og kulturarv med basis i det kristne livssyn. Disse medlemmer forutsetter at personer med ikke-vestlig bakgrunn som får permanent opphold i Norge og statsborgerskap i Norge har et ønske om å lære seg norsk, skaffe seg innsikt i norske forhold og tilpasse seg norske samfunnsforhold. Disse medlemmer legger til grunn at elever i norsk skole med ikke-norsk bakgrunn vektlegger arbeidet med å lære seg norsk og at disse elevenes foresatte også vektlegger dette.

Disse medlemmer er enig i at lærere som er kompetente, engasjerte og ambisiøse på elevenes vegne, er skolens viktigste ressurs. Norsk skolevesen tar i dag lite hensyn til den enkelte elevs muligheter og behov, og det hemmer også lærerne i deres arbeid. Disse medlemmer mener at det både må stilles større krav til den enkelte lærer, og at den enkelte lærer må bli sitt ansvar bevisst på en annen måte enn dagens tilstand. Disse medlemmer viser til at det har blitt tatt initiativ til en ny lærerutdanning, og flere tilbud om etter- og videreutdanning. Disse medlemmer vil peke på hvilken rolle lærerne har i å få elevene til å "jage" etter kunnskap. For at elevene skal få en kultur for læring, som meldingen viser til, er det etter disse medlemmers oppfatning nødvendig å øke lærerutdanningen fra 4 til 5 år som også er hovedmodellen i Kvalitetsreformen for høyere utdanning. Disse medlemmer foreslår derfor å innføre en 3+2 modell for lærerutdanningen. Dette vil føre til at man øker bevisstheten om at læreryrket er viktig, i tillegg til at lærerne vil få økt kompetanse som et resultat av en mer krevende utdanning i forhold til økte krav til både innhold og resultater. Disse medlemmer viser til sine merknader og forslag under pkt 2.9.

Disse medlemmer har merket seg meldingens omtale av styringssystemet som skal gjøre det mulig med handlingsrom for fleksible og varierte løsninger i skolen. Disse medlemmer støtter prinsippet om økt handlefrihet for skoleeiere med tilhørende økt ansvar. Disse medlemmer vil styrke tilsynsrollen og anser ikke dagens tilsynsordning som tilfredsstillende. Disse medlemmer viser til at tilsynsoppgaven er lagt til det nye utdanningsdirektoratet som er under oppstart, og at etablering av denne ordningen skjedde gjennom omtale i statsbudsjettet for 2004 og ikke i egen sak. Disse medlemmer påpeker igjen

at behandling av viktige utdanningspolitiske saker som "tekstbilag" til årlige statsbudsjett etter disse medlemmers syn verken er forsvarlig eller akseptabel. Disse medlemmer ønsker et frittstående og styrket tilsyn som både skal ha en inspeksjonsrolle for å undersøke at lover og forskrifter oppfylles og en tilsynsrolle som foretar vurdering av arbeidet med kvalitetssikring/kvalitetsutvikling på hver enkelt skole. Disse medlemmer viser til at en slik modell er kjent fra andre europeiske land. Disse medlemmer peker på at virksomheten til et frittstående tilsyn bør gjennomføres med egne ansatte, med skoleansatte fra andre fylker enn der kontrollen foregår og med representanter for foreldre. Disse medlemmer vil i tillegg gi foreldrevalgte organer på hver skole en selvstendig og sideordnet tilsynsrolle.

Disse medlemmer legger videre til grunn at et skoletilsyn for grunnopplæringen bør kunne utføres av NOKUT gjennom en egen avdeling. Disse medlemmer legger til grunn at tilsyn utføres på den enkelte skole og at tilsynsrapportene skal være offentlig tilgjengelig.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem en egen sak om et nytt frittstående tilsyn for grunnopplæringen, der både en løsning innenfor NOKUT og en løsning med en ny selvstendig enhet vurderes."

Disse medlemmer har merket seg meldingens kap. 3.4 om skoler i utvikling. Også disse medlemmer er opptatt av at det skapes en kultur for læring i skolen. Disse medlemmer legger den forståelse til grunn at en slik kultur dreier seg om å skape en positiv holdning til tydelig innsats for å oppnå gode læringsresultater. Disse medlemmer er kjent med at det foregår en omfattende forsøksvirksomhet i skolen uten at dette har gitt påtagelig økning i læringsresultatene. Den omfattende forsøksvirksomheten virker etter disse medlemmers syn som et paradoks og som et uttrykk for en nasjonal skole som har mistet fokus på - og forståelse av - egen kjernevirksomhet.

Disse medlemmer deler meldingens oppfatning av at lærernes arbeidstids- og lesepliktavtale hemmer en fleksibel organisering av skoledagen og bruker av lærernes arbeidstid. Disse medlemmer understreker derfor at sentrale myndigheter, skoleeiere og foresatte må arbeide for at dette avtaleverket endres slik at lærerne i det alt vesentlige bruker sin arbeidstid på skolen i kontakt med foreldre og foresatte.

Disse medlemmer minner om at disiplin for å skape arbeidsro og gode arbeidsvaner står sentralt i Fremskrittspartiets skolepolitikk. Norsk grunnutdanning preges av både omfattende uro og mobbing. Undersøkelser viser også at elever ønsker lærere som er tydeligere i sin lederrolle og i sin voksenrolle og som tydeligere griper inn mot uro og mobbing. Disse medlemmer har merket seg at de norske skoler som har gode faglige resultater i PISA-undersøkelsen også har et læringsmiljø som er preget av arbeidsro og god utnyttelse av tiden. Disse medlemmer har merket

seg at departementet har laget strategi og handlingsplaner for flere viktig satsingsområder innenfor grunnopplæringen men savner et like offensiv og tydelig holdning til uro og mobbing i norsk skole og som samtidig kan bidra til bedre arbeidsro og derved bedre utnyttelse av den tiden elevene tilbringer på skolen.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem en melding med tiltaksplan for å redusere uro og mobbing i norsk grunnopplæring."

Lokalt handlingsrom

Komiteen viser til at det med virkning fra 1. august 2003 ble gjort endringer i opplæringslovens kapittel 8, der blant annet bestemmelsen om klasser og klassesdelingstall ble opphevet.

Komiteen viser til at hensikten med lovendringen var å bedre elevenes læringsutbytte. Lovendringen skal styrke den lokale handlefrihet og den enkelte skoles handlingsrom. Komiteen viser til at elevgruppene ikke må være større enn det som er pedagogisk og trygghetsmessig forsvarlig. Komiteen viser for øvrig til Innst. O. nr. 126 (2002-2003). Komiteen vil minne om opplæringslovens § 1-2 som uttrykker de overordnede målene. Skoleeier har ansvaret for at skoleledelsen ved den enkelte skole utøver et forsvarlig skjønn. Målet er å sette sammen grupper slik at de gir et best mulig utgangspunkt for læring for alle elevene. Elevens behov for sosial tilhørighet skal ivaretas bl.a. gjennom en klart definert og stabil gruppe medelever.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til at Læringssenteret har utarbeidet en veiledning som kan tjene som et hjelpemiddel for den lokale organiseringen av opplæringen og være til støtte for tilsynsarbeidet.

Flertallet viser til Innst. O. nr. 126 (2002-2003) der flertallet uttaler følgende:

"Dette flertallet viser til at en oppheving av klassesdelingstallet vil styrke den lokale handlefrihet og den enkelte skoles handlingsrom.

Dette flertallet viser til at elevgruppene ikke må være større enn det som er pedagogisk og trygghetsmessig forsvarlig."

Basisgrupper

Komiteen viser til Innst. O. nr. 126 (2002-2003) hvor flertallet forutsetter at i de tilfeller inndeling i klasser endres, skal den enkelte elev tilhøre en basisgruppe. Gruppen ledet av kontaktlærer skal være den grunnleggende sosiale enheten i grunnopplæringen som skal sikre elevene sosial tilhørighet. Kontaktlærer skal ha hovedansvaret for elev-/hjemrelasjonen og ha det administrative ansvaret for eleven sammen med skoleledelsen. Videre skal kontaktlærer ha ansvaret for å følge med i elevenes utvikling og resultatoppnåelse. Kontaktlærer har ansvaret for koordinering av samar-

beidet med de andre lærerne og har ansvaret for den psyko-sosiale rådgivningen i samarbeid med rådgiver.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til endringene i opplæringsloven om regler for organisering av elever i pedagogisk forsvarlige grupper. Endringene gir etter disse medlemmers oppfatning muligheter til å tilrettelegge læringsarenaer tilpasset både fag og elever på en fleksibel måte.

Disse medlemmer mener at skolene selv har frihet til å avgjøre hvilken innretning på disse gruppene som er mest hensiktsmessig for læringen og trivselen til elevene. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til forsøk med aldersblandede grupper. Modning følger ikke parallelt med alder, og barn i ulike aldre kan ha de samme læringsbehov og felles interesser.

Disse medlemmer vil imidlertid understreke at hver elev har behov for å tilhøre en fast elevgruppe som den grunnleggende organisatoriske enheten i skolehverdagen og viser til Innst. O. nr. 126 (2002-2003) hvor komiteflertallet "forutsetter at når klassebegrepet endres, skal den enkelte elev tilhøre en basisgruppe". Gruppen, ledet av kontaktlærer, skal etter disse medlemmers mening være den grunnleggende sosiale enheten i grunnopplæringen som skal sikre elevene sosial tilhørighet. Kontaktlærer skal ha hovedansvaret for elev-/hjemrelasjonen og ha det administrative ansvaret for eleven sammen med skoleledelsen. Videre skal kontaktlærer ha ansvaret for å følge med i elevens utvikling og resultatoppnåelse. Kontaktlærer har ansvaret for koordineringen av samarbeidet med de andre lærerne og har ansvaret for den psyko-sosiale rådgivningen i samarbeid med rådgiver.

Etter disse medlemmers mening skal en kontaktlærer som hovedregel ikke ha ansvaret for flere enn 12-15 elever.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Eleven skal tilhøre en basisgruppe, som en kontaktlærer har ansvaret for. Gruppen skal sikre eleven grunnleggende sosial tilhørighet og maksimalt omfatte 12-15 elever."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til Innst. O. nr. 126 (2002-2003), hvor Arbeiderpartiet gikk imot oppheving av klassesdelingstallet:

"Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til departementets forslag til endringer i dagens regler for klasseorganisering. Disse medlemmer støtter på nåværende grunnlag ikke departementets forslag om endringer i dagens regler for klasseorganisering. Disse medlemmer mener det er vanskelig å sikre disse pedagogiske og sosiale formål ved å erstatte klassesdelingstallene med et generelt krav om at organiseringen skal være pedagogisk forsvarlig, og om at den skal ivareta elevenes sosiale tilhørighet. Disse medlemmer mener at departementets forslag ikke er fullgod erstatning for dagens klasseorganisering. Disse medlemmer

viser til at Opplæringslovutvalget framholder blant annet viktigheten av at klassen skaper gode muligheter for trygghet og identitetsutvikling. Disse medlemmer viser til at det i dag foregår betydelig forsøksvirksomhet i skolen. Disse medlemmer vil understreke at skolen skal ha stor frihet til å organisere undervisningen i store og små grupper og at dagens lovgivning ikke er til hinder for dette. Disse medlemmer merker seg også at departementet i proposisjonen går inn for at skolen kan opprettholde dagens klasseorganisering."

På bakgrunn av Kvalitetsutvalgets innstilling og drøftingen i meldingen støtter disse medlemmer organiseringen i basisgrupper, men forutsetter at det fastlegges et maks antall elever pr. gruppe som kontaktlærer har ansvaret for.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen viser til at opplæringsloven gjennom Innst. O. nr. 126 (2002-2003) vedrørende Ot.prp. nr. 67 (2002-2003) Om større handlefrihet i grunnopplæringen, der klassesdelingstallet ble fjernet og begrepet "klasse" erstattet med "gruppe". Disse medlemmer viser til at det i lovens nåværende § 8-2 ble innført et dobbelt "sikringsbegrep", der det heter at "gruppene må ikke være større enn det som er pedagogisk og trygghetsmessig forsvarlig".

Disse medlemmer viser til at komiteen hadde ulikt syn på innføring av endring og tidspunkt for innføring, men et felles ønske om å få sikringsbegrepene nærmere avklart.

Disse medlemmer viser til at et flertall bestående av Høyre, Kristelig Folkeparti, Venstre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmet følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen gjennom tilsynsordningen påse at oppheving av delingstallet ikke blir brukt som et sparetiltak. Klassesdelingstallet skal ligge til grunn som minstenivå for ressurstildeling også etter at bestemmelsen om klassesdelingstall er opphevet.

Stortinget ber Regjeringen i den annonserte Stortingsmelding på grunnlag av Kvalitetsutvalgets innstilling å vurdere ulike modeller for ressurstildeling til skolene."

Disse medlemmer kan ikke se at dette forslaget er fulgt opp i meldingen. Den eneste "tildelingsmodell" meldingen inneholder, er et forslag om å fastsette et minstetimetall til opplæring som en rettighet for den enkelte elev.

Disse medlemmer peker på at det må presiseres nærmere i lov og forskrifter hvordan samlet minstetimetall for den enkelte elev blir sikret, at forholdet mellom minstetimetall og den videreførte rett til spesialundervisning for den enkelte elev blir avklart, og det må foretas en utdypning og konkretisering av opplæringslovens betegnelser pedagogisk og sikkerhetsmessig forsvarlig.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem en egen sak om ressurstildeling og ressurs sikring for den enkelte elev i grunnopplæringen."

Likestilling

Komiteen vil understreke at skolen må verdsette mangfold og stå for likeverd.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, er av den oppfatning at arbeidet med likestilling i skolen er av sentral betydning for generell holdningsdannelse, og ikke minst for å utvikle skolen fra god til bedre.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til forordet til L97, der prinsipper som lik rett til utdanning uavhengig av bakgrunn og kjønn, blir framhevet. Disse medlemmer mener at det handler blant annet om å tydeliggjøre at begge kjønn har rett og plikt til å delta i samfunnsutviklingen, til å tydeliggjøre årsaker til og former for og virkninger av kjønnsdiskriminering og stimulere og forberede jenter og gutter for valg av videre opplæring som gir grunnlag for økt likestilling i yrkesvalg.

Disse medlemmer viser til at likestillingsverktøyet for grunnskolen ble revidert i 2001, som resulterte i veilederen "Kjekk og pen", og Læringscenterets publikasjon "Ungdom, film og kjønn; håndbok for lærere". Disse medlemmer har merket seg at likestillingsmateriellet baserer seg på ulike innfallsvinkler til temaene kropp, makt, vold, trakassering, seksualitet, kjønnsroller, utdannings- og yrkesvalg. Disse medlemmer er enig i at sentrale innsatsområder er utradisjonelle yrkesvalg for jenter og gutter, rekruttering av menn til læreryrket, styrking av rekruttering til realfag, arbeid mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og jenter og IKT.

Disse medlemmer vil minne om at det fremdeles er behov for holdningsskapende arbeid når det gjelder respekt for mennesker uavhengig av seksuell legning, jamfør NOVA's undersøkelse fra 1998 med fokus på levekår og livskvalitet hos norske lesbiske og homofile.

2.4 Innholdet i opplæringen

Læreplanverket

Komiteen viser til at den generelle delen av læreplanen for grunnskolen og videregående opplæring bygger på et verdigrunnlag det er stor oppslutning om. Komiteen mener at den generelle delen av læreplanen utgjør et godt verdigrunnlag og styringsdokument for grunnopplæringen. Komiteen støtter at denne videreføres i sin nåværende form og opprettholdes som forskrift. Den generelle delen av læreplanen gir en bred forståelse av hvordan mennesker modnes, kunnskap bygges og kompetanse utvikles, og angir rike mål for hva den enkelte elev skal tilegne seg i løpet av utdanningen. Komiteen mener at den generelle delen av læreplanen har et godt kunnskaps- og elevsyn

som fortsatt skal være retningsgivende for grunnopplæringen. Den sier at "oppfostringen skal baseres på grunnleggende kristne og humanistiske verdier og bære videre og bygge ut kulturarven, slik at den gir perspektiv og retning for fremtiden".

Komiteen mener at så vel allmenndannelse som mestring av ferdigheter er avgjørende for å fungere i arbeids-, samfunns- og privatlivet. Skolen skal utvikle det hele mennesket gjennom arbeid med verdier, etikk og kultur. Komiteen mener at de grunnleggende ferdighetene ikke står i motsetning til og heller ikke skal gå på bekostning av allmenndannelsen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, mener at fokus på ferdigheter ikke må redusere skolens arbeid med etisk, sosial og kulturell kompetanse. Allmenndannelse er nødvendig i tilegnelse og bruk av ferdigheter, og ferdigheter er en integrert del av allmenndannelsen. Komiteen viser til departementet foreslår fem sentrale ferdigheter som grunnleggende redskaper for læring og utvikling. Disse er: å kunne uttrykke seg muntlig, å kunne lese, å kunne uttrykke seg skriftlig, å kunne regne og å kunne bruke digitale verktøy. Disse ferdighetene er definert som faguavhengige. Strategier for læring og motivasjon er også vesentlig. I komparative internasjonale undersøkelser kommer norske elever dårlig ut når det gjelder læringsstrategier, og dette kan være med på å forklare hvorfor de ikke gjør det så godt som vi forventer i enkelte fag. Å lære elevene å lære er viktig for kunnskapstilegnelsen, og dette bør vurderes som en av skolens viktigste oppgaver.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at et rikt kunnskapssyn kun kan ivaretas gjennom et bredt kompetansebegrep. Det vil si et begrep som evner å romme det mangfoldet av kunnskaper, holdninger og ferdigheter som elevene skal tilegne seg gjennom grunnopplæringen. Å fremheve en slik helhetlig kompetanse er viktig.

Disse medlemmer støtter derfor Kvalitetsutvalgets forslag om å innføre en basiskompetanse som en del av den helhetlige kompetansen som skolen skal opparbeide. Denne basiskompetansen skulle bestå av ferdigheter og forståelse som fremmer elevenes læringsevne og kunnskapsbygging, og uttrykkes som egne kompetansemål i læreplanene for de forskjellige fagene. Fordi denne basiskompetansen utvikler innsikt og verktøy som er avgjørende for tilegnelsen av annen og videre kunnskap, danner den grunnlaget for elevenes sammensatte og helhetlige kompetanse.

Det er etter disse medlemmers oppfatning en selvfølge at skolen skal vektlegge å lære elevene en rekke grunnleggende ferdigheter. Å kunne lese, skrive og regne, å beherske tallene og bokstavene og bruke de digitale verktøyene, er grunnleggende også for videre læring. Derfor er det viktig å forsterke og tilpasse denne opplæringen, slik at alle elever opplever mestring av disse ferdighetene. Disse medlemmer

mener at Regjeringens valg av fem grunnleggende ferdigheter kun fremhever den teoretiske delen av opplæringen, og fortrenger at mye av elevenes læring skjer gjennom en praktisk og sosial tilnærming til lærestoffet. Å oppøve en forståelse av hva samhandling og samarbeid mellom mennesker betyr for å nå fram til oppsatte mål, resultater og ny kunnskap er så avgjørende for elevenes mestring av skole- og samfunnstilværelsen, at dette burde inngå som et eget grunnleggende kompetansemål i grunnopplæringen. Likeledes burde strategier for læring og motivasjon etter disse medlemmers oppfatning vært vektlagt som en helt vesentlig evne å oppøve. Disse medlemmer mener derfor at Kvalitetsutvalgets forslag om en basiskompetanse hvor sosial kompetanse og læringskompetanse inngår som sentrale kompetansemål, var viktig og riktig, og at dette burde vært fulgt opp av Regjeringen.

I tillegg mener disse medlemmer at kulturelle ferdigheter og forståelse i større grad må inngå i den basiskompetansen som elevene skal tilegne seg gjennom grunnskoleløpet. Forskning viser at elevenes kulturelle kapital har stor innvirkning på læringsresultatene deres, og disse medlemmer mener at skolen har et stort ansvar for å utligne og kompensere for elevenes ulike kulturelle ballast. Kulturell kompetanse er avgjørende for å kunne tyde og tolke et komplekst samfunn, og en betingelse for å kunne tilegne seg det mangfoldet av uttrykksformer som vi blir møtt med.

Samtidig vil disse medlemmer påpeke at kulturell kompetanse ikke bare er viktig for de unges orienteringsevne, men også for deres evne til kreativitet, nyskaping og iderikdom. De praktiske og estetiske fagene byr på kunst- og kulturuttrykk som vekker og forsterker følelser og fremkaller både refleksjon og spontanitet hos elevene. Disse fagene fremmer en vesentlig læringsvilje- og motivasjon. Å praktisk mestre uttrykksformer som litteratur, musikk, drama, multimedia, foto, film, språk, dans og design forsterker elevenes evne til å kommunisere sine faglige ferdigheter, fantasi og forståelse, og bidrar til en kunnskapsbygging som tar utgangspunkt i elevenes egenart og mestring.

Disse medlemmer mener at elever som får erfare mestring vil oppleve en langt større læringsmotivasjon og selvtillit til å gå løs på vanskelige utfordringer, og at skolen derfor må vektlegge fag som fremmer dette i grunnopplæringen. Disse medlemmer mener at den praktisk-estetiske opplæringens plass i skolen må styrkes og at skolen må vektlegge kulturell kompetanse som et viktig verktøy for utviklingen av elevens kritiske sans og nysgjerrige kreativitet. Regjeringen har valgt å kalle stortingsmeldingen "Kultur for læring". For disse medlemmer er det viktig å understreke at kultur gir læring!

På denne bakgrunn og for å sikre at elevene utvikler en bred og helhetlig kompetanse gjennom opplæringsløpet, fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen følge opp Kvalitetsutvalgets forslag om å innføre en basiskompetanse i grunnopplæringen. Denne basiskompetansen skal bestå av elementer som går på tvers av fagene og som vil være en viktig del av opplæringen i alle fag. Elementene er:

- Ferdigheter i lesing, skriving, regning og tallforståelse.
- Ferdigheter i engelsk.
- Digital kompetanse.
- Læringsstrategier og motivasjon.
- Sosial og kulturell kompetanse."

Læreplaner for fag

Komiteen mener at læreplanene for fag skal inneholde mål for hva elevene skal kunne mestre etter endt opplæring på ulike trinn (f.eks. etter barnetrinnet, ungdomstrinnet og etter årstrinn i videregående opplæring). Disse målene for elevenes kompetanse må utformes på en slik måte at de gir rom for at det er flere veier til målet.

De nye læreplanene endrer ikke selve fagene, men målene gjøres tydeligere på hva elever og lærlinger skal kunne oppnå. Det vil være i forhold til læreplanens mål for kompetanse at elever og lærlinger skal vurderes. Komiteen viser til at det vil bli utviklet læreplaner for de samme fagene som vi har i dag, men planene skal bli mindre detaljerte, det vil si i omtalen av hva som skal skje underveis i arbeidet fram mot mål og hvordan elever og lærere skal arbeide. Dette har til hensikt å gi rom for både individuell tilpassing av opplæringen og lokal handlefrihet for den enkelte skole og bedrift i tilretteleggingen.

Komiteen er enig i at det må utvikles nye læreplaner i alle fag i grunnopplæringen. Læreplanene vil bestå av en klar beskrivelse av mål for faget. De nye læreplanene må være enkle, konkrete og forståelige å forholde seg til for både lærere, elever og foreldre. Læreplanene skal angi tydelige mål for faget og være et nyttig og håndterbart redskap for læreren, samt gi eleven mulighet til å måle egen faglig framgang.

Komiteen mener at læreplanene må sys over samme lest for alle fag. Læreplanenes må ha mål som omfatter faktakunnskaper og ferdigheter samt mål for utvikling av analytisk evne og evne til selvstendig refleksjon.

Komiteen mener at de grunnleggende ferdigheter skal integreres i læreplanene for alle fag på det enkelte fags premisser og på relevante nivåer, slik også allmenndannelse skal prege hele læreplanen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, mener at dette også skal gjelde den samiske læreplanen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen viser til at Fremskrittspartiet ønsker en felles nasjonal læreplan og ikke egne læreplaner for etniske grupper.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til Kvalitetsutvalget og drøftingen rundt bruk av samlebetegnelsen kompetanse i stedet for kunnskap, ferdigheter og holdninger. Disse medlemmer viser også til at den generelle delen av Lærerplanen (L97) videreføres i sin nåværende form. Disse medlemmer mener at dette er positivt og at det er viktig i en skole som skal favne alle elevene og at læreplanen rommer et bredere spekter av målsettinger. I grunnskolens nåværende L97 er fagmålene formulert ved at elevene skal "øve seg på ...", "trene seg i ...". "arbeide med ...", bruke, lage etc. Dette er såpass romslige formuleringer slik at det gir lærerne muligheter for å stille ulike krav til elevene tilpasset deres evner og anlegg. Disse medlemmer mener at kun faglige kompetansemål vil gi et spesifiseringsnivå som vanskelig kan tillate at det stilles ulike forventninger til elever med ulike forutsetninger. Disse medlemmer mener derfor at dette må tas hensyn til i utviklingen av læreplaner.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen slutter seg til videreføring av læreplanens generelle del. Disse medlemmer støtter også departementets forslag om å legge vekt på utvikling av fem grunnleggende ferdigheter gjennom grunnopplæringen sammen med skolens oppgave allmenndannelse, og at disse ferdighetene er å kunne uttrykke seg muntlig, å kunne lese, å kunne uttrykke seg skriftlig, å kunne regne og å kunne bruke digitale verktøy. Disse medlemmer er også enig i at mål for grunnleggende ferdigheter integreres i læreplanene for alle fag og nivåer i grunnopplæringen og at arbeidet med å utvikle elevens grunnleggende ferdigheter skal starte på 1. trinn.

Disse medlemmer er også enig i at det skal utarbeides nye læreplaner for alle fag i grunnopplæringen, at nye læreplaner skal inneholde mål for fagkompetansen som skal kunne nås og at mål for ferdigheter skal integreres i alle læreplaner for fag.

Disse medlemmer viser til at utarbeidelse av nye læreplaner er en omfattende oppgave som forutsettes gjennomført i god dialog med alle relevante fagmiljøer. Disse medlemmer legger også til grunn at resultatet av en så omfattende endring som nye læreplaner i alle fag innebærer blir lagt frem for Stortinget for godkjenning av hovedprinsipper og hovedinnhold.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem en egen sak for Stortinget om hovedprinsipp og hovedutforming av nye læreplaner som skal utarbeides som oppfølging av St.meld. nr. 30 (2003-2004)."

Disse medlemmer viser også til sine merknader om økonomi under pkt. 2.12 knyttet til lærebøker/læremidler.

Disse medlemmer har merket seg at Kvalitetsutvalget foreslår å modulbasere læreplanene i hele

grunnopplæringen. Disse medlemmer støtter departementets konklusjon om ikke å modulbasere læreplan for fag i grunnskolen men å åpne for modulinndeling innen videregående skole dersom modulene fremstår som naturlige faglige enheter.

Skoleplakaten/Læringsplakaten

Komiteen viser til departementets forslag til en skoleplakat.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at det er viktig å legge forholdene til rette for at elevene kan utvikle seg i et godt og stimulerende læringsmiljø. Disse medlemmer mener at det er behov for en ny læreplanstruktur bygd videre på læreplanens generelle del, prinsipper for realisering av målene for elevenes kompetanse ("Broen") og læreplaner for de enkelte fagene. Disse medlemmer har merket seg at departementet vil erstatte "Broen" med "Rammeverk for kvalitet - Skoleplakaten". Departementet foreslår at kravene i Skoleplakaten fastsettes som forskrift i medhold av opplæringsloven. Disse medlemmer er enig i at det er nødvendig å klargjøre sammenhengen mellom læreplanenes generelle del og læreplanene for de enkelte fag.

Disse medlemmer mener primært at "Broen" bør revideres til å gjelde hele grunnopplæringen. Slik kan generell del gjøres mer operativ og synlig i den daglige opplæringsvirksomheten. Broen skal ikke begrense skolens mulighet til selv å velge de arbeidsmåter og metoder de mener fremmer en god og tilrettelagt opplæring, men bidra med verdifulle råd og erfaringer til dette arbeidet. Rådene og erfaringene skal virke retningsgivende, stimulerende og inspirerende for skolens arbeid med metodiske utvikling.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil subsidiært ta utgangspunkt i departementets forslag til Skoleplakat.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti ser ikke at Skoleplakaten er tilstrekkelig konkret til å kunne tydeliggjøre denne sammenhengen godt nok. Disse medlemmer kan heller ikke se at de generelle formuleringene i Skoleplakaten kan brukes som grunnlag for tilsyn og veiledning i skolen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at Skoleplakaten definerer grunnleggende prinsipper og krav som skal prege og forplikte alle skoler og øvrige opplæringssteder.

Det er foreslått at Skoleplakaten skal erstatte "Prinsipper og retningslinjer for opplæringen i grunnskolen" og gjøres gjeldende for hele grunnopplæringen både i skole og i bedrift. Skoleplakaten skal være et grunnlag for kvalitetsutvikling ved det enkelte lærested. Den fanger blant annet opp viktige sider ved det Kvalitetsutvalget har foreslått som elementer i "basiskompetan-

sen", for eksempel utvikling av elevenes og lærlingenes sosiale kompetanse og utvikling av egne læringsstrategier. Skoleplakaten er foreslått som forskrift fordi den skal være forpliktende for lærestedets planlegging og gjennomføring av opplæringen og vurdering av både individ og organisasjon. Derved kan Skoleplakaten være et nyttig verktøy både for analyse og for kvalitetsutvikling ved det enkelte lærested og gi grunnlag for kompetanseutvikling for både elever, lærere, ledere og i organisasjonen som helhet. Punktene i Skoleplakaten er ikke utformet som statiske krav, men som et rammeverk for utvikling. Videre kan "Skoleplakaten" være grunnlag for rapportering og eventuelt tilsyn både for å avdekke utviklingsområder lokalt/regionalt, men også for å avdekke systemfeil på nasjonalt nivå.

Flertallet mener at Læringsplakaten vil være en mer dekkende betegnelse enn Skoleplakaten.

Flertallet legger i sammenheng med Skoleplakaten/Læringsplakaten vekt på at skolen og lærebedriften skal:

1. gi alle elever og lærlinger/lærekandidater like muligheter til å utvikle sine evner og talenter individuelt og i samarbeid med andre
2. stimulere elevenes og lærlingenes/lærekandidate-nes lærelyst, utholdenhet og nysgjerrighet
3. stimulere elevene og lærlingene/lærekandidatene til å utvikle egne læringsstrategier og evne til kritisk tenkning
4. stimulere elevene og lærlingene/lærekandidatene i deres personlige utvikling og identitet, i det å utvikle etisk, sosial og kulturell kompetanse og evne til demokratiforståelse og demokratisk deltakelse
5. legge til rette for elevmedvirkning og for at elevene og lærlingene/lærekandidatene kan foreta bevisste verdivalg og valg av utdanning og fremtidig arbeid
6. fremme tilpasset opplæring og varierte arbeidsmåter
7. stimulere, bruke og videreutvikle den enkelte lærers kompetanse
8. bidra til at lærere og instruktører fremstår som tydelige ledere og som forbilder for barn og unge
9. sikre at det fysiske og psyko-sosiale arbeids- og læringsmiljøet fremmer helse, trivsel og læring
10. legge til rette for samarbeid med hjemmet og sikre foreldres/foresattes medansvar i skolen
11. legge til rette for at lokalsamfunnet blir involvert i opplæringen på en meningsfylt måte

Læremidler

Komiteen vil understreke at et variert tilbud av læremidler er nødvendig for å realisere målene om pedagogisk mangfold og ikke minst tilpasset opplæring.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, mener undervisningsmaterieell lett blir styrende for aktivitetene i skolen. Det er derfor viktig at læremiddelprodusentene kjenner ansvar for at lærerne har til-

gang til et variert og mangfoldig utvalg av undervisningsmaterieell. Flertallet vil spesielt understreke behovet for ulike typer bøker. Dersom elevene og lærerne i samarbeid må sette sammen det undervisningsmaterieell som skal brukes i faget, framfor å få en bok som dekker hele læreplanen, vil dette virke engasjerende og skjerpe den kreative og kritiske holdning.

Flertallet vil understreke at det må være læremiddelprodusentene sammen med skolene som skal utvikle det undervisningsmateriellet som vil fungere best innenfor rammene som læreplanene setter. Flertallet viser til at det finnes forskning om bruk av læremidler og hvordan de kan fungere både som konserverende og som fornyende av den pedagogiske virksomheten. Flertallet forutsetter at denne kunnskapen blir brukt når nytt undervisningsmaterieell skal utvikles.

Flertallet vil dessuten framheve de behov elever med nynorsk som hovedmål, har. Det er viktig at det blir iverksatt tiltak som sikrer at disse elevene har samme tilgang til læremidler som de elevene som har bokmål som hovedmål. Flertallet mener at det er en forutsetning for kravet om at parallellutgaver skal være tilgjengelig til samme tid og pris som hovedutgaven at det blir et forutsigbart system for støtte til parallellutgaver.

Flertallet forutsetter at det blir stilt krav om at administrativ programvare (tekstbehandler, regneark, nettlesere m.m.) som blir brukt i skolen, skal finnes både i en nynorsk versjon og på bokmål.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og representanten Simonsen, har merket seg meldingens omtale av universelle læremidler. Dette flertallet støtter målsetningen om likestilling, men understreker at strategi og virkemidler ikke må gå på bekostning av kvaliteten i tilbudet til elever med spesielle behov.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil peke på viktigheten av at det blir satsset målrettet på utvikling av kunnskapsstoff på Internett, jf. Innst. S. nr. 77 (2001-2002). Det haster med å etablere en nasjonal kunnskapsbase gjennom en Internettportal. Denne må sikre likestilt bruk av begge målformer. Disse medlemmer vil i denne sammenhengen peke på det ansvaret staten har for å sikre likeverdige læringsvilkår i utdanninga. I ei tid der digitale læringsressurser spiller en stadig viktigere rolle er tilgangen til nettbaserte innholdsressurser på eget mål sentralt for å kunne sikre reell språklig likestilling.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen ikke ønsker et forbud mot reklame i opplæringsloven. Disse medlemmer mener at oppvekstmiljøet for barn og unge i økende grad preges av kommersialisering. Disse medlemmer viser til at mange grunnskoler og videregående skoler mottar tilbud om reklamefinansierte gratisprodukter, som for eksempel

arbeidsbøker og lærebøker. Disse medlemmer viser til Innst. S. nr. 120 (2001-2002), der Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet ønsket at Regjeringen skulle utarbeide forslag om forbud mot reklame i lærebøker i grunnskolen og videregående opplæring. Disse medlemmer viser også til at lærebøker i videregående opplæring utgjør en stor utgiftspost, og at reklamefinansierte lærebøker av den grunn kan virke fristende for elever.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge fram forslag om lovforbud mot reklame i lærebøker i grunnskolen og den videregående skolen."

Disse medlemmer viser til Innst. S. nr. 242 (2002-2003), og fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen opprette en ordning for utstyrskjøp/læremiddelstøtte/utlån av læremidler i videregående skole som skal administreres av fylkeskommunen. Det må sikres at bruken av midlene skal redusere utgiftene til læremidler, forskjellene mellom studieretningene, og utgiftsreduksjonene skal være minst like store som de midlene fylkeskommunen mottar fra staten."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen vil videreføre opplæringslovens adgang til å bruke reklamefinansiering av læremidler og lærebøker. Disse medlemmer mener at dette kan bidra til reduserte utgifter og bedre tilbud. Disse medlemmer viser også til sine merknader under kap. 2.12 i meldingen.

Skolebibliotekene

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, mener at skolebibliotekene skal ha en sentral plass i opplæringen. De skal gi elevene leselyst, stimulere elevene til egeninnsats og fremme gode arbeidsvaner, leseglede og faglig fordypning. Elevene har behov for å tilegne seg informasjonskompetanse. Det vil si evnen til å identifisere et informasjonsbehov, å kunne søke og finne den informasjonen man trenger, å vurdere informasjon kritisk, å tilegne seg den og kunne tillemppe den til egne behov. Flertallet mener at skolebibliotekene allerede spiller en viktig rolle som arena for utvikling av ferdigheter innen læringsstrategier, mediekunnskap og kildekritikk. Flertallet finner det naturlig at skolebibliotekene videreutvikles, slik at de gjøres til en sentral læringsarena i arbeidet med å utvikle læringsstrategier, informasjonskompetanse og digital kompetanse. Dette må gjenspeiles i læreplaner, kompetanseutviklingsprogrammer og skolenes planer og prioriteringer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen viser til sine merknader i Innst. S. nr. 131 (2003-2004) vedrørende St.meld. nr. 39 (2002-2003).

Spesielt om enkelte fag og fagområder

MATEMATIKK

Komiteen viser til at både Kvalitetsutvalgets innstilling og høringene i den forbindelse ga støtte til å styrke opplæringen i realfag. Komiteen ser behovet for å forbedre kompetansen i realfag blant elevene i skolen.

Komiteen støtter Kvalitetsutvalgets forslag om å innføre tallforståelse som grunnleggende ferdighet i alle fagplanene, men ser at også andre tiltak er nødvendig. Komiteen mener særskilte tiltak på alle de tre trinn i grunnopplæringen er nødvendig. På barne- og ungdomstrinnet vil komiteen innføre teknologi og design som et tverrfaglig emne.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og representanten Simonsen, viser til at studenter i høyere utdanning generelt har svake ferdigheter i matematikk, og at få velger fordypning i matematikk i videregående opplæring.

Flertallet mener elevene i Vg2 må kunne velge mellom en teoretisk og en praktisk innretning av faget.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og representanten Simonsen, er enig i at obligatorisk matematikk innføres på Vg2 på studieforberedende utdanningsprogram.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet støtter i utgangspunktet departementets forslag om å styrke matematikkundervisningen i den videregående skolen. Departementet foreslår å innføre obligatorisk matematikk i det som i dag er VK1 i de studieforberedende retningene. Det er etter disse medlemmers oppfatning viktig at kompetansen i realfagene først og fremst styrkes blant de elevene som velger dagens linje for studiespesialisering. Dette skal ikke inngå som et økt krav til studiekompetanse.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet støtter ikke forslaget til Regjeringen om å innføre obligatorisk matematikkundervisning i Vg2 i studiekompetansegivende utdanningsprogram. Disse medlemmer mener at spesialisering innen matematikk i videregående skole må være valgfritt som i dag. Mer obligatorisk matematikk vil gi elevene mindre tid til fordypning i andre emner. Mer matematikk vil etter disse medlemmers syn gi lite utbytte for mange av elevene i videregående utdanning.

NORSK

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, er enig i at det opprettes et nasjonalt senter for nynorsk-

opplæring ved Ivar Aasen-instituttet ved Høgskolen i Volda.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til at departementet foreslår å videreføre den skriftlige opplæringen i sidemål. Dette flertallet støtter dette. Dette flertallet ser også positivt på tiltak for å bedre opplæringen i sidemål. Dette flertallet viser til at departementet vil opprette et nasjonalt senter for nynorsk i opplæringen som et ledd i arbeidet med å styrke nynorsk. Virksomheten etableres i tilknytning til Ivar Aasen-instituttet ved Høgskolen i Volda. Dette flertallet er positivt til at det nasjonale senteret skal lede og koordinere arbeidet med å utvikle fagets innhold, arbeidsmåter og vurderingsformer, bidra til kompetanseutvikling og tilby skoleeiere/skoler støtte og veiledning i arbeidet med motivasjon for og læring av nynorsk. Andre oppgaver skal være formidling av informasjon og erfaringsspredning. Dette flertallet er enig med departementet i at det må iverksettes systematisk søks- og utviklingsarbeid for å fremme sidemålsopplæringen. Dette flertallet er videre enig i at arbeidet må rettes mot fagets innhold, tilrettelegging og vurderingsformer for å fremme motivasjon hos elever og lærere og å styrke kompetansen på området.

Dette flertallet vil peke på at vi har to sidestilte skriftspråk i Norge. Kjennskap til og bruk av begge skriftformene beriker vårt norske språk.

Dette flertallet vil videre minne om at opplæringen i sidemål skal være gjenstand for vurdering på vanlig måte, på lik linje med andre skolefag.

Dette flertallet merker seg forslaget om å fjerne avgangseksamen i sidemål i grunnskolen. Dette flertallet kan ikke se at avgangseksamen i grunnskolen er avgjørende for opplæringen i et skolefag, heller ikke i sidemål. Det viser det faktum at vi ikke har lykkes godt nok med opplæringen i sidemål selv om vi har hatt eksamen i faget. Det er imidlertid viktig å ha virkemidler som kan vise om undervisningen tilpasses den enkelte elevs behov og gir informasjon om elevenes ferdigheter. Nasjonale prøver må inneholde oppgaver i begge målformer. Omfanget av lesing og skrivning i de to målformene i de nasjonale prøvene fastsettes etter nærmere vurdering og i samråd med de aktuelle fagmiljøene.

I denne forbindelse har dette flertallet merket seg at departementet vil vurdere om den skriftlige avgangsprøven i grunnskolen gradvis kan erstattes med nasjonale prøver. Dette flertallet viser også til at det skal utarbeides nye læreplaner for norskfaget, herunder både hovedmål og sidemål, hvor grunnleggende ferdigheter i lesing og skrivning skal integreres. Dette flertallet legger til grunn at de fremtidige læreplanene skal være premissgrunnlaget for de nasjonale prøvene, slik at de nasjonale prøvene gjenspeiler kompetansemålene i de aktuelle læreplanene for det aktuelle trinnet.

Videre har dette flertallet merket seg forslaget om å gjøre skriftlig sidemåls eksamen i norsk på studie-

forberedende retninger i videregående opplæring til trekkfag.

Dette flertallet støtter departementets forslag om én skriftlig norskeksamen i grunnskolen. Denne eksamen bør gjenspeile delemnene i faget, slik at den gir et reelt bilde av elevenes ferdigheter. Både hovedmål og sidemål skal derfor være deler i den skriftlige norskeksamen. Dette flertallet deler departementets syn på at elevenes opplæring i hovedmål er den mest omfattende del av norskfaget. Derfor må elevenes hovedmål utgjøre den største delen av den skriftlige norskeksamen i grunnskolen.

Medlemene i komiteen frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet peikar på at det sidan 1935 har vore obligatorisk sidemålsundervisning i realskolen/middelskolen og seinare i ungdomsskolen.

Desse medlemmene viser vidare til at skriftleg opplæring i båe målformer har vore gjeldande i gymnasiet og seinare i den vidaregåande skolen sidan 1907. Obligatorisk sidemålsundervisning er såleis ikkje noko som har kome gradvis, men noko som har lange tradisjonar i det norske skolestellet.

Desse medlemmene er opptekne av å sikre elevane sin rett til å nytte eiga målform i grunnskolen og i den vidaregåande skolen. Desse medlemmene ser det vidare som viktig å sikre og utvikle eleven sin dugleik i båe målformer.

Desse medlemmene vil vidare peike på at det å meistre båe målformer er pålagt i ei rekkje stillingar, mellom anna innanfor skoleverket og kommune/statsadministrasjonen.

Desse medlemmene slår fast at det er viktig å styrke norskopplæringa i skolen. Sidemålet har ein naturleg plass så vel i grunnskolen som i den vidaregåande skolen, og desse medlemmene meiner også at sidemålsundervisninga er ein viktig del av skolen si formidling av den nasjonale kulturarven.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at endringar i lovverket som fører til at eksamen i sidemål i skolen vert fjerna, vil vere ei endring av norsk språkpolitikk fordi det endrar jamstillinga mellom målformene. Desse medlemmene ber Regjeringa sjå til at dei språkpolitiske målsetjingane om jamstilling mellom dei to målformene våre vert ivaretekne i utdanningssystemet.

På denne bakgrunnen fremjer desse medlemmene følgjande forslag:

"Eksamen i sidemål vert å oppretthalde i grunnskole og vidaregåande skole så lenge ein brukar eksamen i hovudmål."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen har merket seg departementets strategi og tiltak for å styrke norskfaget og mener det er nødvendig. I forhold til strategiplan for bedre norskopplæring for språklige mino-

riteter viser disse medlemmer til Ot.prp. nr. 55 (2003-2004) der Regjeringen foreslår å endre strategi. I dette strategiskiftet ligger erkjennelsen av at god norskopplæring for elever fra språklige minoriteter er viktigere enn opplæring i morsmål. Disse medlemmer understreker at dette syn hele tiden har vært - og fortsatt er - Fremskrittspartiets syn på språkopplæring for elever fra språklige minoriteter i grunnopplæringen. Disse medlemmer er derfor tilfreds med strategiendringen på dette punktet. Disse medlemmer er derimot ikke tilfreds med at Regjeringen unnlater å endre status for sidemål fra obligatorisk fag til valgfag. Disse medlemmer mener at det er behov for en opprustning av norskfaget der tiden utnyttes på en god og læringseffektiv måte. Da må elevene etter disse medlemmers syn få mer tid til å utvikle sitt eget skriftspråk gjennom konsentrasjon om eget valgt hovedmål. Disse medlemmer har merket seg opplysningene om at det i en rapport fra Europarådet fra 2003 ("Language Education Policy Profile for Norway") blir pekt på det språklæringspotensialet som den norske flerspråklige situasjonen representerer. Disse medlemmer mener dette er en viktig og riktig påpekning og at norskkunnskaper hos elever i norsk skole kan bedres med konsentrasjon om kun et hovedspråk. Disse medlemmer viser til Innst. S. nr. 6 (2003-2004) vedrørende Dokument nr. 8:110 (2002-2003) om å innføre valgfritt sidemål i grunnskolen og den videregående skole.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen gjennomføre nødvendige tiltak slik at obligatorisk opplæring i skriftlig sidemål utgår og muntlig sidemålsundervisning videreføres som en integrert del av norskundervisning i hovedmål."

Disse medlemmer vil likevel subsidiært støtte Regjeringens forslag om endringer i eksamensordningen for skriftlig sidemål, slik at sidemålet får en mindre dominerende plass. Disse medlemmer forutsetter at muligheten for forsøk med sidemål i grunnskolen i form av fritak av karakterer og avgangsprøver i norsk sidemål videreføres og utvides.

Disse medlemmer støtter derimot ikke opprettelsen av et nasjonalt senter for å styrke nynorskopplæringen og opprettelsen av en arbeidsgruppe som skal vurdere helheten i fremtidens norskfag bl.a. i lys av de utfordringene faget står overfor i det flerkulturelle samfunnet.

2. FREMMEDSPRÅK

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og representanten Simonsen, er enig i at det innføres et praktisk rettet obligatorisk 2. fremmedspråk på ungdomstrinnet. Flertallet viser til at Norge samarbeider og samhandler stadig mer med andre land. Dette stiller økte krav til kunnskaper i flere språk for å kunne kommunisere bedre og for å kunne orientere seg i

informasjonssamfunnet. Flertallet vil understreke at det er avgjørende at faget får en praktisk tilnærming for å unngå en ytterligere teoretisering av ungdomsskolen.

Flertallet ser det slik at når det er en utbredt oppfatning i Norge at språkopplæring er teoretisk, kan årsaken være at mange lærere fokuserer mer på teori enn på praksis. En ekspertgruppe nedsatt av Europarådet påpekte i en rapport i 2003 at ethvert fag kan gjøres mer eller mindre teoretisk eller praktisk, men det er ikke forskningsmessig belegg for å hevde at noen fag er mer teoretiske enn andre.

Nye læreplaner i fremmedspråk vil beskrive mål for elevene innen de ulike språkferdighetene. Dette er mål som vil si hva elevene skal kunne gjøre. Læreplanene vil få et tydelig fokus på praktiske ferdigheter i språk og ikke teoretiske kunnskaper om språk.

Flertallet ser det som viktig at målene i faget endres slik at ferdigheter i kommunikasjon av ulik art på ulike nivåer vektlegges. Skal dette lykkes, kreves omfattende kompetanseutvikling av lærerne. Dette faget må derfor prioriteres gjennom kompetanseutviklingsmidlene. Det kreves også utvikling av nye læremidler.

Flertallet er enig i at elever som får opplæring i tre språk i ungdomsskolen og elever med minoritets-språklig bakgrunn som får eller har fått særskilt opplæring etter opplæringsloven § 2-8, bør få fritak fra 2. fremmedspråk dersom de ønsker det. Flertallet vil imidlertid peke på at det i skolen er elever som med bakgrunn i deres evner og anlegg, bør få fritak fra 2. fremmedspråk, etter søknad. I dag er det mulig å få fritak for 1. fremmedspråk på slikt grunnlag ved søknad fra foreldre. Dette gjelder elever med lærevansker som vil ha liten eller ingen utbytte av undervisningen. Samme mulighet for fritak bør gjelde for 2. fremmedspråk som for andre fag. Flertallet mener at elever som får innvilget fritak, skal ha alternativ undervisning i fag eller emne etter sakkyndig vurdering og anbefaling og i samråd med foreldre.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at 2. fremmedspråk, på samme måte som i dag, skal være frivillig for elevene. Teoripresset i skolen er for mange elever stort nok. For teoritrette elever vil innføring av obligatorisk 2. fremmedspråk gjøre skolehverdagen tyngre.

ESTETISKE FAG/SKOLESEKKEN

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til Innst. S. nr. 50 (2003-2004) fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om den kulturelle skolesekken. De overordnede målsettingene er at alle elever i grunnskolen skal få et profesjonelt kulturtilbud. Elevene skal få tilgang til, gjøre seg kjent med og få et positivt forhold til kunst- og kulturuttrykk av alle slag. Dette skal skje ved besøk av kunstnere på skolen eller at elevene besøker kunst- og kulturinstitusjoner. Det bør også gjennomføres egenaktivitet i form av for-

og etterarbeid i forbindelse med besøkene. For å få gjennomført målsettingen, vil det også være behov for økt kompetanse blant lærerne. Flertallet viser derfor til hva en samlet familie-, kultur-, og administrasjonskomité uttrykte i innstillingen:

"Manglende kompetanse må ikke bli en barriere som hindrer en vellykket gjennomføring av tiltakene. Komiteen mener at denne kompetansen kan fås gjennom den ordinære allmennlærerutdanningen, høgskolekurs, skolens kursvirksomhet (RKK) eller gjennom kompetansehevede tiltak i regi av fylkeskommunen. Komiteen mener at kompetanseheving bør komme gjennom ordinære midler, og ikke fra midlene til Den kulturelle skolesekken."

Flertallet vil understreke behovet for at dette følges aktivt opp. Slik kompetanse og erfaring må verdsettes for å sikre at lærere tar spesielt ansvar for gjennomføringen av den kulturelle skolesekken.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen viser til sine merknader i Innst. S. nr. 131 (2003-2004) angående St.meld. nr. 39 (2002-2003) om kunst og kultur i og i tilknytning til grunnskolen. Disse medlemmer viser der spesielt til muligheten (OBS) og til Fremskrittspartiets merknader i Innst. S. nr. 50 (2003-2004) angående St.meld. nr. 38 (2002-2003) om den kulturelle skolesekken. Disse medlemmer har spesielt pekt på den muligheten den kulturelle skolesekken gir for å styrke skolebibliotek og den estetiske delen av opplæringen.

Samtidig peker disse medlemmer på at slike fag i dag har stort timebruk i grunnskolen. Disse medlemmer mener at fremtidig timeforbruk innenfor rammen av nye læreplaner må avpasses i forhold til økt vekt på basisfagene norsk, matematikk, fremmedspråk og samfunnsfag.

TEKNOLOGI OG DESIGN

Komiteen mener at Teknologi og design bør være en del av opplæringen på barne- og ungdomstrinnet. Teknologien har en sentral plass i samfunns- og hverdagsliv, og er en drivkraft i verdiskapning, samfunnsutvikling og utformingen av livet til hver enkelt av oss. Komiteen mener at det å utvikle en innsikt i teknologiens rolle og å gi elevene teknologiske ferdigheter og forståelse må være en viktig del av skolens allmenndannende oppgave. Komiteen støtter departementets forslag om å legge teknologi og design inn i de ordinære fagene, og er av den oppfatning at dette vil styrke fagenes praktiske forankring og nytteverdi. Komiteen vil likevel legge vekt på at det å innføre teknologi og design som et tverrfaglig emne vil kreve en ytterligere synliggjøring av emnets plass og rolle.

Komiteen ser det slik at fagområdet på en spennende måte kombinerer teoretisk og praktisk lærdom, og kan virke stimulerende på elever som har vansker med rene teorifag. Komiteen mener det er viktig at elevene får økt innsikt i utviklingsprosesser bak produkter med høyt teknologiinnhold og veien fra idé til ferdig produkt. Sviktende rekruttering til studier innen

matematikk, naturvitenskap og teknologi gir grunn til bekymring, og en bred integrering av fagområdet teknologi og design i skolen, vil kunne bidra til at flere elever fatter interesse for videre studier innen disse fagene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at Teknologi og design må fremstå med en egen identitet i Læreplanverket slik at fagets betydning ivaretas selv om det organiseres som et tverrfaglig emne. Emnet skal være tverrfaglig, men samles og forankres i en egen læreplan der mål og innhold i opplæringen tydelig fremgår. Disse medlemmer viser til erfaringene fra Reform 97, som viser at teknologi som fagområde lett forsvinner dersom det blir en del av andre fag. Disse medlemmer registrerer at Regjeringen kun foreslår å integrere teknologi og design i realfagene og kunst- og håndverksfaget, men disse medlemmer vil vise til at dette ikke dekker alle fagområdets aspekter. Disse medlemmer mener at teknologi ikke kan forstås løst fra sin sosiale og historiske sammenheng, og at teknologi og design er emner som også må få en forpliktende plass i samfunns- og livssynsfagene.

Disse medlemmer mener også at det er avgjørende at de enkelte skolene har lærere med tilstrekkelig kompetanse til å veilede elevene i det tverrfaglige emnet. En god teknologiopplæring vil kreve etter- og videreutdanning av lærere og utvikling av nye og egnede læremidler og utstyr. Disse medlemmer forutsetter at innføringen av det tverrfaglige emnet understøttes av tilstrekkelig kompetanse og ressursøking.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen vil påpeke at fagområdets tverrfaglige karakter legger til rette for at fagområdet kan integreres i relevante fag som allerede eksisterer. Disse medlemmer viser til at Norge er et land som har god vekst på teknologi-rettet næringsvirksomhet, og norsk design har på noen områder fått stor oppmerksomhet internasjonalt. Disse medlemmer mener det er naturlig at grunnopplæringen i skolen derfor legger til rette for at denne positive utviklingen fortsetter.

Disse medlemmer er kjent med at andre land i Europa har teknologi som eget fag i hele eller deler av grunnopplæringen, og at det i Norge også finnes noen få skoler som gir undervisning i teknologi og design på egen fagplan. Disse medlemmer forutsetter at den enkelte skole kan velge en slik løsning forutsatt at hensynet til kvalitet i læreplan totalt og innenfor faget er dokumentert ivaretatt.

HEIMKUNNSKAP

Komiteen vil understreke at barn og unge trenger kunnskaper og ferdigheter til å mestre dagliglivets praktiske gjøremål. Hjemmet er en viktig arena for læring på disse områdene, men skolen har et stort ansvar for å formidle kunnskap og holdninger og bidra

til kritisk tenkning og refleksjon over viktige livsstilsspørsmål. Kompetanse på områder som ernæring, forbruk, livsstil og helse er viktig for barn og unge sin utvikling og bidrar til en bedret fysisk og psykisk helse.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, vil understreke at faget heimkunnskap er et allmenndannende, praktisk fag der både kosthold, livsstil og helse, forbrukerlære i tillegg til omsorgsaspektet og sosial samhandling er sentrale områder. Flertallet mener det er viktig å styrke faget gjennom å øke kompetansen til dem som underviser og vil understreke det positive i at flere av høyskolene arbeider målrettet med å fornye faget og styrke utdanningen. Flere allmennlærere med fordypning i heimkunnskapsfaget vil være et viktig bidrag for å styrke faget.

IKT

Komiteen mener bredbåndsteknologien må være tilgjengelig for alle skoler, uansett hvor i landet de befinner seg.

Komiteen mener det er viktig å skolere elevene slik at de så tidlig som mulig lærer om personvern ved bruk av IKT, spesielt i forbindelse med e-mail, chatting og Internett generelt. Komiteen mener at det i opplæringen er behov for å lære barn og unge trygg bruk av Internett.

Komiteen peker på viktigheten av økt tilrettelegging for undervisning via lyd/bilde-kommunikasjon og ber departementet i samarbeid med skoleeiere vurdere utvidede forsøk med lokalt tilpassede opplæringstilbud hvor IKT-teknologi tas i bruk for å øke elevenes og bedriftenes tilgang på kurs som ikke gis ved den lokale skolen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at IKT i utdanningen vil bli mer og mer viktig, som en integrert del av læringsarbeidet. Disse medlemmer viser til at bruk av informasjonsteknologi i skolen som et virkemiddel for bedre læring er i ferd med å bli vanlig ved mange skoler.

Disse medlemmer viser til tall fra departementet om at det i dag er ca. 7,7 elever pr. PC i grunnskolen og 3,5 elever pr. PC i videregående opplæring. Disse medlemmer mener at selv om utstyr og infrastruktur er skoleeiers ansvar, er det viktig at departementet har grundig kunnskap om dette på landsbasis. Disse medlemmer viser til oppslag i media om svært ulik dekningsgrad i kommunene, og er av den oppfatning at det ikke er bra at geografisk tilhørighet avgjør hva elevene lærer om IKT.

Disse medlemmer vil påpeke at Internett åpner store muligheter for skolene på mange områder. Fra nettet kan skolene hente ned læringsressurser som gir mer bredde og variasjon i undervisningen. De skoler som har internett-tilgang med god båndbredde kan nå laste ned levende bilder og musikk, og distribuere film, lyd og musikk de har laget selv, ha nettkonferanser og forelesninger fra andre deler av landet, og bruke virtu-

elle laboratorium eller andre tredimensjonale rom som er konstruerte for læring. Mulighetene er også store for samarbeid mellom skoler nasjonalt og internasjonalt. Disse medlemmer vil understreke viktigheten av at alle skoler får tilgang på slik teknologi, og det offentlige sin rolle når det gjelder å sikre denne tilgangen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen viser til at blant de ferdighetene som meldingen peker på, er også ferdigheten til å kunne bruke digitale verktøy. Med den omfattende bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi vi har i samfunnet i dag og med den omfattende og hurtige utvikling av dette verktøyet som foregår mener disse medlemmer at IKT bør innføres som eget og obligatorisk fag i grunnskolen fra og med 5. klasse.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innføre IKT som obligatorisk fag i grunnskolen fra og med 5. klasse."

Disse medlemmer avviser forslaget om å åpne for forsøk med filosofi som eget fag i grunnskolen. Disse medlemmer mener at det først og fremst trengs fokus og konsentrasjon om basisfag for å sikre at elevene bedrer sine læringsresultater i basisfagene.

Nasjonale prøver

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til behandlingen av Innst. S. nr. 127 (2002-2003) da Stortinget ga sin tilslutning til etablering av et nasjonalt kvalitetsvurderingssystem for grunnopplæringen, som blant annet omfattet innføring av nasjonale prøver på fire trinn i grunnopplæringen.

Flertallet viser videre til Budsjett-innst. S. nr. 12 (2003-2004) der det ble uttalt om nasjonale prøver:

"Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til kvalitetsutviklingstiltakene som er gjennomført og/eller igangsatt i 2003. Flertallet mener dette er et positivt bidrag i norsk skole, og viser til skoleeierprisen som departementet og Kommunenes Sentralforbund i samarbeid delte ut for første gang i 2003.

Flertallet registrerer at departementet har avsatt midler bl.a. til etterarbeid av Stortingsmeldingen om kvalitet i grunnopplæringen. Videre merker flertallet at det skal innføres nasjonale prøver i lesing, skrijving, matematikk, og engelsk på henholdsvis 4., 7. og 10. klasses-trinn og på grunnkurs i videregående opplæring. Flertallet er enig med departementet at disse gjøres obligatoriske fra våren 2004.

Flertallet viser til departementets arbeid med å ferdigstille et nasjonalt system for kvalitetsvurdering som grunnlag for kvalitetsutvikling. Dette arbeidet skal bl.a. resultere i en elektronisk kvalitetsportal, "skoleporten.no", som skal gi alle aktører og brukere i skolen informasjon om kvalitetsutviklingen ved egen skole."

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Fol-

keparti, Venstre og representanten Simonsen, viser til Budsjett-innst. S. nr. 12 (2002-2003) der det i budsjettavtalen mellom Fremskrittspartiet og regjeringspartiene Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre bl.a. var enighet om innføring av nasjonale prøver som del av et nasjonalt system for kvalitetsvurdering i grunnopplæringen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og representanten Simonsen, merker seg at den primære hensikten med de nasjonale prøvene er at skolen bedre skal kunne tilpasse undervisningen til den enkelte elevs behov. Det skal bidra til at læreren får et bedre bilde av elevens ferdigheter og grunnlag for å finne ut om deres elever når de læringsmålene som er satt. Slik sett vil nasjonale prøver etter komiteens oppfatning være et godt verktøy for kvalitetssikring av læringsarbeidet ved den enkelte skole og i den enkelte elevgruppe. For å ivareta dette hovedformålet er det viktig at prøvene gjennomføres av alle skolene med de aktuelle trinnene, med fritaksmuligheter ifølge forskrift til opplæringsloven.

Resultater fra de nasjonale prøvene vil bidra til at skolen og skoleeier får bedre mulighet til å følge utviklingen og iverksette tiltak for å tilpasse opplæringen og styrke kvaliteten. Informasjon i seg selv fører imidlertid ikke til forbedring dersom den ikke følges opp. Derfor har komiteen gitt sin tilslutning til departementets forslag i Ot.prp. nr. 55 (2003-2004) om at skoleeier skal ha ansvar for å etablere et forsvarlig system for å følge opp resultatene fra den nasjonale kvalitetsvurderingen.

Flertallet mener videre at det nasjonale systemet også skal gi nasjonale myndigheter informasjon for eventuelt å justere de nasjonale målene slik de er nedfelt i lovverk og læreplaner, samt å identifisere behov for særskilte statlige initiativ.

De nasjonale prøvene vil være en viktig del av et samlet informasjonsgrunnlag som vil gjøre det mulig for alle som skal fatte beslutninger om grunnopplæringen å gjøre dette ut fra en kontinuerlig kunnskap om situasjonen for landets elever. Dette gjelder for så vel nasjonale myndigheter, som for kommunepolitikere, skoleeiere, skoleledere og lærere.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til at departementet i brev 12. mai 2004 til Utdanningsforbundet har bestemt at resultatene fra disse prøvene ikke skal offentliggjøres på Skoleporten som åpner i august, men at departementet vil vurdere om, hvordan og på hvilket nivå offentliggjøring av nasjonale prøver skal skje. Dette flertallet er enig i dette og støtter departementet i at offentliggjøring ikke skal legge til rette for rangering av skoler.

Dette flertallet er også opptatt av at den nasjonale kvalitetsvurderingen skal gi et helhetlig bilde av kvaliteten på opplæringen. Informasjon om den enkelte

skoles prøveresultater må i framtiden derfor ikke alene utgjøre informasjonen som offentliggjøres. For å unngå at et ensidig fokus på prøveresultatene blir benyttet og sett på som mål på kvaliteten på opplæringen, må også andre indikatorer på kvalitet utvikles. Dette må være indikatorer som blant annet sier noe om læringsutvikling hos eleven og læringsmiljø, og som dermed er egnet til å gi et mer helhetlig bilde av kvaliteten på opplæringen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og representanten Simonsen, merker seg også at departementet vil vurdere nærmere tidspunktet for avholdelse av nasjonale prøver. Flertallet vil her påpeke at prøvene først og fremst skal være læringsstøttende og sikre tilpasset opplæring ut fra individuelt behov og ikke være et mål for sluttkompetanse. Det må derfor gis tid for forbedring av læringsutbyttet på grunnlag av resultatene fra de nasjonale prøvene.

Flertallet mener det er viktig å samle bredest mulig tilslutning til det framtidige opplegget med nasjonale prøver og ber departementet vurdere dette i nær dialog med foreldre, lærer- og elevorganisasjonene og rapportere tilbake til Stortinget på en egnet måte.

Flertallet mener at det er viktig at bruken av og utviklingen av nasjonale prøver må ta hensyn til de elever som har krav på særskilt tilrettelegging. Alle elever, med og uten behov for særskilt tilrettelegging, har krav på å få vist hva de kan ved nasjonale prøver. Flertallet vil understreke at skolene må legge til rette slik at elever med lærevansker får den støtten de har behov for ved gjennomføringen av nasjonale prøver.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet er også opptatt av at prøvene ikke skal virke styrende for lokale handlefriheten i læringsopplegget for å nå de nasjonale målene for sluttkompetanse, og ber departementet vurdere om de nasjonale prøvene kan gjennomføres med nødvendig fleksibilitet i tid skoler og kommuner imellom. Et nasjonalt grunnlag for situasjonen vil etter disse medlemmers mening allikevel kunne utarbeides ved et statistisk representativt utvalg.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet ga i budsjettet for 2003 tilslutning til at det skal iverksettes et nasjonalt kvalitetsvurderingssystem, der nasjonale prøver skal inngå som ett av flere informasjonselementer. Dette gjorde vi fordi vi mener at alle som skal fatte beslutninger om grunnopplæringen i Norge, må gjøre dette ut ifra en kontinuerlig kunnskap og informasjon om situasjonen for landets elever. Dette gjelder for så vel nasjonale myndigheter, som for kommunepolitikere, skoleeiere, skoleledere og lærere.

Disse medlemmer er likevel skeptiske til den innretningen som dette systemet nå har fått, og stiller

seg særlig kritisk til den vekten som de nasjonale prøvene er tillagt. Disse medlemmer er sterkt uenige i det omfanget og den offentliggjøringen av de nasjonale prøvene som vi nå ser.

Disse medlemmer er opptatt av at evalueringsformene som benyttes i skolen, må ha til fremste formål å støtte opp om elevenes læringsarbeid. Forberedelser til ulike prøver og tester styrer mye av læringsaktiviteten i skolen. Disse medlemmer frykter at det å beslaglegge en enda større del av tiden til dette, vil kunne ensrette undervisningen og fortrekke tid til mer tilrettelagt og variert opplæring. Nasjonale prøver på fire trinn i opplæringsløpet kan være et godt læringsstøttende verktøy.

Disse medlemmer er opptatt av at elevenes resultater på disse prøvene ikke skal brukes til å lage offentlige rangeringer over gode og dårlige skoler. Disse medlemmer ønsker en nasjonal oversikt over elevenes læringsutbytte, men ikke en lokal stemping av skoler og elever. Disse medlemmer mener at et system som kun tester et statistisk representativt utvalg av elevene, vil kunne ivareta begge disse hensynene. Ved å teste et mindre, men representativt, utvalg av elever vil man sikre fullgod informasjon om tilstanden i norsk skole, samtidig som man unngår å samle inn et detaljert datamateriale om hver eneste elev i landet. Dette vil spare tid og penger, og viktigst av alt: Det vil forhindre offentliggjøringen av resultater helt ned på nivå til den enkelte skole og klasse.

Det er med andre ord ikke de nasjonale prøvene i seg selv, men bruken av dem, som bekymrer disse medlemmer. Mange lærere forteller at de opplever prøvene som gode, og at de gjerne vil bruke dem for å finne ut av om deres elever når de læringsmålene som er satt. Andre opplever dem som for avanserte eller for lite egnet til å kunne fungere læringsstøttende. I hvilken grad slike prøver bør brukes som en del av opplæringen, må derfor kunne avgjøres av den læreren som tilrettelegger opplæringsløpet. Det må være lokale avgjørelser og ikke sentrale betingelser, som bestemmer bruken av de nasjonale prøvene.

Disse medlemmer mener at det viktigste for elevenes læring er jevnlike evalueringsmetoder og tilbakemeldinger som gjør det mulig å justere kursen underveis. Ved siden av mappeevaluering kan nasjonalt utformede prøver være et godt verktøy for kvalitetssikring av læringsarbeidet ved den enkelte skole og i den enkelte elevgruppe. Disse medlemmer støtter derfor en intern bruk av nasjonale prøver, men motsetter seg en ekstern bruk som legger opp til rangeringer og konkurranse mellom skolene. Disse medlemmer har ingen tiltro til at økt konkurranse vil føre til en bedre skoleutvikling.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge til grunn at den informasjon som gis fra nasjonale prøver, kun skal baseres på et statistisk representativt utvalg av elever."

Disse medlemmer fremmer videre følgende forslag:

"Dei nasjonale prøvene i lesing og skriving skal omfatte lesing og skriving på hovedmål og sidemål."

Eksamens- og vurderingsformer

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og representanten Simonsen, mener at den muntlige avgangsprøven bør videreføres både fordi det ikke er nasjonale prøver som dekker dette området og fordi det å uttrykke seg muntlig er en av de grunnleggende ferdigheter.

Flertallet har merket seg meldingens omtale av individvurdering. Flertallet deler departementets syn om at det skal være elevenes og lærlingenes kompetanse i faget som skal vurderes og uttrykkes i karakterene i fag. Flertallet slutter seg til at vurdering av orden og atferd i grunnskolen og videregående skole samordnes slik at det begge steder gis atskilte karakterer for dette.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre forutsetter at det i utvikling av læreplaner og fastsetting av vurderingsformer i det enkelte fag, vurderes innføring av mapper som ny vurderingsform ved lokal eksamen og prøver der dette har vært prøvd ut.

Disse medlemmer viser til at mappevurdering har vært utprøvd til en viss grad både i grunnskolen og den videregående opplæring i forbindelse med vurdering underveis og lokalt gitt eksamen. Disse medlemmer er enig med departementet i at mapper foreløpig ikke bør brukes som grunnlag for eksamen i fag med sentralt gitt prøve, men at det gjennomføres prosjekter for å prøve ut både de faglige, vurderingsmessige og organisatoriske konsekvenser. Disse medlemmer støtter derfor at det åpnes for forsøk med mappevurdering med ekstern sensur som alternativ til sentralt gitt eksamen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, støtter departementet i at det vurderes om den skriftlige avgangsprøven gradvis kan erstattes med nasjonale prøver, og viser i denne forbindelse til at om lag 95 pst. av elevene begynner med videregående opplæring.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til Budsjett-innst. S. nr. 12 (2003-2004), der komiteen gav uttrykk for at dagens eksamensformer og evalueringsmetoder i grunnskole og videregående skole bør vurderes. Komiteflertallet uttalte at det ville være naturlig å gjøre dette i forbindelse med behandlingen av stortingsmeldingen basert på Kvalitetsutvalgets innstilling "I første rekke" NOU 2003:16, som inneholder flere forslag til endringer av dagens system, og vedtok derfor å utsette realitetsbehandlingen av forslag fra Sosialistisk Venstreparti om å fornye dagens eksamensordning og vurderingsformer i skolen, i påvente av stortingsmeldingen.

På denne bakgrunn hadde disse medlemmer forventet at departementet ville underlegge eksamens- og evalueringsordningene i skolen en grundig og gjennomgående analyse, men disse medlemmer mener den vurderingen som presenteres i meldingen i for liten grad fremmer ny tenkning og nye tiltak rundt varierende måter å drive elevvurdering på.

Valg av metoder for vurdering og eksaminering har stor betydning for innholdet og organiseringen av skolens opplæring. De krav som elevene møter ved de ulike prøve- og eksamensordninger, påvirker valg av lærestoff og arbeidsmåter gjennom hele opplæringsløpet. Det er derfor viktig å søke et størst mulig samsvar mellom opplæringens mål og de elevvurderinger man velger for å undersøke hvorvidt elevene når de fastsatte læringsmålene.

Disse medlemmer mener at eksamens- og vurderingsformene i grunnskole og videregående skole må moderniseres og fornyes i takt med den faglige, pedagogiske og metodiske utviklingen i skolen. Disse medlemmer mener at dersom grunnopplæringens mål og metoder ikke utvikles i et samspill, vil det være vanskelig å realisere den felles politiske målsetting om å reformere grunnutdanningen og forsterke kvaliteten på innholdet i skolen. Vil man reformere innholdet i skolen, må man samtidig være villig til å endre de rammevilkårene som betinger og begrenser det.

Disse medlemmer viser til de omfattende forsøk med mappeevaluering som er gjennomført ved en rekke norske skoler, og til elevorganisasjonenes publisering "Jeg vil se MAPPA mi!" med forslag til et nytt elevvurderingssystem basert på mapper. Å bruke mapper er både en arbeidsmåte og en vurderingsform, og det er høstet gode resultater ved å bruke mapper både i vurderinger underveis og i selve sluttvurderingen av elevene.

Disse medlemmer vil fremheve de fortrinn som mappeevaluering byr på. Ved mappeevaluering vil ikke kun deler av, men hele arbeidet gjennom opplæringen få betydning for den avsluttende vurderingen. Elevene dokumenterer hva de lærer mens de lærer det, og prestasjonene deres blir jevnlig utsatt for vurdering. Disse medlemmer viser til at Kvalitetsutvalget foreslår at mapper skal tas i bruk både i opplæringen og i vurderingen av elevene. Utvalget uttaler:

"Mappeevaluering som arbeidsmetode og vurderingsform dekker to viktige prinsipper i læreplanene; egenvurdering og dokumentasjon av bredden i elevenes kompetanse. Bruk av mappe legger vekt på elevens egeninnsats og gir mulighet til en tydeligere tilbakemelding fra læreren om elevens faglige utvikling.(...) Dette gjør mappen særlig velegnet for å utvikle læringsstrategier og faglig selvstendighet, noe som vil være en stimulans og veiledning for målrettet livslang læring".

Disse medlemmer deler utvalgets oppfatning og støtter deres forslag om å gjøre mappeevalueringen sentral i den opplæring og vurdering som skolen skal gi elevene. Mappeevaluering støtter etter disse medlemmers oppfatning opp under det brede kunnskapsynet som er nedfelt i læreplanens generelle del, der

kunnskap ikke forstås som fastsatte og ferdige størrelser som overføres fra lærer til elev, men som noe som stadig utvikles og vokser frem gjennom opplæringsløpet. Kunnskapen er aldri statisk eller avsluttende, men prosessuell og fortløpende, og bør etter disse medlemmers oppfatning måles deretter.

Disse medlemmer viser til at eksamensordningen i høyere utdanning ble fornyet i forbindelse med innføringen av Kvalitetsreformen. I Innst. S. nr. 337 (2000-2001) uttalte flertallet i komiteen at man måtte fornye eksamensordningene innenfor høyere utdanning og vektlegge mer læringsfremmende vurderinger underveis. Disse medlemmer vil nå ha en tilsvarende satsing på utvikling av vurderingsformene i grunnskolen og den videregående opplæringen.

Disse medlemmer registrerer at Regjeringen kun foreslår å åpne for forsøk med mappeevaluering med ekstern sensur. Disse medlemmer mener at det har vært tilstrekkelig forsøksvirksomhet med denne lærings- og vurderingsformen til at metoden kan tas i bruk i et bredere format, og at vi har gode kunnskaper om hvordan mappeevaluering kan bidra til å fornye dagens vurderingsformer i skolen.

Disse medlemmer mener at mappeevaluering må innføres som fast lærings- og vurderingsform i skolen, og at dette må implementeres samtidig med de øvrige endringer i grunnopplæringen.

Disse medlemmers ønske om å innføre mappeevaluering som fast vurderingsform i skolen, henger sammen med et overordnet ønske om å gi rom for utvikling og fornyelse i grunnopplæringen. Mappeevaluering som lærings- og vurderingsform legger etter disse medlemmers oppfatning til rette for en langt mer elevaktiv og tilpasset opplæring.

Disse medlemmer mener at individuelle planer, dokumentasjonsbaserte vurderingsformer, underveis-evaluering, kontinuerlig oppfølging og opplæring i mindre grupper vil bidra til å fremme et elevaktivt og demokratisk læringsklima på skolene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen ønsker innført karakterer for orden og atferd fra og med 3. klasse og fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen gjennom forskriftsendring innføre karakterer for orden og atferd fra og med 3. klassetrinn og med oppstart i siste halvdel av skoleåret 2004/2005."

Disse medlemmer støtter prinsippet om standardbasert vurdering med karakter, og har merket seg at meldingen omtaler tiltak for å sikre dette.

Disse medlemmer vil videreføre muntlig del av avgangsprøven i grunnskolen. Disse medlemmer ønsker ikke at skriftlig avgangsprøve skal erstattes med nasjonale prøver. Men disse medlemmer støtter innføringen av nasjonale prøver. Disse medlemmer deler riktignok meldingens standpunkt om at det er et mål å ha vurderingsordninger som har et rimelig og fornuftig omfang både på nasjonalt og lokalt nivå,

men mener at nasjonale prøver først og fremst skal brukes til måling av kunnskapsnivå i skolen og derfor bør gjennomføres i midtre del av skoleåret på alle skoler. Disse medlemmer mener at nasjonale prøver bør være en viktig del av grunnlaget for standpunkt-karakterene i en del av dagens felles allmenne fag i ungdomsskolen.

Disse medlemmer ønsker ikke å åpne for forsøk med mappevurdering og vil i stedet utvide bruken av karakterer i skolen og vil derfor innføre karakterer i basisfag fra og med 5. klassetrinn.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen gjennom forskriftsendring legge til rette for at det gis karakterer i basisfag i grunnskolen fra og med 5. klassetrinn."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Kvalitetsutvalget i sin innstilling går inn for å avvikle avgangsprøvene i grunnskolen i de tre sentrale fagene norsk, matematikk og engelsk. Utvalget mener at innføringen av 13-årig utdanningsløp og utviklingen av andre og mer læringsstøttende vurderingsformer svekker behovet for avsluttende prøver på ungdomstrinnet. Disse medlemmer deler denne oppfatningen. Behovet for avgangsprøver som grunnlag for opptak til videregående opplæring er blitt betydelig mindre etter at retten til 13-årig skolegang ble innført og om lag 90 pst. av de som søker videregående opplæring kommer inn på sitt første ønske. I dag går omtrent samtlige elever videre i opplæringen etter grunnskolen, og det fordrer at man må se det 13-årige utdanningsløpet mer under ett. Mange fag avsluttes ikke etter ungdomstrinnet, men utvikles videre i den videregående opplæringen. Dette knyttet utdanningstrinnene langt tettere sammen og demper behovet for avgangsprøver i tradisjonell forstand.

Disse medlemmer viser til at avgangsprøvene i tillegg til å vurdere elevenes kompetanse ved overgangen til videre opplæring, også brukes som ekstern informasjon om kvalitet og læringsutbytte. Disse medlemmer mener at denne funksjonen kan ivaretas på andre måter, for eksempel gjennom ekstern analyse og vurdering av et utvalg besvarelser i sentralt utarbeidede prøver. Disse medlemmer viser til sitt forslag om system for nasjonale prøver, og mener at dette systemet vil utgjøre et godt verktøy for kvalitetssikring og -utvikling.

Disse medlemmer vil påpeke at dagens ordning med avgangsprøver er meget omfattende og administrativt og kostnadmessig krevende. Disse medlemmer mener at man ved å avvikle dagens ordning kan frigjøre betydelige midler til utviklingen av andre og mer læringsstøttende vurderingsformer.

Disse medlemmer viser også til erfaringene med den tradisjonelle skriftlige avgangsprøven, som har vist at prøveformen i stor grad virker konserverende på undervisningspraksisen. Opplæringen konsentrerer seg om tilegnelse av kunnskaper som vil bli

etterspurt ved avgangsprøven, og dette kan gå på bekostning av en mer helhetlig kompetansebygging.

Disse medlemmer mener at innføring av mappeevaluering som vurderingsform må få konsekvenser for de andre vurderingstiltakene som brukes. Skolene kan ikke innføre en gjennomgående mappeevaluering dersom elevene fortsatt skal testes gjennom tradisjonelle avgangseksamener. Lærings- og vurderingsformene står mot hverandre, og vil undergrave hverandres læringseffekt dersom de begge benyttes. I tillegg vil det bidra til et utilbørlig prøvepress for elevene.

Disse medlemmer mener at reformering av grunnsopplæringen må medføre grunnleggende endringer i dagens eksamensordning og vurderingsformer, og at innføringen av mappeevaluering må skje samtidig med en avvikling av de tradisjonelle avgangsprøvene på ungdomstrinnet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om endringer i lov- og læreplanverk, slik at ordningen med sentralt gitte skriftlige avgangsprøver i grunnskolen kan erstattes med mappeevaluering."

2.5 En helhetlig opplæring

13 års grunnsopplæring

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen har merket seg at Kvalitetsutvalgets mindretall på 7 av totalt 16 medlemmer foreslo en endring av grunnskolenes lengde til 9 år og derved også en grunntidning på 12 år. Disse medlemmer deler mindretallets begrunnelser for en slik endring. Disse medlemmer har på vegne av Fremskrittspartiet foreslått en slik endring mange ganger i løpet av inneværende stortingsperiode. Disse medlemmer har merket seg at departementet avviser en slik endring med to hovedbegrunnelser; forkortning kan gå ut over læringsutbyttet og endringen vil kunne ta fokus bort fra pågående arbeid med styrking av kvaliteten i grunntidningen. Disse medlemmer deler ikke den oppfatningen. Fremskrittspartiet ønsker en endring til 12 års grunntidning med 9 års grunnskole.

Disse medlemmer viser til at det nå skal brukes omfattende tid og ressurser til å utvikle nye læreplaner for både grunnskolen og videregående skole. Etter disse medlemmers syn vil det være både ønskelig og fornuftig å kombinere en slik fagprosess som har økt kvalitet som hovedmål med strukturtiltak som vil fokusere på bedre tidsbruk og frigjøre omfattende ressurser til kvalitetsforbedrende tiltak. Kvalitetsutviklingen i norsk grunnsopplæring målt gjennom kartlegging av læringsresultater med bakgrunn i to omfattende reformer viser ingen imponerende resultater. Norsk grunnsopplæring er full av ulike former for forsøksvirksomhet. At læringsresultatet for norske elever skulle bli ytterligere svekket med tydelig ressurs- og kvalitetsheving innenfor 12 i stedet for 13 år finner disse medlemmer lite sannsynlig.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen basere utarbeidelsen av nye læreplaner på en 9-årig grunnskole og en 3-årig videregående skole, i alt 12 års grunnsopplæring. Stortinget legger til grunn at årlige ressurser som i dag brukes på det 13. året i grunntidningen, i sin helhet brukes til styrking av grunnsopplæringen. Stortinget forutsetter at Regjeringen snarest legger frem en egen melding om organisering og rammeverk av 12-årig grunnsopplæring."

Fag- og timefordeling

Komiteen har merket seg at departementet går inn for å fastsette et samlet minstetimetall som den enkelte elev har rett til å få, og som skoleeier har plikt til å gi.

Komiteen mener samtidig at fag- og timefordelingen i større grad må åpne for lokal frihet til å tilpasse opplæringen til den enkelte elevs og elevgruppes behov.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, har merket seg at departementet foreslår at skoleeier gis økt fleksibilitet i organisering og tilrettelegging av opplæringen ved at inntil 25 pst. av timetallet kan disponeres for tilpasning til den enkelte elev og til lokale forhold. En opplæring tilpasset den enkelte elev og lærings behov og interesse, forutsetter større lokalt handlingsrom enn de gjeldende bestemmelser om fag- og timefordeling åpner for. For at dette skal være mulig, er det nødvendig å åpne for større frihet til lokalt å disponere deler av timetallet i fagene. Den enkelte elev/lærling skal ha mulighet til å bruke mer eller mindre tid på fag ut fra egne behov. Nye læreplaner for fag med klare mål og innføring av et nasjonalt system for kvalitetsvurdering, gjør at skoleeiere og skoler bør få større frihet til å disponere tiden.

Flertallet vil legge vekt på at det er den enkelte skole som har de beste forutsetninger for å vurdere behovet for omdisponering og at skolen må avgjøre dette i nært samarbeid med den enkelte kontaktlærer, elev og hjemmet.

Flertallet er samtidig klar over at skoleeier er juridisk ansvarlig for at disponeringen av timetallet er i tråd med de nye bestemmelsene om fag- og timefordeling, og at den enkelte elev får en tilpasset opplæring.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og representanten Simonsen, merker seg og er enig i at timetallet utvides med 5 uketimer fra skoleåret 2004/2005, og med ytterligere 4 uketimer fra skoleåret 2005/2006.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti støtter en timetallsutvidelse. Norge har en av de korteste skoledagene i Europa, og en utvidelse av skoledagen vil kunne

gi elevene bedre tid og en fastere ramme om opplæringen.

Disse medlemmer mener at en økning i timetallet kan styrke kvaliteten i grunnopplæringen. Økt tilgang på tid er avgjørende for elevenes læring og trivsel. Disse medlemmer mener at en utvidet og fast tidsramme vil kunne gi større rom for en opplæring som tilpasser seg den enkelte elevs behov og som samtidig tar hensyn til alle elevers behov for varierte undervisningsopplegg og skoledager.

Disse medlemmer vil understreke at hensikten med å utvide skoledagen og å etablere fastere rammer om den, er å skape et skolemiljø og et læringsmiljø med større handlingsrom. Et handlingsrom hvor man har tid til å forsterke fagopplæringen der det trengs, tid til å samarbeide på tvers av fagene, tid til fysisk aktivitet, sosialt samvær og gode måltider hver dag og tid til å variere opplæringen ved å ta nye og andre læringsmetoder og -arenaer i bruk. Læring skjer på mange arenaer og elevene må få anledning til å oppsøke og utforske disse.

Disse medlemmer vil utvikle en skole som har tett kontakt med det livet som utspiller seg utenfor skoleporten, og som sørger for å introdusere elevene i samfunnslivet, arbeidslivet, lokallivet, natur- og kulturlivet, og å trekke dette livet inn i skolen. Disse medlemmer mener at varierte undervisningsopplegg som tar utgangspunkt i elevenes sammensatte læringsbehov og hensyn til lokallivet der skolen ligger, er viktig. Disse medlemmer mener at mange av de elevene som sliter i skolen i dag ville tjene på å få en mer praksisrettet opplæring.

Disse medlemmer mener at en timetallsutvidelse vil gi større rom for tilpasset opplæring. Tilpasset opplæring betyr å ta utgangspunkt i den enkelte elev, og la elevenes behov være veiledende for opplæringen. Disse medlemmer vil vektlegge at det er elevene selv, deres foreldre og lærere som vet best hva slags oppfølging den enkelte elev trenger for å nå de målene som er satt i læreplanen. Mens noen trenger mer tid på å lære å lese, trenger andre mer tid i matematikk eller engelsk for å nå frem. Dette vet de som befinner seg nær elevene best, og derfor må de også etter disse medlemmers oppfatning få større innflytelse over de metodene og arbeidsmåtene som man velger for å oppnå gode læringsresultater. Med utgangspunkt i nasjonale læringsmål bør det lages individuelle læreplaner for hver enkelt elev, hvor elevene i samarbeid med lærerne og hjemmet er med på å sette opp utfordringer og delmål i de ulike fag og emner, og aktivt er med på å evaluere læringsløpet sitt underveis. Disse medlemmer mener derfor at alle elever skal få opplæring i obligatoriske fag, men at fag- og timefordelingen må følge av den læringsprogresjonen som eleven følger.

Disse medlemmer mener at mest mulig av lekser og hjemmearbeid bør gjøres mens elevene er på skolen, slik at de har fri når de kommer hjem. Disse medlemmer vil vise til flere nye forskningsrapporter, deriblant analysen av "Ung i Norge" - undersøkelsene fra 1992 og 2002 fra NOVA (Tidsskrift for ung-

domsforskning 2004:4 (1)), som viser at ingenting bidrar mer til å skape sosiale forskjeller mellom elevene, enn utdanningsnivået til foreldrene deres. Barn av foreldre med høy utdanning får bedre hjelp med lekser og skolearbeid, enn barn av foreldre som ikke har en like akademisk bakgrunn. Disse medlemmer vil understreke at dette ikke skyldes at foreldre uten universitetsbakgrunn er mindre interessert i sine barns skolegang, men at arbeidsmåtene i skolen favoriserer en akademisk tilnærming. Disse medlemmer mener at leksehjelp på skolen kan veie opp mot dette. Dersom alle elever får den assistansen de trenger på skolen, vil ikke oppfølgingen hjemmefra bli så utslagsgivende på læringsresultatene deres som den er i dag. Disse medlemmer mener at en utvidet skoledag må gi tid til å fullføre skolearbeidet mens man er på skolen og rom for fritid uten lekser når man kommer hjem.

Disse medlemmer er positive til at rammene for skoledagen utvides og viser i den forbindelse til Budsjett-innst. S. nr. 12 (2003-2004) der budsjettavtalen mellom Arbeiderpartiet og regjeringspartiene førte til en økning av timetallet med to ekstra skoletimer per uke for elevene i 1. klasse og 1 ekstra time per uke for elevene i 2.-4. klasse. Disse medlemmer har merket seg at departementet foreslår å øke timetallet med ytterligere fire skoletimer fra skoleåret 2005/2006. Disse medlemmer vil understreke at selv etter den ekstra timeøkningen som foreslått i meldingen, så har Norge fremdeles en av de korteste skoledagene i Europa. For å kunne styrke elevenes grunnleggende ferdigheter i lesing, skriving og regning er det etter disse medlemmers oppfatning nødvendig med en ytterligere timetallsøkning. Disse medlemmer vil understreke at et økt timetall vil ha en rekke positive følger. Gjennom den foreslåtte timetallsøkningen er det etter disse medlemmers oppfatning mulig å realisere ønsket om leksehjelp, former for fysisk aktivitet hver dag og en styrking av de sentrale fagene norsk, matte og språk. Disse medlemmer vil også understreke at en økning av timetallet som foreslått fører til mer tid som skolen kan disponere fritt etter de enkelte elevenes behov. Disse medlemmer mener i så måte at forslaget vil ha en positiv innvirkning på ønsket om mer tilpasset opplæring.

Disse medlemmer foreslår derfor å øke timetallet i grunnskolen med seks uketimer fra skoleåret 2005/2006 og med ytterligere seks uketimer fra skoleåret 2006/2007.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen øke timetallet i barneskolen med seks uketimer fra og med skoleåret 2005/2006, og med ytterligere seks uketimer fra og med skoleåret 2006/2007."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen støtter meldingens forslag om et samlet minstetimetall til opplæring som den enkelte elev har rett til og som skoleeier

har plikt til å gi. Det fastsettes timetall for alle fag på hovedtrinnene. Disse medlemmer støtter også meldingens forslag om økt fleksibilitet i opplæringen ved at inntil 25 pst. av timetallet kan disponeres for tilpassing for den enkelte elev og til lokale forhold. Disse medlemmer forutsetter at elevens lovbestemte rett til spesialundervisning ikke berøres av ordning med minstetimetall og 25 pst. fleksibilitet i disponering av timetall for den enkelte elev.

Disse medlemmer forutsetter at det er den enkelte skole og derved skoleledelsen - som etter Fremskrittspartiets modell vil være driftsstyret ved den enkelte skole - som gjennom lov og forskrift får myndighet til å bruke denne fleksibiliteten. Disse medlemmer forutsetter likevel at det fastsettes en veiledende nasjonal ramme for fag- og timefordeling som en del av de nasjonale tiltak for å stimulere og styrke arbeid med kvalitet og kvalitetsutvikling i skolen. Disse medlemmer forutsetter at den enkelte skole dokumenterer sin begrunnelse for eventuelt avvik fra en slik nasjonal ramme som en del av sitt arbeid med kvalitetssikring og kvalitetsutvikling, og slik at foresatte, eiere, tilsynsmyndighet og offentlighet får tilgang på slik dokumentasjon.

Disse medlemmer støtter oppfordringen om at skolene vurderer å etablere faste rammer for skoledagen, men viser til at arbeidstidsavtalen for lærere etter disse medlemmers syn fortsatt virker hemmende på en fleksibel organisering av skoledagen og bruken av lærernes arbeidstid. Etter disse medlemmers syn må derfor arbeidstidsavtalen endres; både gjennom godkjent forsøk med avvik fra avtalen og gjennom forhandling med partene. Disse medlemmer viser til at skoleeiere i dag fastsetter elevenes skoleår med ferie og fridager, og at denne ordningen videreføres. Disse medlemmer mener at elevenes skoleår må utnyttes bedre; internasjonale undersøkelser viser at norske skolebarn også er blant de barn som bruker minst tid på skolen. Disse medlemmer peker på at det også er viktig med god og effektiv utnyttelse av skoleåret med de undervisningstimer som ligger inne i dagens ordning i tillegg til at skoledagen utvides med ekstra timer. Disse medlemmer anbefaler derfor nasjonale rammer for ferie og fridager; der høstferie fjernes og der sommerferien reduseres.

Disse medlemmer har merket seg drøftingen om utvidet fysisk aktivitet i skolen og støtter meldingens konklusjoner på dette punktet slik at tilrettelegging for fysisk aktivitet de dager elever ikke har kroppsøving taes inn i "skoleplakaten" og derved innpasses som del av daglig virksomhet. Disse medlemmer understreker likevel at hoveddelen av elevenes daglige fysiske aktivitet kan og bør foregå utenom skoletiden og er foresatte og elevens eget ansvar.

Disse medlemmer er enig i at det er hjemmet som har ansvar for at barna har med egnet mat på skolen. Flere forhold gjør at det etter disse medlemmers syn kan være riktig å vurdere nasjonale ordninger for tilbud om skolemat til alle elever. Disse medlemmer forutsetter at forslag til slike ordninger utarbeides i dialog med foresattes representanter.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag

"Stortinget ber Regjeringen i samarbeid med foresattes representanter legge frem forslag til mulige nasjonale ordninger vedrørende innføring av et daglig skolemåltid for alle elever i grunnsopplæringen."

Elevmedvirkning

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til at elevmedvirkning i grunnskole og videregående opplæring er fastsatt i opplæringslovens kapittel 11, og loven påpeker at kjennskap til og forståelse for de demokratiske ideene er en viktig del av opplæringens formål. Flertallet vil understreke at slik demokratisk innsikt ikke kun kan oppnås gjennom teoretisk læring, men gjennom praktisk erfaring med og deltagelse i skolens ulike prosesser.

Flertallet viser til at internasjonale undersøkelser fastslår at norske elever har stor demokratisk kunnskap og beredskap. I CIVIC-undersøkelsen fra 1999 skårer norske elever godt over middels når det gjelder kunnskaper om og holdninger til demokrati, men resultatene tyder også på at skolene ikke lykkes like godt i å trekke elevene med i en demokratisk praksis, gjennom medvirkning i planlegging, valg av arbeidsmåter og vurdering. Dette understøttes av evalueringen av Differensieringsprosjektet i videregående opplæring, som påpeker at økt elevmedvirkning vil kunne gi økt motivasjon, som i sin tur vil kunne gi bedre læringsresultater. På denne bakgrunn mener flertallet at skolen må styrke den deltakende, elevaktive demokratiopplæringen og at dette må komme til uttrykk gjennom å gi elevene en reell medinnflytelse på utformingen av og innholdet i opplæringen.

Flertallet vil påpeke at tilpasset opplæring og elevmedvirkning er nært forbundet. Det er vanskelig å skape en godt tilpasset opplæring uten at elevene får medvirke i prosessen og aktivt være med på å planlegge, gjennomføre og vurdere sin egen læring.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og representanten Simonsen, har merket seg at Regjeringen velger en avventende holdning til skolemiljøutvalg og derved også til elevdemokrati. Flertallet viser til at sak om sammensetning og organisering av skolemiljøutvalg ennå ikke er lagt frem for Stortinget til tross for anmerkning fra en samlet komité i Innst. S. nr. 142 (2003-2004) som gjelder kontroll- og konstitusjonskomiteens behandling av anmodnings- og utredningsvedtak i stortingssesjonen 2002-2003.

Flertallet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen snarest legge frem en sak om sammensetning og organisering av skolemiljøutvalg."

Bedre rådgivning

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, er enig i departementets forslag om å styrke rådgivningstjenesten. Flertallet vil understreke at en kvalitativt god utdannings- og yrkesrådgivning kan bidra til sikrere valg, mindre forsinkelser og bedre muligheter for den enkelte elev til å realisere sine evner og anlegg. Det sentrale i rådgiverrollen er spisskompetanse på individuell veiledning og støtte til elever i deres valg. Flertallet mener det er behov for å klargjøre rådgivningstjenestens oppgaver i forskrift til opplæringsloven, og at rådgivningstjenesten følges opp gjennom det nasjonale systemet for kvalitetsvurdering.

Ressursene til veiledning utgjør en del av den enkelte skoles tildelte ressurs til ledelse. Vedkommende lærer som fungerer som rådgiver ved skolen, får redusert undervisningstiden med 1 time/uke pr. påbegynte 25. elev i grunnskolen og i den videregående skolen, dersom skoleeier ikke har valgt å styrke tjenesten ytterligere. Med en stadig mer sammensatt elevgruppe i den videregående skolen, et sterkere press når det gjelder karakterer og krav til gjennomstrømming, øker også behovet for sosialpedagogisk veiledning i skolen.

Oppdatert kjennskap til utdanning og mulige karrierevalg stiller høyere krav til den som arbeider som rådgiver. Det kreves i dag ingen formell kompetanse utover lærerutdanning for å arbeide som rådgiver i skolen. Mangel på veilederkompetanse og kunnskap om utdanningsveier og arbeidsliv kan være problematisk, både for den enkelte rådgiver og for kvaliteten på veiledningen som blir gitt til elevene. Kompetanseheving for rådgivere er nødvendig og det bør etableres flere etter- og videreutdanningstilbud. Yrkes- og utdanningsveiledning bør inngå i lærerutdanningen, både for å styrke kompetansen til de som senere skal inn i slike stillinger, men også for å gi alle lærere en basiskunnskap til å kunne inkorporere yrkes- og utdanningsveiledning i den ordinære fagopplæringen.

Flertallet mener det er behov for en opprydding i forhold til hva som er den enkelte rådgivers oppgaver. Det bør foreligge en stillingsbeskrivelse med klare kvalitetskriterier for yrkes- og utdanningsrådgivningen. En gjennomgang på hver skole kan frigjøre tid og ressurser til selve rådgivningsarbeidet.

Flertallet viser til rapporten "Delt rådgivningstjeneste" som konkluderer med at det er positive erfaringer med den delte rådgivningstjenesten. Delingen har skapt klarere arbeidsforhold, arbeids- og ansvarsfordeling, og gjort jobben mer oversiktlig.

Flertallet mener at delt rådgivningstjeneste bør vurderes lokalt når det gjelder ungdomsskolen. Flertallet vil ellers vise til at ved å innføre programfag på ungdomstrinnet der elevene skal få smaksprøver på fag/retninger innen videregående opplæring, vil det kunne føre til at flere elever får mer innsikt og føler seg tryggere på valg av utdanningsprogram i videregående opplæring. Et annet tiltak er muligheten for å fordype seg i fag fra VK1 og med mulighet til ytterligere fordypning i videregående opplæring. Dette vil også kunne ha den effekt at det kan lette rådgivningen og

gjøre elevene tryggere på valg de senere skal gjøre med hensyn til videre utdanning og yrke.

Flertallet viser til at nyere forskning viser at en betydelig prosentandel av elevene i dagens skole sliter med til dels store psykiske problemer blant annet som en følge av det verdimeslige presset de lever under samt mangelen på voksenkontakt. Flertallet mener det er avgjørende å ta de unges problemer på alvor. Det er derfor viktig med en god sosialpedagogisk rådgivningstjeneste.

Flertallet mener at rådgivningstjenesten bør deles i en del for yrkes- og utdanningsveiledning og en del for psyko-sosial rådgivningstjeneste når det gjelder videregående opplæring.

Flertallet er enig i at departementet tar initiativ til å samle skole, Aetat, arbeidslivets organisasjoner, næringsliv, høyere utdanning og andre offentlige og private instanser for å få et koordinerende organ på regionalt nivå som kan styrke yrkes- og utdanningsdelen av rådgivningstjenesten. At det finnes rådgivere for elevene på hver enkelt skole er svært viktig for å sikre tilgjengelighet for elevene. Flertallet er videre oppatt av at rådgivningstjenesten i større grad skal være tilgjengelig for lærlinger. Det er viktig at lærlinger er opplyste om de rettigheter de har til rådgivning, og at de opplever bruk av tjenesten som nyttig og lett tilgjengelig i deres livssituasjon.

Flertallet mener at for å etablere yrkes- og rådgivningsveiledning som en sterkere og mer sentral funksjon ved den enkelte skole er det nødvendig å få forankret arbeidsområdet i ledelsen ved skolen. Det er også viktig å gjøre yrkes- og utdanningsveiledning til hele skolens ansvar, bl.a. ved å nedfelle arbeidet med veiledning som en del av skolens virksomhetsplan. Det er også viktig å nå foreldre i forbindelse med rådgivningstjenesten.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen har merket seg meldingens omtale og konklusjoner vedrørende rådgivning og rådgivningstjeneste og er uenig i disse. Disse medlemmer ønsker en grundigere vurdering av spørsmål knyttet til oppgaver og finansiering av rådgivningstjenesten. Disse medlemmer har merket seg departementets innledning til sin egen vurdering av forhold knyttet til rådgivning der det heter:

"Internasjonale rapporter tyder på at en kvalitativt god utdannings- og yrkesrådgivning kan bidra til sikrere valg, mindre forsinkelser og bedre muligheter for den enkelte til å realisere sine evner og anlegg."

Nettopp derfor bør denne delen av meldingen videreføres med en egen melding. Disse medlemmer viser til den arbeidsgruppen som er omtalt i meldingen, nedsatt av Arbeids- og administrasjonsdepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet, og som la frem utredningen "Styrking av yrkes- og utdanningsveiledning i Norge" 6. februar 2004. Disse medlemmer viser også til de innspill som er kommet i høringsprosessen for meldingen fra ulike organisasjo-

ner. Disse medlemmer understreker at både faglig rådgivning og sosialpedagogisk rådgivning må omhandles når spørsmål om rådgivning behandles videre. Disse medlemmer forutsetter at det legges opp til smidige ordninger som sikrer at elever ved både små og store skoler får et godt rådgivningstilbud innenfor begge områdene. Disse medlemmer understreker også at rådgivning innenfor videregående skole ikke bør bli en virksomhet forbeholdt fylkeskommunene. Spesielt innenfor yrkesfaglig rådgivning bør det etableres nært samarbeid med næringslivets egne organer og direkte med interesserte bedrifter. Disse medlemmer mener at man derfor må vurdere en stykkprisbasert finansieringsmodell.

Disse medlemmer viser til at Kvalitetsutvalget i sin rapport har pekt på den sosialpedagogiske oppgaven for basislærere og at bedriftene bør kunne spille en mer aktiv rolle i den alminnelige utdannings- og yrkesveiledning.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem en egen melding om rådgivningstjenesten i grunnopplæringen."

Fysisk aktivitet og måltider

Komiteen deler departementets syn på at fysisk aktivitet, mat og drikke er en forutsetning for god læring og at det vil ha betydning som helsefremmende tiltak. Forskning viser at riktig kosthold har stor betydning for helsen og det å kunne forebygge sykdom.

Fysisk aktivitet bidrar til å skape et godt læringsmiljø og til at elevene får best mulig utbytte av opplæringen. Komiteen er tilfreds med at tilrettelegging for fysisk aktivitet for alle elever de dagene de ikke har kroppssøving, tas med i Skoleplakaten.

Komiteen viser til Læringscenteret sin kartlegging av fysisk aktivitet i skolen som viser at elevene blir mer opplagte og motiverte og at konsentrasjonen øker når elevene deltar daglig i fysisk aktivitet. Komiteen viser til mange undersøkelser som slår fast sammenhengen mellom inaktivitet og risikoen for livsstilrelaterte sykdommer og mener det er god samfunnsøkonomi å forebygge ved å organisere skoledagen med daglig fysisk aktivitet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, mener det er viktig at skolene har uteområder som gir mulighet for varierte og utviklende aktiviteter. Flertallet er enig med departementet i at fysisk aktivitet er et prioritert område, også når det gjelder kompetanseutvikling av lærere.

Flertallet viser til kostholdsundersøkelser som slår fast at barn og unge i for liten grad har frukt og grønt som del av det daglige kostholdet. Samtidig viser samme undersøkelser et stigende inntak av sukker. Flertallet viser til at om lag 1 150 skoler deltar i en abonnementsordning på frukt og grønnsaker organisert gjennom Opplysningskontoret for frukt og grønt og hvor om lag 40-50 pst. av elevene deltar og med en

årlig egenbetaling på ca. 400 kroner. På skoler der en har gjennomført gratis abonnementsordning deltar om lag 90 pst. av elevene.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om en tilskuddsordning som fullfinansierer gratis frukt og grønnsaker daglig til alle elever på barnetrinnet og ungdomstrinnet. Tilskuddsordningen kanaliseres gjennom Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet."

Ferie

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til dagens praksis med felles høst- og vinterferie. Flertallet ønsker størst mulig lokal handlefrihet i organiseringen av skolehverdagen, og den årlige skolekalenderen. Flertallet ser også et økende behov for familiens mulighet til å ha større fleksibilitet når barna kan ta ut de fridagene de har gjennom høst- og vinterferier.

Flertallet mener at man ved å gjøre høst- og vinterferie fleksible gir flere barn sjansen til å tilbringe mer tid sammen med foreldrene sine.

2.6 Organisering av grunnskolen

Styrking av barnetrinnet

Komiteen støtter departementets forslag om å oppheve inndelingen av grunnskolens barnetrinn i et småskole- og et mellomtrinn. Det vil dermed gis større handlingsrom for skolene til å skape bedre sammenheng i opplæringen.

Komiteen mener at lærernes kompetanse skal styrkes både faglig og didaktisk.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen mener det er bra at man legger vekt på en tilpasset opplæring for den enkelte elev og på helhet og sammenheng i elevenes opplæringsløp.

Disse medlemmer er enig i at timetallet på småskoletrinnet utvides, men mener at både daglig undervisningstid og skoledagens lengde bør utvides for alle klassetrinn. Samtidig understreker disse medlemmer nok en gang hvor viktig det er at tiden innenfor dagens timetall brukes på en effektiv måte.

Disse medlemmer mener i tillegg at det ved behandling av nye læreplaner for grunnopplæringen, bør settes opp en veiledende timefordeling på de ulike fagene.

Disse medlemmer viser til sine merknader vedr. pkt. 2.5 om minstetimetall til opplæring for den enkelte elev og fleksibilitet i opplæringen. Disse medlemmer forutsetter at når timetallet i et skoleår økes gjennom nasjonale prioriteringer blir også minstetimetall for alle fag på hovedtrinnene tilsvarende økt.

Fornyelse av ungdomstrinnet

Komiteen støtter departementets forslag om å fornye ungdomstrinnet og bedre overgangen til videregående opplæring gjennom en rekke tiltak. En bedre tilpasset opplæring, mer praktisk innhold og større muligheter for fordypning vil være grunnleggende i en fornyelse av ungdomstrinnet.

Komiteen merker seg at evalueringen av Reform 97 konkluderer med at det er særlig behov for endringer i ungdomstrinnet. Komiteen mener det her trengs en særlig innsats for å øke kunnskapsnivået og dermed også kunne gjøre mer med læringsmiljøet. Evalueringen viser at lærere stort sett opplever seg som profesjonelt sikre på det de gjør, men lærere på ungdomstrinnet opplever noe mindre sikkerhet enn lærere på barnetrinnet. Samtidig rapporterer de om mindre samarbeid, lavere jobbtilfredshet og større tvetydighet i rollen. Komiteen mener forskningen og den pedagogiske utviklingen i forhold til ungdomstrinnet må styrkes.

Komiteen har merket seg at departementet, for å knytte ungdomstrinnet og videregående opplæring nærmere sammen, vil innføre programfag og gi elevene mulighet til å arbeide med fag fra videregående opplæring. Komiteen mener at skoleeierne på ulike nivåer skal samarbeide om å tilby elever på ungdomstrinnet å ta fag fra videregående opplæring.

Komiteen er enig med departementet i at en innføring av programfag både vil kunne knytte grunnskole og videregående opplæring bedre sammen, bidra til en bedre tilpasset opplæring og samtidig gi mulighet for mer praktisk aktivitet eller fordypning. Det er derfor viktig at programfag utformes slik at det bidrar til opplæring tilpasset den enkelte elevs interesser og behov, og at tilbudet får et tilfredsstillende omfang. Komiteen mener at tilbudet må gi elevene erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter som karakteriserer de ulike utdanningsprogrammene. Hospitering i videregående skole og/eller lokalt arbeidsliv kan være aktuelle virkemidler, ved siden av at IKT gir store muligheter.

Komiteen vil understreke at valg av programfag på ungdomstrinnet ikke skal legge begrensninger på elevenes valgfrihet ved overgang til videregående opplæring.

Når inntil 25 pst. av timetallet kan brukes til lokal tilrettelegging, gir det skolene store muligheter for å virkeliggjøre bedre tilpasset opplæring. Komiteen har merket seg at læreplanen i 2. fremmedspråk endres slik at målene legger vekt på praktisk tilnærming og ferdigheter i kommunikasjon av ulik art og på ulike nivåer. Komiteen viser til regjeringens strategi for entreprenørskap i opplæringen som skal stimulere til økt antall ungdomsbedrifter. Dette knytter skolen til arbeidslivet og bidrar til variert og praktisk opplæring.

Komiteen forutsetter at det investeres i et betydelig kompetanseløft for skoleledere og lærere for å realisere de sentrale målsetningene. Komiteen mener at målsettingen om å fornye ungdomstrinnet blir vektlagt i dette arbeidet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen har spesielt merket seg at Kvalitetsutvalgets forslag om innføring av programfag som skal knyttes til utdanningsprogrammene i videregående skole er fulgt opp og at avsatt tid 200 timer skal erstatte Skolens og elevens valg. Disse medlemmer støtter dette tiltaket, og mener dette kan gi bedre tilrettelagt opplæring for den enkelte og større motivasjon for den enkelte elev. Elevens senere utdanningsvalg kan på denne måten knyttes til egne erfaringer med fagområder fra videregående opplæring. Disse medlemmer har merket seg at departementet på et senere tidspunkt vil ta opp spørsmålet om hvorvidt programfag bør gjøres obligatorisk med nasjonalt angitt timetall innenfor det samlede minstetimetallet. Disse medlemmer forutsetter at også alle forhold knyttet til programfag i ungdomsskolen behandles når det senere legges frem egen sak om nye læreplaner i grunnopplæringen slik disse medlemmer ønsker. Det forutsettes at en slik vurdering også omfatter utvidet bruk av programfag på ungdomstrinnet generelt eller mulighet for utvidet bruk for de elever som ønsker dette.

Disse medlemmer mener at det er helt nødvendig at lærernes kompetanse styrkes, og støtter departementets forslag om at lærernes kompetanse styrkes gjennom en rekke tiltak som er omtalt i meldingen. Disse medlemmer viser til sine merknader og forslag vedrørende lærerutdanningen under pkt. 2.9 i innstillingen.

Disse medlemmer stiller seg positive til at elever på ungdomstrinnet kan ta fag fra videregående opplæring gjennom fordypningsmoduler. Disse medlemmer understreker at det må legges til rette for at alle som driver med utdanning kan samarbeide om dette, ikke bare fylkeskommuner og kommuner. Disse medlemmer understreker at en slik ordning må ha som mål at elever i ungdomstrinnet som ønsker et slikt tilbud kan få det og fritt kunne velge blant de som tilbyr videregående opplæring. Disse medlemmer viser til sine merknader under pkt 2.7 om fritt skolevalg og understreker i den forbindelse igjen at reell valgfrihet også innebærer økonomisk likebehandling av frittstående skoler og skoler i offentlig eie.

Disse medlemmer forutsetter at også alle forhold knyttet til fordypningsmoduler i ungdomsskolen behandles når det senere legges frem egen sak om nye læreplaner i grunnopplæringen slik disse medlemmer ønsker.

Disse medlemmer viser til at meldingens fremviste ordninger med både programfag og fordypningsmoduler bærer preg av skisser og ikke er endelig utformet. Dette forholdet understreker etter disse medlemmers mening behovet for at meldingen konkretiseres på en rekke områder gjennom en ny sak til Stortinget.

2.7 Organisering av videregående opplæring

Komiteen har merket seg at departementet ønsker å fjerne strukturelle hindringer for at ungdom gjennomfører opplæringen. Komiteen mener tilbuds-

strukturen i størst mulig grad skal bidra til å gi mulighet til å få ønsket opplæring uavhengig av bosted, økonomi og alder.

Komiteen mener at etikk skal innarbeides i fagplanene også i de yrkesfaglige studieprogrammene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, mener at de prinsippene for organisering som ble lagt til grunn for Reform 94 fortsatt har aktualitet og tilslutning, og at det ikke er behov for å foreta vesentlige endringer i denne organiseringen. Samtidig erkjenner flertallet at det er behov for å redusere antall grunnkurs/utdanningsprogrammer. Flertallet vil understreke at gjennomføringen i videregående opplæring ble betydelig bedre etter reformen, særlig på de yrkesfaglige studieretningene. Her økte gjennomføringen med nær 100 pst. de tre første årene etter innføringen. Flertallet mener at hovedgrunnen til den bedre gjennomføringen må sies å være at tilbudsstrukturen gjennomgikk en forenkling. Tilbudsstrukturen før Reform 94 hadde flere blindveier. Dette gjorde veien til yrkeskompetanse vanskelig.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at et grunnleggende mål for utviklingen av videregående opplæring fra tidlig på 1970-tallet har vært å skape mest mulig likeverd mellom praktisk og teoretisk opplæring. Det har vært et mål å hente det beste fra de to læringstradisjonene - den akademiske med utgangspunkt i academia og arbeidslivets tradisjon med å lære gjennom å erfare. Disse medlemmer viser til at dette grunnleggende prinsipp har hatt konsekvenser for måten en har organisert grunnkursstrukturen på. Det har også hatt betydning for hvilken sluttkompetanse de ulike studieretningene skulle føre fram til. Disse medlemmer viser til at det i dag finnes studieretninger som etter VK1 gir elevene mulighet til enten å begynne som lærling for å ta fagbrev eller til å starte på VK2 for å oppnå generell studiekompetanse. Noen videregående kurs innenfor helse- og sosialfag, naturbruk og formgivingsfag er eksempler på dette. Disse medlemmer mener at elever fortsatt skal ha denne muligheten i de aktuelle studieretningene. Denne organiseringen har gitt rom for at elever kan velge fag og fordypninger på tvers av tradisjonelle skiller mellom praktiske og teoretiske fag. Disse medlemmer mener dette har vært en styrke for den videregående opplæringen. Det har vært viktig for den pedagogiske utvikling ved at elever har fått en skolehverdag med fagkombinasjoner på tvers av tradisjonelle faginndelinger. Moderne arbeids- og næringslivsstruktur og ny teknologi krever arbeidskraft med en kombinasjon av praktisk og teoretisk innsikt. Deltakelse i demokratiske prosesser i et komplekst mediesamfunn forsterker disse kravene. Disse medlemmer mener at den videre utvikling av videregående opplæring skal bygge på denne opplæringstradisjonen. Disse medlemmer legger dette til grunn for de ulike forslag.

Disse medlemmer viser til at departementet understreker at det er ønskelig med et klarere skille mellom yrkesfaglige og studieforbereende studieretninger. Disse medlemmer viser til at dette bryter med det som har vært utdanningstradisjonen tilbake til lov om videregående opplæring i 1974. Forslaget, hvor de faglige kravene for allmennfag høynes, samtidig som mulighetene for å kombinere allmenne fag og yrkesfag svekkes, vil i realiteten føre til en sterkere segregering mellom allmenne fag og yrkesfag ved at store grupper vil unnlate å søke allmenne fag. En slik utvikling går i retning av en segregert modell som ligner på den gamle modellen med tradisjonelle gymnas og yrkesskoler.

Disse medlemmer vil understreke at den største utfordringen for fagopplæringen blir å utdanne arbeidskraft som det lokale næringsliv kommer til å etterspørre. Skal skolen lykkes, krever det stor fleksibilitet. Dessuten må læreplanene ha en struktur som åpner for at skolene kan tilby fagopplæring sjøl om skolen ikke tilbyr det programmet som leder fram til det aktuelle faget. Disse medlemmer mener derfor at det er helt nødvendig at læreplanene bygges opp med moduler. Disse medlemmer viser til at dette er en videreføring av dagens læreplanstruktur. Disse medlemmer vil understreke at læreplanene i størst mulig grad bygges opp med samme antall moduler.

Disse medlemmer viser til at andelen elever som gjennomfører videregående opplæring, har økt etter innføringen av Reform 94. Samtidig viser det seg at fire av ti elever med innvandringsbakgrunn avbryter videregående (SSB). Disse medlemmer har merket seg at enkelte forskningsresultater viser at årsaken kan ha sammenheng med at familien har dårligere økonomi, lavere utdanning og mindre tilgang på bøker og PC. Dette er ressurser som generelt er utslagsgivende, og som har stor betydning for elevers muligheter i skole (NOVA 2003). Disse medlemmer viser også til at det er stor forskjell på gjennomføringen for elever i allmennfaglige og yrkesfaglige studieretninger. Elever som har foreldre med høyere utdanning, har mer enn dobbelt så høy fullføringsgrad i videregående opplæring som elever med foreldre med grunnskoleutdanning. Disse medlemmer mener at det derfor er viktig å rette sterkere fokus på overgangen og samarbeidet mellom ungdomsskolen og videregående opplæring, og på kontinuerlig å finne årsaker til frafall, og tiltak for å motvirke dette. Bedre tilrettelegging av opplæringen og bedre rådgivning i forkant av og underveis i opplæringsløpet, vil være viktige tiltak.

Disse medlemmer mener det er positivt at fylkeskommunene etablerer egne lærlingefora der lærlingene kan utveksle erfaringer og drøfte saker med hverandre og direkte med ansvarlige for yrkesopplæringen i fylkeskommunene.

Disse medlemmer viser til Innst. S. nr. 121 (2003-2004) der komitéflertallet viser til at det er fylkeskommunen som skoleeier, som avgjør reglene for inntak til videregående opplæring. Flertallet fastholdt at fylkeskommunen fortsatt bør avgjøre dette. Geografiske forskjeller, ulik skolestruktur og behov for skole-

skys i de ulike fylkene tilsier at det ikke vil være formålstjenelig med lovendringer som innebærer at skoleeier fratras rett til å vedta egen inntaksordning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og representanten Simonsen, har merket seg at departementet vurderer å innføre friere skolevalg.

Flertallet støtter departementets forslag om å etablere et organ for samarbeid om fag- og yrkesopplæringen samt tilhørende faglige råd med nødvendige lovendringer som er foreslått i Ot.prp. nr. 55 (2003-2004).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen viser til forslaget fra Regjeringen om å vurdere innføring av friere skolevalg. Disse medlemmer mener det er på tide at eleven settes i sentrum og at elevene gis økte valgmuligheter, som vil føre til en sunn konkurranse skolene imellom for å få elevene til nettopp sin skole. Da må finansiering og dimensjonering av tilbudet frigjøres helt fra fylkeskommunenes økonomi og virksomhet. Dagens problemer i fylkeskommunene med å finansiere etterspørsel etter skoleplass fra store elevkull viser til fulle at dagens finansieringssystem har utspilt sin rolle. Fritt skolevalg vil også påvirke tilbudssiden slik at tilbudet blir bedre tilpasset elevenes førstevalg i alle fylker og slik at fylkesgrenser ikke begrenser elevenes valgmulighet. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med en egen sak om innføring av fritt skolevalg i videregående skole basert på en modell med stykkprisfinansiering."

Komiteen mener at når en skal fastsette antall kurs, så må det gjøres ut i fra en vurdering av hva slags behov arbeidslivet vil ha for faglært arbeidskraft. Det er dessuten viktig at en tar vare på håndverksfag som kan ha liten søknad, men som er viktige i et kulturhistorisk perspektiv og der en trenger fagfolk til å forvalte viktige deler av kulturarven.

Komiteen er også enig i at det bør vurderes å slå sammen lærefag som fører fram til fagbrev som er nær beslektet. Komiteen vil understreke at partene i arbeidslivet som forvalter fagutdanningene, må ha en sentral rolle i dette arbeidet. Komiteen mener dessuten at en fleksibel fagopplæring som skal tilpasse seg nye behov og krav, må vise stor vilje og evne til å etablere fagbrev på nye fagområder.

Komiteen vil understreke at de fleste bransjeorganisasjoner gjør et godt arbeid for sine lærlinger og at de fleste opplæringskontorer og -bedrifter fungerer tilfredsstillende. Samtidig vil komiteen påpeke at lærlinger også opplever manglende oppfølging og informasjon om sine rettigheter og prosedyrer knyttet til fagprøven. Komiteen vil understreke at lærlingene må kjenne trygghet i forhold til den opplæring

som blir gitt og at det gjennomføres kvalitetssikring av lærebedriftene.

Komiteen merker seg at 2+2 modellen videreføres. Komiteen er opptatt av at det sikres økt fleksibilitet mellom opplæring i bedrift eller skole, både når det gjelder omfang og rekkefølge.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, er enig med departementet i at antall VK I-kurs må reduseres. Flertallet merker seg at det foreslås at antall kurs bør være i størrelsesorden 35-50.

Flertallet viser til at departementet foreslår åtte yrkesfaglige og tre studieforbereende utdanningsprogram. Flertallet er enig i at det er viktig med en struktur som ivaretar behovet for tverrfaglig kompetanse og evne til omstilling, og som samtidig legger til rette for et enklest mulig utdanningsutvalg. Et viktig hensyn er å ivareta søkerens behov for at deres ønske om opplæring kan gis i nærheten av der de bor. Videre bør tilbudene være så tilgjengelige at rekrutteringen til yrkene tilsvarer arbeidslivets behov. Disse hensynene tilsier at et utdanningsprogram bør være så bredt at det får søkere nok til at tilbudet kan etableres mange steder i landet. Tilsvarende bør gjelde for programområder. Videre er det et viktig hensyn å organisere strukturen slik at utdanningssystemets ressurser blir utnyttet effektivt. Det vil si at der hvor flere fag innebærer like arbeidsfunksjoner eller forutsetter samme kunnskaper eller ferdigheter bør opplæring organiseres i sammenheng, når det er pedagogisk forsvarlig.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og representanten Simonsen, mener at modulbaserte læreplaner i kombinasjon med utdanningsprogrammer som fører fram både til studiekompetanse og til fagbrev vil skape fleksibilitet slik at skolene klarer å utdanne den arbeidskraften som næringslivet trenger.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at dagens studieretninger har ulikt timetall. Disse medlemmer mener det er viktig at skoledagen organiseres slik at den gir skolene større muligheter til å utvikle prosjekter på tvers av studieretninger. Disse medlemmer vil understreke at entreprenørskap må bli et reelt tilbud også for elever som velger studieforbereende utdanningsprogrammer. En mest mulig lik ramme for skoledagen vil være et viktig incitament til at elever på tvers av studieretninger kan gå sammen om å etablere elevbedrifter.

Disse medlemmer mener dette er viktig for å sikre god kompetanse på nye fagområder og dessuten for å gi nye fag status. Disse medlemmer mener at det f.eks. innenfor naturbruk kan etableres et nytt fagbrev som greenkeeper som bygger på allerede eksisterende opplæringstilbud. Det er for disse medlemmer viktig å presisere at nye fagbrev ikke nød-

vendigvis skal føre til at det etableres grunnkurs eller kurs på VK I-nivå.

Disse medlemmer er enig i at det er behov for å redusere antall grunnkurs. Disse medlemmer er også enig i at en tar i bruk betegnelsen utdanningsprogram. Når en får færre utdanningsprogram, så er det viktig at man har anledning til kryssvalg. Tar en bort denne muligheten, blir strukturen lett for stiv. Disse medlemmer støtter forslaget om å bruke betegnelsen kompetanseplattform framfor sluttkompetanse etter fullført opplæring; dette for språklig å understreke at utdanning må sees i et livslangt læringsperspektiv.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener dessuten at når man nesten halverer antall grunnkurs, så skal elevene fra grunnskolen ha rett til sitt førstevalg. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til endring av opplæringsloven § 3-1 slik at en søker får rett til sitt førstevalg til grunnkurs."

Komiteens medlem fra Senterpartiet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til endring av opplæringsloven § 3-1 slik at søkere får rett til inntak på ett av de to utdanningsprogrammene de har prioritert."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil også understreke at dersom elevene angrer på sitt første utdanningsvalg på VK1, så skal de kunne gå videre på VK2 innenfor et annet utdanningsprogram. Den samme fleksibiliteten skal finnes mellom de yrkesfaglige og allmennfaglige utdanningsprogrammene. Det forutsettes nødvendig faglig innhenting for disse elevene.

Disse medlemmer har merket seg at departementet mener at fylkeskommunen bør legge til rette for ny opplæring til de som har tatt program for studiespesialisering, men som ønsker å ta yrkesfag i stedet. Disse medlemmer ber departementet i dialog med fylkeskommunen vurdere hvordan dette mer konkret kan realiseres.

Disse medlemmer mener at når man skal etablere nye utdanningsprogram, er det viktig at de nye programmene kan rekruttere så bredt at man får til en god spredning av tilbudene. Dessuten er det viktig at fagene som blir lagt inn i et program, er så nær beslektet at det er mulig å lage læreplaner som synliggjør det faglige slektskapet. Dette er viktig for å unngå at programmene blir for teoretiske.

Disse medlemmer mener at flest mulig programmer skal ha tilbud som fører fram til både studiekompetanse og fagbrev. Selv om alle som har fullført videregående skole skal være studieforberedt, mener disse medlemmer det er viktig at de ulike pro-

grammene har tilbud med forskjellig fordypning av teori og praksis. For disse medlemmer er dette den beste måten å sikre at båndene mellom den teoretiske utdanningstradisjonen og tradisjonen fra arbeidslivet med læring gjennom erfaring, gjensidig kan påvirke hverandre til beste for hele utdanningssystemet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti mener at det skal etableres følgende utdanningsprogrammer:

- Utdanningsprogram for teknikk og industriell produksjon
- Utdanningsprogram for elektrofag
- Utdanningsprogram for bygg- og anleggsteknikk
- Utdanningsprogram for restaurant- og næringsmiddelfag
- Utdanningsprogram for helse- og sosialfag
- Utdanningsprogram for medier og kommunikasjon
- Utdanningsprogram for design og formgivning
- Utdanningsprogram for håndverksfag
- Utdanningsprogram for service og samferdsel
- Utdanningsprogram for naturbruk
- Utdanningsprogram for studiespesialisering
- Utdanningsprogram for idrettsfag
- Utdanningsprogram for musikk, dans og drama

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil opprettholde som egne utdanningsprogram de studieretningene som i dag gir generell studiekompetanse, det vil si studieretning allmenne fag, studieretning musikk, dans og drama og studieretning idrettsfag.

Disse medlemmer viser til at Kvalitetsutvalget foreslo å legge elektrofag inn under programmet for teknikk og industriell produksjon. Disse medlemmer mener det er gode argumenter for en slik omlegging, først og fremst fordi det nye programmet for teknikk og industriell produksjon vil inneha mange moduler som i dag tilhører elektrofaget. Når disse medlemmer likevel velger å opprettholde elektrofaget, velger disse medlemmer å la bransjens argumenter veie tyngst. Disse medlemmer forutsetter at det etableres en god kommunikasjon mellom fagrådene for utdanningsprogrammene teknikk og industriell produksjon og elektrofag. Automasjonsfaget må eksempelvis kunne rekruttere fra begge utdanningsprogrammene.

Disse medlemmer vil vise til forsøkene som er i gang, der man slår sammen grunnkursene i mekaniske fag, kjemi- og prosessfag og elektrofag til et nytt grunnkurs. Dette er forsøk drevet fram av skoler i samarbeid med bransjens egne organisasjoner. Disse medlemmer mener det viktig at slike forsøk skal kunne fortsette også etter at den nye strukturen er lagt.

Komiteen forutsetter at departementet i samarbeid med partene vil foreta den nødvendige kartlegging og utforming av den endelige tilbudsstrukturen i videregående opplæring.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at fullført videregående opplæring skal gjøre elevene studieforberedt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen mener at meldingens kapittel om videregående opplæring trenger ytterligere bearbeidelse. Disse medlemmer vil også peke på at det er dette kapitlet det er mest uenighet om blant høringsinstansene, og forslagene bør derfor behandles i en ny sak, slik at man får en bredere gjennomgang og en grundigere diskusjon med representanter fra de berørte fagene. Disse medlemmer peker på at det fra berørte organisasjoner og grupper er kommet innspill særlig på departementets forslag til yrkesfaglige programmer og til de fag og kombinasjoner av fag som er lagt inn i forslaget. Disse medlemmer har særlig merket seg synspunkter på at dagens studieretning medier og kommunikasjon bør videreføres og at det bør etableres et eget utdanningsprogram for samferdsel. Videre har disse medlemmer merket seg synspunkt om at fagområdet økonomi er dårlig ivaretatt; både for elever som velger studieforberedende program og som yrkesfaglig utdannelse innen økonomi, administrasjon og kontorarbeid. Disse medlemmer ønsker disse innspillene nærmere vurdert og derved også antall utdanningsprogrammer og innholdet i de enkelte programmene nærmere vurdert. Disse medlemmer har merket seg synspunktet om at VK1-strukturen er blitt et hinder for rekruttering til yrkeslivet fordi den store oppsplittingen fører til at det ikke er elevgrunnlag for å opprette klasser i den enkelte fylkeskommune. Disse medlemmer vil bemerke at gjennom Ot.prp. nr. 64 (2003-2004) er utvidelse av friskoleloven til også å gjelde videregående skoler under forberedelse. En friere etablering av videregående skoler vil etter disse medlemmers syn kunne forbedre tilbudet til elevene. Disse medlemmer vil videre peke på at finansieringen av videregående utdanning bør endres til stykkprisfinansiering, og viser til sine merknader og forslag under pkt. 2.12.

Endelig har disse medlemmer merket seg at departementet selv varsler en egen sak om friere skolevalg også for elever i offentlig videregående skole. Alle disse argumentene taler etter disse medlemmers syn for at det først og fremst er innholdet i de enkelte utdanningsprogram som er viktig og ikke antallet. Disse medlemmer peker også på at omfattende kombinasjoner av fag og fagkombinasjoner som passer dårlig sammen heller ikke vil virke rekrutterende til yrkeslivet. Disse medlemmer har merket seg departementets vurdering av viktige mål og prinsipper vedrørende tilbudsstrukturen i videregående opplæring, men mener at disse med ytterligere bearbeidelse kan bli bedre ivaretatt enn i foreslått løsning. Disse medlemmer peker også på at det er nødvendig med ytterligere tilbudsutvikling innen yrkesforberedende utdanningsprogrammer for å øke kvaliteten på denne viktige delen av videregående utdanning. En slik til-

budsutvikling må ha som mål en praktisk orientering av programmene i både teoretisk og praktisk innhold samt fleksibilitet i utdanningens lengde. Disse medlemmer ber derfor om at Regjeringen kommer tilbake med en egen sak om struktur og innhold i den videregående opplæringen.

Disse medlemmer vil subsidiært forholde seg til departementets foreslåtte løsning vedrørende utdanningsprogrammer.

Disse medlemmer støtter departementets forslag om å innføre nye betegnelser på utdanningsnivå og grupper av fag.

Disse medlemmer mener det er bra at det gis mulighet for økt fleksibilitet i organisering og tilrettelegging av opplæringen i videregående skole, og mener det er viktig at den enkelte skole får frihet til å velge de faglige og pedagogiske løsningene som skolen selv mener er best.

Disse medlemmer viser til forslaget fra Regjeringen om å etablere åtte nye yrkesfaglige utdanningsprogrammer som erstatning for dagens 12 yrkesfaglige studieretninger. Disse medlemmer mener det er viktig at det eksisterer et godt tilbud for de som ønsker yrkesforberedende utdanning, og ber derfor Regjeringen opprette et eget yrkesfaglig utdanningsprogram for økonomi, administrasjon og informasjonsbehandling, og et eget utdanningsprogram for samferdsel og logistikk.

Disse medlemmer viser til forslaget fra Regjeringen om at tre studieforberedende utdanningsprogrammer videreføres med endrede sammensetninger, og vil fremheve viktigheten av at det eksisterer et godt tilbud for elever som ønsker å vektlegge økonomiske og administrative fag også innenfor et studiespesialiserende program. Disse medlemmer ber derfor Regjeringen utvide antall programområder under utdanningsprogram for studiespesialisering med eget programområde for økonomi, administrasjon og informasjonsbehandling.

Disse medlemmer har merket seg at departementet vil la utarbeide en kompetanseplattform for hvert lærefag og bruke disse som grunnlag for nye læreplaner.

Disse medlemmer viser til sitt forslag om læreplaner under pkt. 2.4 der det forutsettes at sak om hovedprinsipp og hovedutforming av nye læreplaner som oppfølging av St.meld. nr. 30 (2003-2004) legges frem for Stortinget.

Komiteen mener at medier og kommunikasjon skal være et yrkesfaglig utdanningsprogram med mulighet for studiekompetanse, og at utdanningsprogrammet for design, medier og håndverksfag deles.

Komiteen mener at utdanningsprogram for medier og kommunikasjon videreføres som eget yrkesrettet utdanningsprogram, med mulighet for å oppnå studiekompetanse.

Komiteen foreslår å flytte programområdet for naturforvaltning til det yrkesfaglige utdanningsprogrammet for naturbruk. Mulighetene til å oppnå generell studiekompetanse opprettholdes. Komiteen går

inn for at programområdet samfunnsfag og naturforvaltning, skal hete samfunnsfag og økonomi når naturforvaltning flyttes til naturbruk i yrkesfaglig utdanningsprogram.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og representanten Simonsen, understreker at økonomifagene må vurderes styrket i videregående opplæring.

Flertallet slutter seg til forslag om økte krav til matematikk og 2. fremmedspråk for å oppnå generell studiekompetanse. Når den endelige strukturen for det studiespesialiserende utdanningsprogrammet fastsettes, forutsetter flertallet at hvert enkelt programområde vurderes for seg når de nye kravene skal innarbeides. Dette må skje slik at hvert av programområdene bevarer mest mulig av sin identitet og mulighet til fordypning. Det må derfor ventes å være ulike fag som avgir timer til økte krav i matematikk innenfor de forskjellige utdanningsprogrammene. Flertallet legger til grunn at forslagene vil bli utarbeidet i samarbeid med relevante fagmiljøer, og at de sendes på høring før de blir vedtatt.

Flertallet har merket seg at departementet foreslår et programområde for formgivningsfag i det studiespesialiserende utdanningsprogrammet. Videre foreslår departementet å videreføre ordningen fra nåværende studieretning for allmenne, økonomiske og administrative fag med 1 122 årstimer i dette utdanningsprogrammet. Dette vil medføre en reduksjon i timetall for de som ønsker fordypning i formgivningsfag og som samtidig ønsker generell studiekompetanse. Sammen med de økte kravene for å oppnå generell studiekompetanse vil forslaget medføre en vesentlig reduksjon i tiden til fordypning. For å opprettholde et tilbud om en reell fordypning i medier, kommunikasjon og formgivningsfag for elever som vil oppnå generell studiekompetanse, mener flertallet at dette programområdet i det studiespesialiserende utdanningsprogrammet bør ha 1 309 årstimer. Denne timerammen tilsvarer rammen i utdanningsprogrammene for idrett og for musikk, dans og drama, og den timerammen som gjelder for sammenlignbare utdanninger i dagens struktur.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet går imot å skjerpe kravet til generell studiekompetanse. Disse medlemmer vil opprettholde tegning, form og farge som et yrkesfaglig utdannings tilbud med generell studiekompetanse.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener at dette utdannings tilbudet skal legges under et utdanningsprogram som vil omfatte design, håndverk og formgivning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen viser til forslaget fra Regjeringen om at kravene for å oppnå generell studiekompetanse skjerpes, og mener det er

spesielt viktig at det blir stilt økte krav til realfaglige forkunnskaper til de som skal videre på studier i realfag. Flere undersøkelser har vist at realfagstudenter mangler basiskunnskaper innenfor fagområdet, og derfor er det viktig å stille større krav til forkunnskaper for disse elevene. Disse medlemmer støtter også Regjeringens forslag om at kravene til studiekompetanse i allmennfaglige påbyggingskurs skjerpes.

Disse medlemmer understreker likevel at påbyggingsmuligheten er viktig og må opprettholdes.

Økonomifagene

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, har merket seg at departementet ikke har tatt stilling til Kvalitetsutvalgets forslag om å ta faget økonomi/IKT ut av fellesfagene. Flertallet mener at hensikten med inndelingen av det studiespesialiserende utdanningsprogrammet i ulike programområder må være at disse områdene gir mulighet til forskjellig faglig fordypning.

Flertallet viser til at økonomifagene finnes i dag som obligatorisk fag innenfor grunnkurs allmenne fag, økonomiske og administrative fag, innen VKI økonomiske og administrative fag og i studieretning for salg og service. Den endelige plassering og fastsetting av omfanget må skje i samarbeid med partene i arbeidslivet og relevante fagmiljøer.

Flertallet vil likevel påpeke at fagene må videreføres i det nye utdanningsprogrammet for service og samferdsel og innenfor programområdet for samfunnsfag og økonomi i det studiespesialiserende utdanningsprogrammet.

I forhold til programområdene for språkfag og for medier, kommunikasjon og formgivningsfag, mener komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre at økonomifag må vurderes i forhold til annen fordypning. Innenfor programområdet for realfag må økonomifag innarbeides.

Utenlandsopphold

Komiteen mener at også for ungdom som velger et yrkesfaglig utdanningsprogram kan det være nyttig med et utenlandsopphold. Dette vil i sin tur komme norsk næringsliv til gode og bidra til ny kompetanse og erfaringsutveksling.

Komiteen viser til at lærlinger i dag gis mulighet til utveksling gjennom EUs utdanningsprogrammer Leonardo da Vinci og Sokrates, gjennom prosjektet "LinkingUP" og gjennom den gjensidige utvekslingsavtalen mellom Norge og Tyskland. Komiteen mener at man gjennom bedre informasjon og støtte til lokale initiativ kan legge bedre til rette for at flere lærlinger gis anledning til utenlandsopphold, enten i læretiden eller i de to første årene etter at fagprøven er avlagt.

Komiteen ber Regjeringen ta de nødvendige initiativ for lettere å få godkjent fagutdanning på tvers av landegrensene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og representanten Simonsen, har merket seg meldingens omtale av videregående opplæring i utlandet, men mener det er en svakhet at det ikke er fremmet noen egne forslag i meldingen vedrørende dette. Flertallet viser til Budsjett-innst. S. nr. 12 (2003-2004) der et flertall bestående av partiene Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, varslet at de ville ta stilling til videreføring av forsøksordningene for finansiering av videregående utdanning i utlandet i forbindelse med oppfølging av Kvalitetsutvalgets innstilling.

Flertallet deler fullt ut departementets vurdering av at utveksling ikke bare er nyttig for den enkelte elev, men at slike ordninger også er viktige for å videreutvikle kvaliteten i opplæringen generelt. Flertallet mener derfor at tiltaket bør behandles grundigere i en egen sak. Flertallet ønsker også at studietur til utlandet for 10. klasser i ungdomsskolen vurderes i denne sammenhengen; både som en del av internasjonal utveksling i utdanningsløpet og i forbindelse med muligheter for finansiering gjennom nasjonale og internasjonale programmer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak vedrørende organisering og finansiering av videregående opplæring i utlandet."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og representanten Simonsen, vil fremheve verdien av den internasjonale elevutveksling som skjer i skolen. Elevutveksling gir elevene sjansen til å hente nye impulser utenfra og å styrke både språkkunnskaper og internasjonal forståelse. Flertallet mener det bør legges bedre til rette for å gi elever mulighet til kortere utenlandsopphold som en del av den videregående opplæringen.

2.8 Likeverdig og inkluderende opplæring

Tilpasset opplæring

Komiteen har merket seg at det er store forskjeller i læringsutbytte blant elevene, og at det er systematiske forskjeller mellom elevene avhengig av kjønn og sosial og etnisk bakgrunn. Det er også store variasjoner i bruk av spesialundervisning. Komiteen er enig i at det er nødvendig å styrke den tilpassede opplæringen, slik at alle sider av læringsmiljøet tar hensyn til variasjonene i elevenes forutsetninger og behov. Komiteen er enig i at retten til spesialundervisning opprettholdes, samtidig som det må arbeides målrettet for å redusere bruken av den.

Komiteen mener videreføring av lovbestemmelsen om rett til spesialundervisning er nødvendig for å ivareta elevenes rettssikkerhet. Komiteen forutsetter at denne retten ikke svekkes gjennom endringer i saksbehandlingskrav eller krav til individuelle opplæringsplaner.

Komiteen mener at skolen skal gi elevene likeverdige muligheter for læring, i form av tilpasset, og ikke lik, opplæring. En tilpasset opplæring innebærer å ta utgangspunkt i den enkelte elev og la elevens behov være veiledende for opplæringen. Elever modnes og lærer ulikt. Dette må det etter komiteens oppfatning tas større hensyn til i grunnopplæringen.

Komiteen mener det finnes mange måter å tilrettelegge opplæringen på, slik at den blir mer tilpasset utviklings- og læringsløpet til den enkelte elev. Fleksibel skolestart er ett virkemiddel for å fremme større tilpasning. Komiteen viser til at elever kan starte på andre tidspunkter i det året de fyller 6 år. Komiteen er kjent med at enkelte kommuner prøver ut ulike former for fleksibel skolestart med individuelt tilrettelagt opplæring fra første dag.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, vil påpeke at vedtak om spesialundervisning er nødvendig når det er behov for en tilpasning som ikke kan gis innenfor rammene av ordinær tilpasset opplæring.

Når det gjelder ressurstilgangen til kompetansesentrene, viser flertallet til St.prp. nr. 63 (2003-2004) Omprioriteringer, side 28, hvor bevilgningen under kap. 243 Kompetansesenter for spesialundervisning foreslås økt med 30 mill. kroner. Flertallet viser også til forslaget på side 239 i St.prp. nr. 63 (2003-2004).

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og representanten Simonsen, er tilfreds med at retten til spesialundervisning gitt i opplæringsloven § 5-1 videreføres. Dette flertallet er også enig i meldingens beskrivelse av de utfordringene norsk skole står overfor, og som kanskje fremvises tydeligst ved at nesten 20 pst. av elevene går ut av grunnskolen uten å ha tilegnet seg helt grunnleggende leseferdigheter.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til målet om å oppnå tilpasset opplæring for alle, og departementets forslag til tiltak. Disse medlemmer er enig i at økt timetall på barnetrinnet og fleksibilitet i fag- og timefordeling kan bidra, men disse medlemmer mener at dette ikke er nok når det gjelder å oppnå tilpasset opplæring for elever med lese- og skrivevansker. Det er også viktig å gi rom for utviklingsarbeid i skolen, slik at skoleledere, lærere, forskere, foreldre og elever får best mulige forutsetninger for å legge grunnlag for tilpasset opplæring og for å oppdage lese- og skrivevansker blant elever. Disse medlemmer mener at utviklingsarbeid er en nød-

vendig del av skolen, og at både innhold og pedagogiske metoder i undervisningen kan bli bedre, og lærernes kompetanse må videreutvikles. Skolen må være en lærende organisasjon, som systematisk evaluerer resultatene av eget arbeid. Disse medlemmer viser for øvrig til at Dyslektikerforbundet ønsker at departementet skal pålegges å utvikle læreplaner som ivaretar behovene til elever med lese- og skrivevansker. Disse medlemmer støtter dette. Disse medlemmer vil understreke at skole/hjem-samarbeidet er viktig i denne sammenheng, slik at foreldre og elever oppfatter at de får nødvendig informasjon og undervisning de har krav på. Det er spesielt viktig at skoler får nødvendig hjelp og støtte for å kunne gi tilpasset opplæring til elever med lese- og skrivevansker. Disse medlemmer viser til at dette er en stor utfordring for skolen. Tilbakemeldinger fra foreldre kan tyde på at enkelte oppfatter mangel på kunnskap i skolen om lese- og skrivevansker som et problem, og at enkelte av frustrasjon kjøper private tjenester.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at ved å tilrettelegge opplæringen bedre for alle elever bør behovet for spesialundervisning kunne avta. Ingen elever er like. Og ingen elever lærer derfor helt likt. Disse medlemmer mener at i en skolehverdag hvor alle elever har behov for en tilpasset opplæring, virker det lite hensiktsmessig å skulle skille mellom "vanlig" undervisning og spesialundervisning. Et slikt skille bidrar til å undergrave det inkluderende fellesskapet som alle elever skal kjenne seg hjemme i.

Disse medlemmer mener det bør bli langt større rom for spesiell tilrettelegging innenfor den ordinære opplæringen, og viser i denne sammenheng til forskning referert i Kvalitetsutvalgets innstilling samt en fersk undersøkelse fra Høgskolen i Volda, som viser at elever som trenger spesiell tilrettelegging av undervisningen, lærer mer i vanlige klasser enn i spesialklasser. Samtidig er disse medlemmer oppmerksomme på at noen elever som i dag mottar spesialundervisning, har svært lavt funksjonsnivå og stort tilretteleggingsbehov. For å sikre disse elevenes rettigheter mener disse medlemmer derfor det er viktig at elevenes rett til spesialundervisning må opprettholdes, samtidig som det arbeides målrettet for å redusere bruken av den.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen forutsetter også at elevenes lovbestemte rett til spesialundervisning ikke svekkes av bestemmelsene om minstetimetall for hver elev og adgangen til å bruke 25 pst. av timetallet tilpasset den enkelte elev.

Disse medlemmer har merket seg meldingens omtale av den pedagogisk psykologiske tjenesten (PP-tjenesten) og det statlige spesialpedagogiske støttesystemet (Statped). Disse medlemmer viser til St.meld. nr. 23 (1997-1978) Om opplæring av barn, unge og voksne med særskilte behov, der oppfølgingen ble en styrking av PPT-tjenesten og en reduksjon av ressurstildelingen til statlige kompetansesentre.

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet var imot en slik endring og foreslo å opprettholde ressurstildelingen til kompetansesentrene. Disse medlemmer viser videre til flertallsmerknader i Budsjett-innst. S. nr. 12 (2002-2003) der flertallet bestående av representanter fra partiene Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre ba om at Regjeringen skulle komme tilbake til Stortinget med en bred gjennomgang av spesialundervisningens plass i norsk skole.

I Innst. S. nr. 161 (2003-2004) som omhandler St.meld. nr. 14 (2003-2004) Om opplæringstilbud for hørselshemmede sier komiteen at den ser meldingen

"som departementets svar i forhold til hørselssektoren innenfor det statlige pedagogiske støttesystemet, og regner med at hele det spesialpedagogiske felt vil bli vurdert i stortingsmeldingen om kvalitetsarbeidet i grunnskolen og videregående skole."

Etter disse medlemmers vurdering er dette ikke gjort i meldingen. I tillegg peker disse medlemmer på at eksisterende kompetansesentre gjennom budsjettavtalen for 2004 har fått ytterligere redusert ressurstilgang slik at viktig kompetanse bygget opp gjennom mange år står i fare for å forsvinne og/eller blir betydelig redusert. Disse medlemmer kan heller ikke se at denne ressursreduksjonen blir avhjulpet gjennom Regjeringens forslag til Revidert nasjonalbudsjett for 2004.

Når opplæringslovens bestemmelse om rett til spesialundervisning videreføres er det etter disse medlemmers syn grunn til igjen å etterlyse en gjennomgang av spesialundervisningens plass i norsk skole. Disse medlemmer har også merket seg at meldingen drøfter tilpasset opplæring for alle, og deler det syn at variasjon mellom elevenes forutsetninger og behov må ivaretas av læringsmiljøet. Likevel kan og skal ikke tilpasset opplæring erstatte spesialundervisning. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem en grundig gjennomgang av spesialundervisningens plass i norsk skole, herunder en vurdering av ressursbruk og resultater samt det statlige støttesystemets organisering og virksomhet."

Disse medlemmer har merket seg at regjeringspartienes avtale med Arbeiderpartiet angående Revidert nasjonalbudsjett for 2004 vedrørende kap. 243, etter disse medlemmers syn ikke har sørget for en nødvendig og tilstrekkelig ressurstilførsel for å sikre at kompetanse og tilbud om spesialundervisning på de enkelte kompetansesentrene blir videreført. Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiet egne merknader og forslag vedrørende St.prp. nr. 63 (2003-2004).

Disse medlemmer har merket seg meldingens omtale av arbeid for å redusere adferdsproblemer. Disse medlemmer viser til sine merknader og forslag annet sted i innstillingen om uro og mobbing i grunnsopplæringen.

Disse medlemmer mener inkludering er ført for langt i norsk skole og at dette er en av årsakene til en økning i adferdsproblemer.

Disse medlemmer har merket seg meldingens omtale av gode erfaringer med såkalte alternative skoler både i Norge og i utlandet og som viser at elever som av ulike grunner ikke finner seg til rette i ordinær skole har godt utbytte av alternative opplegg.

Disse medlemmer mener det er behov for å arbeide systematisk med å utvikle slike alternative tilbud også fra nasjonale myndigheter og fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem en sak om utvikling av alternative skoletilbud for elever med alvorlige adferdsvansker."

Disse medlemmer har merket seg departementets omtale av arbeidet med en organisering av et målrettet og styrket tilsyn. Disse medlemmer er enig med departementet om at det er nødvendig med målretting og styrking, men er ikke enig i den modellen som er valgt basert på utdanningsdirektorat nasjonalt og fylkesmann lokalt. Disse medlemmer ønsker en annen modell og viser til sine merknader og forslag om dette under pkt. 2.3.

2.9 Kompetanse for utvikling

Lærerutdanningen: å rekruttere de beste

Komiteen viser til St.meld. nr. 16 (2001-2002) og Innst. S. nr. 262 (2001-2002) der en la rammene for en ny lærerutdanning. Stortinget vedtok å opprettholde en 4-årig allmennlærerutdanning, men reduserte samtidig antall obligatoriske fag/emner. Det ble introdusert profesjonskunnskap og verdi- og kulturformidling som studieenheter i pedagogikk og i KRL-faget. Flertallet understreket dessuten at kvaliteten på praksisopplæringen skal styrkes.

Komiteen viser til at universitetene har introdusert en femårig integrert lærerutdanning innenfor rammen av den nye strukturen med bachelor- og master-utdanninger. Komiteen mener denne modellen kan bety mye for å styrke lærerutdanningen. Lektor- og adjunktprogrammene vektlegger pedagogikk tidlig i studiet og det legges til rette for å kombinere faglig dybde med fagdidaktikk på en ny måte. Komiteen legger vekt på at dette skjer innenfor rammene av den nye 3+2 strukturen for høyere utdanning.

Komiteen viser til behovet for å utvikle skoler som lærende organisasjoner. Komiteen vil understreke at det kun kan gjøres ved at skoleeiere og skolene selv tar ansvar. Komiteen mener derfor at det er skoleeier som skal utforme lokale planer for kompetanseutviklingstiltakene i kommunene og fylkeskommunene. Slike lokale planer legges til grunn for utforming av nasjonale tiltak. Komiteen mener derfor at det er skoleeier som skal prioriteres og vedta kompetanseutviklingstiltakene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, er enig i at departementet setter i gang en evaluering av utdanningen for å skaffe et best mulig kunnskapsgrunnlag for eventuelle endringer. Man må blant annet se nærmere på virkningen av Kvalitetsreformens finansieringssystem som kan ha betydning når det gjelder å vurdere lærerstudenters egnethet underveis i studiene. Flertallet mener videreutdanning av lærerne på ungdomstrinnet må prioriteres med særlig vekt på 2. fremmedspråk.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener gode faglige kvalifikasjoner er nødvendige, men ikke tilstrekkelige forutsetninger for å bli en god lærer. Det er derfor viktig å styrke kvaliteten på praksisopplæringen, prioritere praksisrettet forsknings- og utviklingsarbeid og vurdere hvordan ordningen med veiledning av nyutdannede lærere kan videreføres. Dette flertallet mener at også faglig fornyelse for lærere underveis i lærgjæringen er viktig for at de skal bli værende i skolen. Derfor er det viktig å gi rom for den enkelte lærers behov for fornyelse, og ikke ensidig legge vekt på skoleeiers behov. Lærer-institusjonene må ha en fri og kritisk forskning. Dette flertallet mener at det ikke er hensiktsmessig å foreta endringer i strukturen i allmennlærerutdanning allerede nå når man er inne i den nye modellens første studieår.

Disse medlemmer vil understreke at undervisningspersonalet i lærerutdanningen og deres bakgrunn er avgjørende for hvilken ballast studentene tar med seg ut i skolehverdagen. Det er derfor viktig at undervisningspersonalet består både av personer med forskningskompetanse og personer med praktisk skoleerfaring. Dette kan sikres gjennom rekruttering til stillinger ved lærerutdanningen.

Det er etter disse medlemmers syn en styrke for lærerutdanningen at undervisningspersonalet har bakgrunn fra undervisning i grunn- og/eller videregående opplæring. Disse medlemmer mener videre at kontakt med praksisfeltet blant annet kan sikres gjennom hospiteringsordninger for undervisningspersonalet ved lærerutdanningen.

Et tredje flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og representanten Simonsen, er enig med departementet som vil innføre spesielle opptakskrav til allmennlærerutdanningen og sende forslag som drøfter ulike modeller på høring.

Dette flertallet mener innføringen av opptakskrav vil føre til økt rekruttering til lærerutdanningen på sikt fordi dette viser at allmennlærerutdanningen er krevende og fordrer motivasjon for læreryrket.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at departementet vil innføre opptakskrav i form av et nedre karakterkrav for opptak til allmennlærerutdanningen. Disse medlemmer er ikke kjent med at det er påvist noen sammenheng mel-

lom karakterer fra videregående skole og hvorledes en fungerer som lærer. Et slikt forslag vil kunne ta oppmerksomheten bort fra innholdet og opplegget i lærerutdanningen. Disse medlemmer mener at lærerutdanningen kun kan bli bedre om en retter fokus på innholdet og ikke knytter kvalitetskrav til hvilke karakterer studentene oppnådde før de startet på lærerutdanningen.

Disse medlemmer mener at parallelt med en omlegging av innholdet i lærerutdanningen, må høyskolene knyttes nærmere til praksisfeltet. Bare ved tette og nære relasjoner mellom skoler og lærerutdanningsinstitusjoner kan lærerutdanninga utvikles og bli den pådriver for skoleutvikling som den skal være. Disse medlemmer vil understreke at høyskolenes ansvar strekker seg ut over det som skjer gjennom studentenes praksisperioder. Disse medlemmer mener derfor at alle lærerutdanningsinstitusjoner skal inngå forpliktende avtaler med skolene i sitt nedslagsfelt. Slike avtaler skal blant annet inneholde støtte til utvikling og forskning, og ikke minst være formidler av den gode praksis.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og representanten Simonsen viser til merknader og forslag i Innst. S. nr. 262 (2001-2002) vedrørende St.meld. nr. 16 (2001-2002) Om ny lærerutdanning.

Disse medlemmer peker på at den viktige allmennlærerutdanningen fortsatt er på 4 år og altså kortere enn den hovedmodellen på 3+2 år som gjennom Kvalitetsreformen er under innføring innenfor høyere utdanning. Disse medlemmer mener at dette gir uheldige signal om en nedprioritering av lærerutdanningen og står i kontrast til den understrekning som meldingen faktisk gir, av hvor viktig lærerrollen og lærerens kompetanse er for elevenes læringsutbytte.

Disse medlemmer har også merket seg Kvalitetsutvalgets understrekning av at følgeforskning til Reform 97 fremhever manglende kompetanse som forklaring både på dårlige resultater og på den store variasjonen. Disse medlemmer har også merket seg at Kvalitetsutvalget i tråd med dette ønsker endringer i lærerutdanningen; gjeninnføring av faget profesjonskunnskap og en differensiering av grunnutdanningen slik at den gir spesialisert kompetanse for å undervise på et bestemt nivå. Disse medlemmer har merket seg at departementet i meldingen hevder at det er uheldig å foreta nye endringer i en nylig endret studiemodell. Disse medlemmer mener det er mer uheldig om en nylig endret studiemodell blir videreført uten at viktige endringer kommer på plass.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen tilrettelegge lærerutdanningen i tråd med det nye gradssystemet, slik at bachelorutdanning gir kompetanse til å undervise i 1.-

4. klassetrinn og at mastergrad gir kompetanse til å undervise i alle klassetrinn."

"Stortinget ber Regjeringen innrette lærerutdanningen slik at det i undervisningens tre første år gjennomføres obligatorisk undervisning med 180 studiepoeng inndelt som følger: pedagogikk 30, ledelse 30, norsk 35, matematikk 35, grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring 20 og KRL 30 studiepoeng."

Disse medlemmer har merket seg at departementet gjennom flere prosjekter har lagt til rette for ulike måter å organisere veiledning for nyutdannede lærere på, at erfaringene er gode og at departementet vil vurdere hvordan dette kan videreføres. Disse medlemmer deler det syn at det er viktig at yngre nyutdannede lærere finner seg til rette i læreryrket. Disse medlemmer peker på at det også er viktig at de som blir værende i yrket er godt egnet og vil derfor innføre en sertifiseringsordning.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge til rette for en ordning med sertifisering av lærere etter ett års arbeid som lærer fra avsluttet lærerutdanning, i henhold til kriterier gitt av NOKUT."

Disse medlemmer er i tråd med sitt syn på lærerutdanningens lengde, inndeling og innhold fortsatt uenig i at førskolelærere skal ha anledning til å undervise i 1.-4. klassetrinn i grunnskolen.

Disse medlemmer har merket seg at departementet varsler regelendring som kan åpne for ansettelse av skoleledere i åremålstillinger og støtter dette initiativet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og representanten Simonsen viser til Kvalitetsutvalgets forslag om blant annet å utarbeide fag- og fagdidaktiske masterprogrammer. Disse medlemmer er enig med utvalget, men mener at allmennlærerutdanningen generelt bør bygges opp etter 3+2 modellen.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti mener at overgangen fra en 4-årig utdanning til en femårig masterutdanning bør skje gradvis. Høyskolene bør innenfor rammene av dagens lærerutdanning med obligatoriske fag utvikle 5-årige tilbud med fag- og fagdidaktiske masterprogrammer og masterprogrammer innenfor skoleledelse.

Kompetanseutvikling: å beholde og utvikle gode lærere

Komiteen har merket seg at departementet foreslår en rekke tiltak som vil kreve en målrettet satsing på kompetanseutvikling for lærere og skoleledere. Komiteen er enig i at staten skal bidra til finansiering av kompetanseutvikling for skoleledere, lærere, instruktører, rådgivere og annet personale med tilknyt-

ning til grunnopplæringen, og at det legges til rette for at en stor del av den nødvendige kompetanseutviklingen gjennomføres før de strukturelle og innholdsmessige endringene iverksettes.

Komiteen mener at det å være veileder og faglig leder for ungdom under utdanning er en meget krevende og ansvarsfull oppgave som stiller store krav til den enkelte som innehar en slik posisjon. Komiteen mener at det følgelig bør etableres en mer systematisk kvalitetssikring av instruktører og veiledere med mulighet for kompetanseutviklingstilbud.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og representanten Simonsen, viser til at departementet mener tiltakene for kompetanseutvikling over tid vil kreve 2-3 mrd. kroner.

Flertallet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2005 legge fram en framdriftsplan for oppfølgingen av kompetanseutviklingstiltakene og tidsperiode for bruk av de anslåtte kostnadene i St.meld. nr. 30 (2003-2004)."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen har merket seg at departementet varsler en omfattende støtte til videreutdanning for å styrke lærernes kompetanse i matematikk, norsk, engelsk og 2. fremmedspråk samt for å sikre kompetanse til nye læreplaner.

Disse medlemmer har merket seg at støtten til videreutdanning omtales som "reformrelaterte tiltak" men at det samtidig henvises til årlige statsbudsjetter både her og under kap. 12 i meldingen som omhandler økonomiske og administrative konsekvenser. Disse medlemmer ønsker fremlagt et mer forpliktende program som sikrer finansiering av den videreutdanningen som kreves for å nå de mål meldingen beskriver og for å avhjelpe mangel på lærere med relevant utdanning.

2.10 Lære hele livet

Komiteen viser til Innst. S. nr. 197 (2003-2004). Komiteen viser videre til at Regjeringen har varslet at det vil bli utarbeidet en langsiktig strategi for kompetansepolitikken fram mot 2010, og at departementet vil komme tilbake til dette i St.prp. nr. 1 (2004-2005). Komiteen mener det er behov for å vurdere en ny innretning av politikken for i større grad å nå bransjer og personer med lav formell utdanning. Komiteen forutsetter at departementet vil vurdere ulike løsninger for å stimulere til kompetanseheving, bl.a. stimulere voksne til å ta videregående utdanning, i forbindelse med utarbeidelse av strategiplanen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil påpeke at vi lever i et samfunn som stiller stadig strengere krav til kompetanse og ikke minst for-

nyet og endret kompetanse. Nettopp derfor mener disse medlemmer at det er viktig å sikre alle en reell mulighet til kompetanseutvikling og livslang læring. Disse medlemmer viser i den sammenheng til Innst. S. nr. 78 (1998-1999) der en samlet komité uttalte:

"Komiteen vil sterkt understreke behovet for en etter- og videreutdanningsreform. I et stadig mer omskiftelig samfunn er det nødvendig med en gjennomtenkt strategi for å tilby store grupper etter- og videreutdanning. Utfordringen for norsk arbeidsliv er at tradisjonelle konkurransefortrinn blir svekket. Årsaken er først og fremst å finne i åpnere markeder, ny teknologi og økende handel over landegrensene. Komiteen vil påpeke at Norge som samfunn og våre bedrifter bare kan møte denne utfordringen gjennom å yte det beste innen sine nisjer. Komiteen mener at økt kompetanse og bedre bruk av menneskelige ressurser er nødvendig for at den enkelte selv og næringslivet skal makte å hevde seg i en kunnskapsbasert økonomi."

Disse medlemmer viser også til at Stortinget i 1999 vedtok å øke satsningen på kompetanse og kunnskapsutvikling gjennom å iverksette kompetansereformen. Reformen skulle bidra til et koordinert nasjonalt kompetanseløft for voksne arbeidstakere og arbeidssøkere. Disse medlemmer mener at reformen ikke har ført til det ventede kompetanseløftet. Det er bakgrunnen for at Sosialistisk Venstreparti og Arbeiderpartiet i fellesskap fremmet forslag om å revitalisere kompetansereformen (Dokument nr. 8:45 (2003-2004)).

Disse medlemmer viser til at finansiering av livsopphold for voksne under utdanning har vært vanskelig å få til under kompetansereformen. Disse medlemmer er derfor tilfreds med at komiteen under behandlingen av Dokument nr. 8:45 (2003-2004) ga tilslutning til at det skal iverksettes forsøk hvor voksnes læring skal finansieres i et spleiselag mellom stat, arbeidsgivere og arbeidstakere. Komiteen støttet også en vurdering av hvorvidt inntektssystemet fanger opp fylkeskommunenes ansvar for voksnes rett til videregående opplæring. Disse medlemmer mener dette er et gjennomslag for reformarbeidet med etter- og videreutdanning.

Det er dokumentert at halvparten av de arbeidsledige ikke har videregående opplæring og at det er en klar sammenheng mellom formell kompetanse og videre læring. Med bakgrunn i dette mener disse medlemmer at det er viktig for den enkelte og for samfunnet at det gis mulighet for å kunne ta videregående opplæring. Disse medlemmer har merket seg Kvalitetsutvalgets forslag om at aldersgrensen for voksnes rett til videregående opplæring settes til 25 år. Disse medlemmer ber departementet vurdere ulike løsninger som kan stimulere voksne til å ta videregående opplæring, og at dette arbeidet leder frem til de nødvendige endringene i opplæringsloven.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen viser til Kvalitetsutvalgets forslag vedrørende kartlegging og finansiering av grunnopplæring for voksne. Disse

medlemmer peker spesielt på at personer født etter 1978 ikke har rett til videregående opplæring som voksne.

Det er derved et "hull" i utdanningskjeden som også blir fremvist i Ot.prp. nr. 64 (2003-2004) Om endringer i lov om frittstående skoler, som omhandler utvidelse av denne loven til også å omfatte videregående skoler. Disse medlemmer er opptatt av å få på plass en likebehandling av voksne utdanningsøkende som mangler deler av grunnopplæringen, og ser dette som en naturlig konsekvens av kompetansereformen og vårt nasjonale behov for å sikre god kunnskapskompetanse i befolkningen.

Disse medlemmer peker spesielt på at Kvalitetsutvalget innenfor dette området behandler og gir anbefaling om finansieringssystem. Disse medlemmer referer utvalgets enstemmige anbefaling på dette punkt:

"Det innføres en øremerket, stykkprisbasert finansiering av grunnopplæringen for voksne for å få god oversikt, samt sikre at reelle behov innfris. Ordningen tidsbegrenses til en periode på tre år og midlene går til kommuner og fylkeskommuner."

Disse medlemmer merker seg at et enstemmig utvalg har anbefalt et øremerket stykkprissystem, og disse medlemmer konstaterer at utvalget her anbefaler brukt deler av Fremskrittspartiets finansieringssystem for grunnopplæringen; først og fremst den delen som sikrer at statlige penger følger den utdanningsøkende og ikke legges inn i annen rammefinansiering til kommuner og fylkeskommuner. Disse medlemmer understreker at nettopp en slik ordning - som utvalget selv understreker - sikrer at "reelle behov innfris" og viser til at den problemstillingen gjelder for alle utdanningsøkende innenfor grunnopplæringen og i særdeleshet for barn i skolepliktig alder. Det er også derfor Fremskrittspartiet vil gjennomføre en slik finansieringsmodell for hele utdanningssektoren. Disse medlemmer viser også til at et mindretall på 7 av Kvalitetsutvalgets 16 medlemmer foreslo å innføre direkte stykkprisfinansiering for å likestille private og offentlige aktører - altså et system helt i tråd med Fremskrittspartiets finansieringsmodell for utdanningssektoren.

Disse medlemmer viser også til sine merknader i forbindelse med Dokument nr. 8:45 (2003-2004) Om revitalisering av kompetansereformen. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem en egen melding om oppfølging av kompetansereformen med spesiell vekt på avklaring av aldersgrense for voksne rett til grunnopplæring, finansieringssystem for slik rett og fylkeskommunenes praktisering."

Barnehagene

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, er enig i departementets forslag om å legge til rette for at

allmennlærere, gjennom å utvide sin formelle kompetanse, kan arbeide i barnehagen.

Flertallet viser til at barnehagens grunnsyn bygger på at småbarnsalderen ikke dreier seg om å tilegne seg kunnskaper og ferdigheter for å kunne ta del i de voksnes samfunn så raskt som mulig. Barndommen har en verdi i seg selv. OECD nevner dette som styrken ved norske barnehager. Flertallet mener barnehagen skal gi barna gode utviklings- og aktivitetsmuligheter og være et tilbud som skal tilpasses barna og foreldres behov. Så å si samtlige foreldre prioriterer lek og samvær med andre barn og voksne høyest (Søbstad 2002). Barnehagen må derfor først og fremst være et sted for fri lek og utfoldelse. Flertallet minner om barnehageloven § 1 som sier at barnehagen er for barn under opplæringspliktig alder. Barnehagepedagogikk og skolepedagogikk har ulike utgangspunkt og ulike tradisjoner. Det er viktig at barnehagepedagogikken videreutvikles med basis i egen tradisjon.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil understreke at læring er en kontinuerlig prosess som varer livet ut. Etter disse medlemmers oppfatning skjer læring på mange arenaer, gjennom formell utdanning, gjennom arbeid, på fritiden og i samhandling med andre. Disse medlemmer viser til at holdninger til læring og evne til å tilegne seg ny læring utvikles tidlig. Stimulering i tidlig oppvekst er derfor viktig for læring senere i livet. Disse medlemmer mener derfor at barnehagen bør gi et godt sosialt og faglig tilbud som stimulerer til utvikling og vekst. Stortingets plan for nedtrapping av foreldrebetalingen, vil etter disse medlemmers syn være et viktig bidrag til å utvikle barnhagen til å bli et godt tilbud til alle barn. Disse medlemmer vil også understreke at forholdene i barnehagen bør bli lagt til rette på en slik måte at overgangen til barneskolen blir enklest mulig.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at barnehager gir mulighet til sosial utvikling, pedagogisk veiledning og trygghet i viktige oppvekstår. Disse medlemmer viser til at dagens norske barnehage baseres på to tradisjoner som er smeltet sammen til en; der omsorg for barn og deres læring og utvikling ses som en helhet. Disse medlemmer viser videre til at godt pedagogisk tilbud før skolealder har positive effekter for senere læring i skolen for alle barn. Disse medlemmer mener at et slikt tilbud er spesielt viktig for barn med minoritetsbakgrunn. Disse medlemmer viser til prøveprosjektet med gratis barnehage i bydel gamle Oslo, der erfaringene med prosjektet er positive: Andelen innvandrerbarn i barnehagene har økt, oppholdet i barnehagen bidro til å skape forventninger og motivasjon for å begynne på skolen, og til å forberede barna på skolegangen. Disse medlemmer har merket seg lærernes erfaringer, om at desto lenger barna har gått i barnehage, desto mer norsk kan de, og at norskskunskapene ble

forbedret. Disse medlemmer mener videre at det er viktig å legge til rette for gode overganger mellom barnehage og skole, blant annet gjennom felles arrangementer og samarbeid. Disse medlemmer mener også at det må arbeides for å bedre kjønnsbalansen blant de ansatte i barnehage og skole, av hensyn til barna og behovet for rollemodeller, samt god omsorg og legge til rette for et pedagogisk innhold.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen vil understreke at barnehager etter Fremskrittspartiets syn skal være et frivillig tilbud til foresatte. Disse medlemmer ønsker derfor ikke å legge til rette for en utvikling der barnehagen blir en blanding av barnehage og skole. Disse medlemmer ønsker ikke å innlemme foresattes valgfrie bruk av barnehage som et første element i et system med livslang læring. Disse medlemmer antar også at en selvstendig grunn for å utvikle og utvide en slik blanding er et ønske om å innføre gratis barnepass gjennom heldagsskole og gjennom "førskole" integrert i barnehagens øverste årsklasser. Disse medlemmer går derfor imot meldingens omtalte forslag på dette punkt; sammenheng mellom gjennomgang av barnehagelov og nye læreplaner for grunnopplæringen samt allmennlærers kompetanse for arbeid i barnehager. Når det gjelder allmennlærers kompetanse vil disse medlemmer understreke at hovedutfordringen innenfor lærerutdanningen er å skaffe nok velkvalifiserte lærere i grunnskolen - ikke å utdanne allmennlærere som skal arbeide i barnehager. Disse medlemmer viser til sine merknader og forslag vedrørende lærerutdanning under pkt. 2.9.

Disse medlemmer har merket seg meldingens omtale av at regler for tilbud om spesialpedagogisk hjelp til barn under skolepliktig alder skal vurderes med sikte på klargjøring. Disse medlemmer støtter en slik vurdering, men forutsetter da også en klargjøring som understreker at dette skal være en rett for alle barn, ikke bare for barn med plass i barnehage.

SFO

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og representanten Simonsen, har vurdert departementets tilbakemelding om SFO i forhold til komiteens vedtak i Budsjettinnst. S. nr. 12 (2002-2003) om å utarbeide en plan for utvikling av skolefritidsordningen og slutter seg til departementets tilbakemelding om slik utviklingsplan.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen vil likevel peke på at det synes å være behov for presisering mht. hvilke utgifter skoleeiere kan belaste i SFO-regnskap når foreldrebetaling beregnes, og forutsetter at dette spørsmål tas opp med skoleeierne og med tilsynsmyndighet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Ven-

stre viser til at mange foreldre har behov for et omsorgstilbud for barna sine ut over den normale skoletid. Derfor er det viktig å tilby skolefritidsordninger (SFO) for de som ønsker det. Disse medlemmer vil understreke at SFO ikke er en del av den obligatoriske skolen, men et frivillig tilbud før og etter skoletid for elever på 1.-4. trinn og for funksjonshemmede elever til og med 7. trinn. SFO skal legge til rette for lek, kultur- og fritidsaktiviteter. I noen kommuner er det utviklet et godt samarbeid mellom SFO og nærmiljøet. I SFO må det være rom for samarbeid med organisasjoner, kirker/trossamfunn og andre kulturinstitusjoner som kan tilby sine tiltak og aktiviteter overfor barna i den tiden de er i SFO.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at tilbudet om skolefritidsordningen (SFO) er mangelfullt behandlet i meldingen. Disse medlemmer er kjent med at kvaliteten i SFO-tilbudene er evaluert av Nord-Trøndelagsforskning. Denne rapporten påviste store kvalitetsforskjeller i tjenestetilbudet landet over. Disse medlemmer vil understreke at komiteen i Budsjettinnst. S. nr. 12 (2002-2003) ba Regjeringen om å komme til Stortinget med en plan for utvikling av SFO. Disse medlemmer har merket seg at departementet ikke ser at det er naturlig for sentrale myndigheter å utarbeide en slik plan. Disse medlemmer vil likevel understreke at selv om utformingen av SFO-tilbudet er et kommunalt ansvar, så har sentrale myndigheter et overordnet ansvar for å sikre et godt SFO-tilbud landet over. Disse medlemmer vil derfor enda en gang be Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for utviklingen av SFO.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen foreslo og innførte at kommunene står fritt til å fastsette foreldrebetalingen for SFO. Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen i sin omtale av SFO, viser til at kommunene nå kan gradere foreldrebetalingen til SFO etter foresattes inntekt, hvis de ønsker dette. Disse medlemmer vil påpeke at kvaliteten i SFO-tilbudene i landet er av svært varierende kvalitet, jamfør Nord-Trøndelagsforskning (Kvelling og Wendelborg 2002). Disse medlemmer vil også vise til at mange kommuner har økt foreldrebetalingen betraktelig etter at Regjeringens forslag ble satt i verk, og at mulige konsekvenser er at foreldre må si opp tilbudet. Disse medlemmer mener at dette er en beklagelig utvikling, i en tid der flere og flere benytter seg av SFO-tilbudet, og da SFO-tilbudet har behov for å videreutvikles og forbedres.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen viser til departementets omtale av Skolefritidsordningen (SFO) i meldingen. Disse medlemmer mener at SFO er en ordning som fortsatt skal være et frivillig tilbud, og ordningen bør selvkostfinansieres av foreldrene. Disse medlemmer er tilfredse med at SFO ikke gjøres til en integrert del av skoledagen.

2.11 Skolen og medspillerne

Samarbeid mellom hjem og skole

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og representanten Simonsen, mener at foreldre har hovedansvaret for sine barns oppdragelse, og skolens opplæring skal skje "i samarbeid og forståing med heimen" (opplæringsloven § 1-2). Flertallet mener at lovbestemmelsen om foreldreråd må beholdes for å uttrykke alle foreldres rett til samarbeid med skolen. Flertallet viser til at flere studier påpeker at foreldrene har stor betydning for elevenes prestasjoner på skolen.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og representanten Simonsen, mener at dette innebærer at samarbeid med foreldre kan bidra til å realisere målene for opplæringen i skolen (T. Nordahl).

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre peker på at forskning samtidig har vist at foreldremedvirkningen i skolen er av varierende kvalitet. I løpet av 1990-årene er det gjennomført spørreundersøkelser for å avklare i hvilken grad foreldre er tilfreds med samarbeidet mellom hjem og skole. Mange foreldre og lærere har positive erfaringer fra samarbeidet, men mange foreldre uttrykker at de er usikre på skolens forventninger. Disse medlemmer er enig med departementet i at det kan være hensiktsmessig med lokal frihet til å organisere samarbeidet mellom skolen og foreldre. Foreldrerådet og Samarbeidsutvalget (SU) i grunnskolen fungerer svært forskjellig fra skole til skole. Ved flere skoler har samarbeidet blitt vitalisert ved at skolene og foreldre har etablert lokale arenaer for samarbeid.

Disse medlemmer har merket seg at departementet går inn for at dagens bestemmelser om samarbeidsutvalg og skoleutvalg erstattes av lovbestemmelser om at skolen skal organisere samarbeidet mellom hjem, skole og elever både på individ- og skolenivå.

Disse medlemmer ser det som viktig at foreldre sikres reell medvirkning i skolens virksomhet og forutsetter at den enkelte skole, i samarbeid med foreldrerådet, skal organisere samarbeidet mellom skolen og foreldre.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at forholdet mellom hjem og skole er av stor betydning. Disse medlemmer mener derfor at skolen må utvikles i nært samarbeid med elevenes foresatte. For at den enkelte elev skal sikres et best mulig læringsutbytte, er det viktig at skolen benytter seg av sitt nærmiljø. Her spiller elevens foresatte en nøkkelrolle. Disse medlemmer mener skolen har en utfordring i å se på alle foreldre som en ressurs i barnas læring og at foreldrenes rolle i elevenes

opplæring derfor bør styrkes. Med bakgrunn i forslaget om kontaktlærer og inndeling i basisgrupper, mener disse medlemmer at det er kontaktlæreren som har ansvaret for å sikre kontakten mellom den enkelte eleven og de foresatte. Disse medlemmer har merket seg at betydningen av et velfungerende forhold mellom hjem og skole understrekes flere steder i meldingen, men kan ikke se at dette følges opp med konkrete tiltak.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og representanten Simonsen, viser til at Kvalitetsutvalget anbefaler å beholde de administrative strukturene hvor foreldre deltar, samtidig som disse utvikles og styrkes. Flertallet støtter dette og ber departementet opprettholde samarbeidsutvalg, foreldreråd og skoleutvalg.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at foreldrenes rolle er viktig i utviklingen av en bedre skole. Disse medlemmer viser til Regjeringens forslag om å fjerne opplæringslovens bestemmelser om samarbeidsutvalg, foreldreråd og skoleutvalg. Etter disse medlemmers oppfatning vil dette ikke bidra til økt foreldreengasjement, men snarere en utvikling der de enkelte foreldre blir ombud kun for sitt eget barn og ikke deltakere i et fellesskap. Disse medlemmer mener at vi bør medvirke til foreldreengasjement som fremmer foreldrenes interesser, der de bidrar aktivt i arbeidet om å skape et godt skolemiljø og at skolen blir en skole som inkluderer alle.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen understreker at foreldrene er skolens viktigste samarbeidspartner, og at rollen som viktigste samarbeidspartner er en annen og langt mer omfattende enn den rollen departementet tildeler foreldre gjennom omtalen som "medspiller".

Disse medlemmer viser til opplæringslovens formålsparagraf § 1-2 som innledningsvis lyder slik: "Grunnskolen skal i samarbeid og forståing med heimen hjelpe til med å gi elevane osv".

Disse medlemmer registrerer at departementet, i stedet for å sikre og styrke foreldrenes innflytelse i grunnskolen, faktisk foreslår å gå motsatt veg og stiller seg både uforstående og avvisende til dette. Både undersøkelser og tilbakemelding tyder på at holdninger og innstilling til foreldre blant lærere og skoleledere er svært ulike. Rapporter om hjem-/skolesamarbeid har nettopp pekt på behovet for å styrke de formelle samarbeidsorganene. Disse medlemmer har merket seg uttalelser fra FUG (Foreldreutvalget for grunnskolen) samt fra mange FAUer (Foreldrerådets Arbeidsutvalg) over hele landet.

Disse medlemmer er skeptisk til å overlate ansvaret for etablering og innhold i hjem-/skolesamarbeid til den enkelte skoleledelse.

Disse medlemmer vil utvide dagens lovbaserte foreldremedvirkning i skolen og fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem en sak om å styrke foreldreinnflytelsen i grunnskolen og den videregående skole.

Stortinget peker spesielt på at dagens ordning med klassekontakter eller tilsvarende skal lovfestes, og at samarbeidsutvalg i grunnskolen og skoleutvalg i videregående skole utvides til å bli lovfestet driftsstyre der foreldrevalgte representanter skal ha flertall."

Medvirkning av foresatte på nasjonalt nivå

Komiteen har merket seg at departementet foreslår at Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) skal videreutvikles til en fast arena på nasjonalt nivå for å ivareta behovet for innflytelse og medvirkning for foreldre. Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) er et rådgivende organ for departementet i saker som angår samarbeidet mellom hjem og skole, jf. opplæringsloven § 11-9. FUG driver et mangfoldig motivasjonsarbeid og ulike støtteaktiviteter i skolen.

Komiteen ser det som et prinsipielt problem at medlemmene av FUG er oppnevnt av staten og ikke valgt direkte av foreldre. På den ene siden er FUG høringsinstans og rådgiver for departementet på vegne av foreldrene, og på den annen side skal FUG gi råd og informasjon til foreldrene. En solid forankring nedentfra og kontakt med grunnplanet er en hovedforutsetning for at et foreldreutvalg på nasjonalt plan skal kunne fange opp aktuelle problemstillinger og fungere i tråd med bredden og mangfoldet av elever og foreldre i skolen.

Komiteen mener det er et viktig anliggende å sikre at et fremtidig nasjonalt foreldreutvalg får en sterkere demokratisk og representativ forankring i måten FUG oppnevnes på.

Komiteen ber departementet utrede ulike alternativer og fremme forslag som kan sikre FUG en mer representativ forankring.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og representanten Simonsen, viser til at FUG fungerer i dag både som et rådgivende organ for departementet og en interesseorganisasjon for de foresatte i skolesammenheng. Flertallet vil understreke at på tross av denne dobbeltrollen, så har FUG ivaretatt sine oppgaver på en god måte. Med bakgrunn i dette mener flertallet at FUGs rolle, ansvarsområder og organisatoriske tilknytning og plassering opprettholdes.

Flertallet peker på at LUFSS - Landslaget for nærmiljøskolen gjør et viktig arbeid for foreldre og elever på små skoler og at statlig støtte må sikres.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og representanten Simonsen vil videreføre statlig støtte via departementet basert på nivået i budsjettet for 2003.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen har også merket seg at departementet vil endre oppgavene til Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG). Disse medlemmer mener også dette er tiltak som går i feil retning i forhold til Fremskrittspartiets ønske om økt foreldremedvirkning. Disse medlemmer ønsker i stedet at FUGs oppgaver som interesseorganisasjon videreføres og styrkes, og at det i en slik styrking er naturlig at FUG også ivaretar rollen som rådgiver overfor sentrale myndigheter.

Disse medlemmer vil endre ordningen med oppnevning fra departementet til valg av leder og styre foretatt av og blant foreldrevalgte representanter i kommunene.

Disse medlemmer mener også at FUGs mandat bør utvides til også å gjelde videregående skole og viser til Kvalitetsutvalgets forslag om "en rolleavklaring og utvikling av retningslinjer for hjem-skole-samarbeid i hele grunnopplæringen".

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem en sak om videreføring og styrking av Foreldreutvalget for grunnskolen som nasjonalt organ for foreldre med barn i grunnskolen og videregående skole."

Elevombud

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, peker på at skolen er elevenes arbeidsplass og at det er viktig å påse at elevenes rettigheter blir ivaretatt. Siden de fleste elever ikke har stemmerett, fungerer heller ikke de folkevalgte som ombudsmenn for dem på samme måte som for voksne. For å hindre at opplæringslovens bestemmelser brytes og for å besørge informasjon om rettigheter har enkelte fylker opprettet et elevombud. Flertallet mener at elevombud kan ha en viktig funksjon, men mener at beslutningen om å opprette et elevombud må fattes lokalt i hvert enkelt fylke. Elevombudet må sikres ressurser til å kunne informere elever om rettigheter samt å behandle henvendelser og enkeltsaker.

Elevombudet vil kunne være en støttespiller for elevrådene, legge til rette for økt elevmedvirkning på alle plan og arbeide for å ivareta elevenes rettssikkerhet.

Elevombudet skal inneha god kompetanse på de aktuelle fagområder og være representativ for elevene.

Skoleombud

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen peker på at økende handlingsrom for skoleeier/skoleledelse samtidig øker behovet for å ivareta elevenes rettssikkerhet på en god måte, selv med videreføring av dagens bestemmelser i opplæringsloven om foreldreinnflytelse og rett til spesialundervisning. Etter disse medlemmers syn er det i dag for mange eksempler på at opplæringslovens bestemmelser brytes og at tilsyn ikke

fungerer. Disse medlemmer mener det er et tydelig behov for et ombudsorgan uavhengig av politisk og departemental styring. Etter disse medlemmers syn vil dette også være nødvendig selv når foreldrevalgte organ tildeles et selvstendig tilsynsansvar - slik disse medlemmer igjen vil fremme forslag om - og selv når tilsyn i offentlig regi bygges ut. Disse medlemmer viser til sine merknader og forslag i Innst. S. nr. 25 (2003-2004) i forbindelse med Dokument nr. 8:111 (2002-2003).

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem en sak om opprettelse av et uavhengig skoleombud."

Entreprenørskap

Komiteen mener at det trengs en bevisst satsning på entreprenørskap i skolen, og har merket seg at det er lansert en strategi for entreprenørskap i opplæringen. Komiteen støtter en slik satsing selv om planen synes å være lite konkret. Komiteen understreker at et samarbeid med bedrifter og næringslivets egne organisasjoner lokalt er viktig for å utvikle motivasjon hos ungdom under utdanning for å prøve ut nye ideer som kan gi nye arbeidsplasser.

Komiteen viser til at "Se mulighetene og gjør noe med dem!" ble lansert 10. mai 2004 som Regjeringens strategi for entreprenørskap i opplæringen.

Planen omfatter i alt 20 tiltak for de ulike nivåene i utdanningssystemet, blant annet tiltak som samarbeid med organisasjoner. Det må systematiseres og videreutvikles på entreprenørskapsområdet. Den største aktøren er Ungt entreprenørskap. Samarbeidet vil stimulere til økt antall ungdoms- og studentbedrifter.

Andre tiltak er erfaringsspredning og utveksling og etter- og videreutdanning for lærere. Lærere skal bidra til å utvikle elevenes holdninger og ferdigheter helt fra tidlig barneskole, og må derfor få gode tilbud om både formell videreutdanning og uformell kompetanseutvikling i form av kurs, hospitering og erfaringsutveksling.

Komiteen har merket seg at det er lansert en strategi for entreprenørskap i opplæringen. Komiteen støtter en slik satsing, og understreker at et samarbeid med bedrifter og næringslivets egne organisasjoner lokalt er viktig for å utvikle motivasjon hos ungdom under utdanning for å skape nye ideer som også kan gi nye arbeidsplasser.

2.12 Økonomiske og administrative konsekvenser

Komiteen viser til at meldingen foreslår tiltak som samlet innebærer omfattende endringer i grunnopplæringens struktur og innhold. De økonomiske og administrative konsekvensene av disse tiltakene er av ulik karakter. Enkelte av tiltakene kan beregnes nøyaktig, mens det for andre tiltak er vanskeligere å fastslå alle de økonomiske og administrative konsekvensene. Noen av forslagene vil strekke seg over flere år avhengig av gjennomføringen av de ulike tiltakene.

Komiteen mener at for å få gjennomført de strukturelle og innholdsmessige endringene er det nødvendig med omfattende kompetanseutvikling på en rekke områder både for lærere, rådgivere og skoleledere. Dette skyldes blant annet innføring av nye læreplaner, 2. fremmedspråk og bruk av nasjonalt kvalitetsvurderingssystem. En økning av timetallet på barnetrinnet vil medføre økte kostnader, likeså utvikling av nye læreplaner og utskifting av læremidler.

Komiteen merker seg at departementet kommer tilbake til de budsjettmessige konsekvensene av tiltakene i forbindelse med de årlige budsjettforslagene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet uttrykker en bekymring over ressursituasjonen i grunnskolen og i den videregående opplæringen. Disse medlemmer vil understreke at hovedgrunnen til den negative utviklingen er en stadig strammere kommuneøkonomi. Det er derfor etter disse medlemmers oppfatning underlig at dette ikke vurderes i stortingsmeldingene.

Disse medlemmer mener at det særlig er reduksjonen i undervisningstilbudet, stadig større elevgrupper og lavere lærertetthet som er bekymringsfullt. Tall fra utdanningsforbundet viser at antall lærertimer i grunnskolen har gått ned i absolutte tall siste året, samtidig som elevtallet har økt. Regnet fra skoleåret 1997-1998 til skoleåret 2002-2003, er reduksjonen i antall lærerårsverk per elev på 8,9 pst. Disse medlemmene vil også påpeke at Utdanningsforbundet videre viser at fra skoleåret 1997-1998 til skoleåret 2003-2004 har antallet kommunale grunnskoler blitt redusert med 112, mens antallet private grunnskoler har økt i samme periode med 48. En slik økende privatisering er etter disse medlemmenes oppfatning ikke ønskelig.

Disse medlemmer understreker at det er flere forslag og forhold i meldingen som vil medføre betydelige kostnader for kommunene. Det er derfor nødvendig med en grundig gjennomgang og kostnadsberegning av alle endringene i forkant av iverksetting. Disse medlemmer mener at en forutsetning for at endringene skal realiseres er at alle tiltakene er fullfinansiert. Disse medlemmer er også opptatt av at fylkeskommunens inntekter sikrer grunnlaget for den sterke veksten i elevtallet i videregående opplæring, samt voksnes rett til videregående utdanning.

Disse medlemmer viser til låneordningen for skolebygg. Disse medlemmer vil påpeke at økt metodefrihet og mer fleksibel bruk av undervisningstiden vil kunne kreve en modernisering av skolebyggene rundt i landet.

Disse medlemmer forutsetter at nye tiltak i grunnopplæringa følges opp med forskning fra starten, tilsvarende Reform 94 og Reform 97, med evaluering underveis.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen har merket seg at av de økonomiske oppfølgingene av de

endringer som meldingen innebærer, er det kompetanseutvikling for lærere som er mest konkret omtalt. Disse medlemmer viser til sitt forslag om konkretisering av den økonomiske oppfølging vedrørende dette punktet fremsatt under pkt. 2.9.

Disse medlemmer forutsetter at varslet time-tallsutvidelse i grunnskolen dokumenteres finansiert i årlige statsbudsjett. Disse medlemmer har merket seg departementets anslag på at samlede utgifter til utvikling av nye læreplaner for hele grunnopplæringen totalt antas å ville utgjøre ca. 120 mill. kroner og forutsetter at utgiftene dekkes i takt med ferdigstilling til oppstart av ulike skoleår med rapportering i de enkelte årlige budsjetter.

Disse medlemmer har videre merket seg at meldingen også erkjenner at tiltak som varsles vil medføre behov for raskere utskiftning av lærebøker, men at finansiering henvises til de årlige budsjetter.

Disse medlemmer ønsker en tydeligere og mer forpliktende økonomisk plan også for finansiering av nødvendig utskiftning av læremidler. Skal nye læreplaner virke på en god måte må det også sikres at de lærebøker som skal til kommer på plass hurtig og for alle elever.

Samtidig minner disse medlemmer om at den gjeldende bokbransjeavtalen går ut i 2004 og at denne avtalen også påvirker prisenivået for skolebøker i hele grunnutdanningen. Disse medlemmer finner det naturlig at Regjeringen også ser på tiltak som kan legge til rette for bedre konkurranse for å redusere prisen på skolebøker

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem en sak om tiltak for å sikre bedre konkurranse på markedet for skolebøker og plan for å sikre finansiering av utskiftning av lærebøker innenfor grunnopplæringen som følge av de tiltak som følger av vedtak knyttet til St.meld. nr. 30 (2003-2004)."

Disse medlemmer viser til at to viktige strukturelle forhold påvirker økonomien i grunnutdanningen. Det ene forholdet er grunnutdanningens lengde. Disse medlemmer viser til sine merknader og forslag under pkt. 2.5 og minner om at forslaget om utdanningslengde på 12 i stedet for 13 år vil gi grunnutdanningen ca. 3 500 mill. kroner mer hvert år. Det andre forholdet er selve finansieringssystemet.

Videre viser disse medlemmer til at Regjeringen i St.meld. nr. 33 (2002-2003) om ressurs-situasjonen i skolen avviste endringer i finansieringssystemet men lovet å følge utviklingen i ressurs-situasjonen meget nøye. Disse medlemmer viser i den forbindelse til sine forslag i Innst. S. nr. 45 (2003-2004).

Disse medlemmer har merket seg Kvalitetsutvalgets merknader til Regjeringens standpunkt i St.meld. nr. 33 (2003-2004) om ikke å endre dagens finansieringssystem. Disse medlemmer deler utvalgets oppfatning om at finansieringssystemet for grunnopplæringen er under press, bl.a. fordi andre sek-

torer bruker øremerkede midler. Disse medlemmer har merket seg at utvalget peker på enten øremerking eller stykkpris som alternativt system til dagens rammefinansiering. Disse medlemmer ønsker innført stykkprisfinansiering og viser til at dette systemet brukes innenfor utdanningssektoren til frittstående skoler og til institusjoner innenfor høyere utdanning samt innenfor områder som arbeidsledighetstrygd, sykepenges og uføretrygd. Disse medlemmer mener en av hovedfordelene med et stykkprisbasert finansieringssystem vil dekke det reelle behovet fra utdanningssøkende. Disse medlemmer viser i den forbindelse til de akutte problemene med finansiering av behovet for plasser i videregående skole grunnet store årskull og vanskelig økonomi i landets fylkeskommuner. Stykkprisfinansiering ville etter disse medlemmers syn løse nettopp slike dimensjoneringsproblemer med direkte kobling mellom staten og de som har rett på tjenesten og derved uavhengig av eierens økonomi og prioriteringer.

Disse medlemmer viser til at en slik finansieringsmodell også vil sørge for full likebehandling av skoler i privat eie og skoler i offentlig eie. Disse medlemmer viser til at dagens ordning gir private skoler ca. 85 pst. av ressursbruken i offentlig skole og intet bidrag til kapitalutgifter. Etter disse medlemmers syn er dette en urimelig og udemokratisk forskjellsbehandling.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem en egen sak om innføring av en stykkprisfinansiering i grunnskole og videregående opplæring som skal omfatte både driftsutgifter og kapitalutgifter. Stortinget ber Regjeringen vurdere hvordan stykkprisen skal tilpasses størrelsen på skolen, elevenes individuelle behov for tilpasset opplæring og om ordningen skal inkludere et basisbeløp pr. skole som en grunnfinansiering."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til Dokument nr. 8:2 (2002-2003) og til Innst. S. nr. 109 (2002-2003) der Sosialistisk Venstreparti foreslo å innføre økonomiske minstandarder. Det vises også til Innst. S. nr. 45 (2003-2004). Disse medlemmer viser til at ressursinnsatsen i grunnskolen er høy. Den ligger på nivå med andre europeiske land det er naturlig å sammenligne seg med. Nasjonalinntekten fordelt på antall innbyggere viser at Norge er et av verdens rikeste land. Postindustrialiserte land er i sterkere grad kunnskapsdrevet og mer kunnskapsintensive enn andre nasjoner. Det er derfor en nødvendighet at Norge ligger helt på toppen når det gjelder satsning på utdanning og forskning. Det ville vært et alvorlig faresignal dersom ressursinnsatsen i skolen var lavere enn det andre postindustrialiserte land bruker.

Ressursbruken i grunnskolen har vært forholdsvis stabil de siste fem årene. Kommunene har lengst mulig skjernet grunnskolen mot nedskjæringer, jf. St.meld. nr. 33 (2002-2003) Om ressurs-situasjonen i grunnopp-

læringen. Tendensen de to siste årene er likevel at også grunnskolen utsettes for økonomiske kutt.

Disse medlemmer viser til modellen som ble antydnet i Dokument nr. 8:2 (2002-2003). Beregninger med grunnlag i modellen viste at den samlet ville gi skolene økte ressurser i størrelsesorden 1,5-2 mrd. kroner til drift og utstyr/undervisningsmateriell. Modellen tok ikke hensyn til den utvidelse av skoledagen som er skissert fra disse medlemmer i denne innstillingen. Disse medlemmer antar at økt lærertetthet slik modellen la opp til, og utvidelse av skoledagen samlet vil øke grunnskolens driftsutgifter med 3-4 mrd. kroner per år. I tillegg kommer utgifter til kompetanseheving og til omfattende investering i undervisningsmateriell i forbindelse med innføring av reformen. Disse medlemmer vil understreke at forslagene om å fjerne eksamen i grunnskolen, samt at de nasjonale prøvene vil få et mindre omfang, vil gi innsparinger som kan settes inn som økte driftsutgifter.

Skoleskyss

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til at skyss av skoleelever ble overført fra kommunene til fylkeskommunene i 1986. Bakgrunnen for overføringen var at en ønsket bedre samordning av det samlede rutetilbudet. Kommunene er ofte for små til å kunne se ruteopplegget i sammenheng, og de vil dessuten ofte være altfor små i forhandlinger med trafikk-selskapene om kjøp av tjenester. Det ble derfor vurdert slik at det finansielle ansvaret for skoleskyssen burde legges til et forvaltningsnivå som er større enn kommunen.

Flertallet viser til at Nordlandsforskning har, på oppdrag fra departementet, undersøkt sammenhengen mellom skolenedleggelse og skyssansvar. Rapporten viser ingen entydig sammenheng mellom skolenedleggelse og endring i kostnaden til skyssdrift eller fordeling av kostnadsendringene mellom fylkeskommunene og primærkommunene. Nordlandsforskning uttaler at de

"i liten grad finner belegg for å hevde at primærkommunene velter vesentlige kostnadsbyrder over på fylkeskommunene. Dette kan således være et argument for at dagens ordning fungerer tilfredsstillende."

Flertallet viser til at departementet i St.prp. nr. 1 (2003-2004) sier de vil følge situasjonen, og komme tilbake til Stortinget med forslag til tiltak dersom situasjonen skulle endre seg.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen viser til at finansiering av skoleskyss for grunnskoleelever fortsatt ligger hos fylkeskommunen. Disse medlemmer mener det er en bedre løsning at ansvar for både drift og skyssutgifter ligger hos kommunen og derved hos de fleste skoleeiere.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen snarest legge frem en sak angående overføring av ansvar for skoleskyss for grunnskoleelever fra fylkeskommunene til kommunene inntil stykkprisfinansiering av grunnopplæringen er gjennomført."

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 1

Eleven skal tilhøre en basisgruppe, som en kontaktlærer har ansvaret for. Gruppen skal sikre eleven grunnleggende sosial tilhørighet og maksimalt omfatte 12-15 elever.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen følge opp Kvalitetsutvalgets forslag om å innføre en basiskompetanse i grunnopplæringen. Denne basiskompetansen skal bestå av elementer som går på tvers av fagene og som vil være en viktig del av opplæringen i alle fag. Elementene er:

- Ferdigheter i lesing, skriving, regning og tallforståelse.
- Ferdigheter i engelsk.
- Digital kompetanse.
- Læringsstrategier og motivasjon.
- Sosial og kulturell kompetanse.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen legge fram forslag om lovforbud mot reklame i lærebøker i grunnskolen og den videregående skolen.

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen opprette en ordning for utstyrsjøp/læremiddelstøtte/utlån av læremidler i videregående skole som skal administreres av fylkeskommunen. Det må sikres at bruken av midlene skal redusere utgiftene til læremidler, forskjellene mellom studieretningene, og utgiftsreduksjonene skal være minst like store som de midlene fylkeskommunen mottar fra staten.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 5

Stortinget ber Regjeringen øke timetallet i barneskolen med seks uketimer fra og med skoleåret 2005/2006, og med ytterligere seks uketimer fra og med skoleåret 2006/2007.

Forslag 6

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til endring av opplæringsloven § 3-1 slik at en søker får rett til sitt førstevalg til grunnskurs.

Forslag fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen:*Forslag 7*

Stortinget ber Regjeringen legge frem en egen sak om et nytt frittstående tilsyn for grunnsopplæringen, der både en løsning innenfor NOKUT og en løsning med en ny selvstendig enhet vurderes.

Forslag 8

Stortinget ber Regjeringen legge frem en melding med tiltaksplan for å redusere uro og mobbing i norsk grunnsopplæring.

Forslag 9

Stortinget ber Regjeringen legge frem en egen sak om ressurstildeling og ressurs sikring for den enkelte elev i grunnsopplæringen.

Forslag 10

Stortinget ber Regjeringen legge frem en egen sak for Stortinget om hovedprinsipp og hovedutforming av nye læreplaner som skal utarbeides som oppfølging av St.meld. nr. 30 (2003-2004).

Forslag 11

Stortinget ber Regjeringen gjennomføre nødvendige tiltak slik at obligatorisk opplæring i skriftlig sidemål utgår og muntlig sidemålsundervisning videreføres som en integrert del av norskundervisning i hovedmål.

Forslag 12

Stortinget ber Regjeringen innføre IKT som obligatorisk fag i grunnskolen fra og med 5. klasse.

Forslag 13

Stortinget ber Regjeringen gjennom forskriftsendring innføre karakterer for orden og atferd fra og med 3. klassetrinn og med oppstart i siste halvdel av skoleåret 2004/2005.

Forslag 14

Stortinget ber Regjeringen gjennom forskriftsendring legge til rette for at det gis karakterer i basisfag i grunnskolen fra og med 5. klassetrinn.

Forslag 15

Stortinget ber Regjeringen basere utarbeidelsen av nye læreplaner på en 9-årig grunnskole og en 3-årig videregående skole, i alt 12 års grunnsopplæring. Stortinget legger til grunn at årlige ressurser som i dag brukes på det 13. året i grunnutdanningen, i sin helhet brukes til styrking av grunnsopplæringen. Stortinget forutsetter at Regjeringen snarest legger frem en egen melding om organisering og rammeverk av 12-årig grunnsopplæring.

Forslag 16

Stortinget ber Regjeringen i samarbeid med foresattes representanter legge frem forslag til mulige nasjonale

ordninger vedrørende innføring av et daglig skolemåltid for alle elever i grunnsopplæringen.

Forslag 17

Stortinget ber Regjeringen legge frem en egen melding om rådgivningstjenesten i grunnsopplæringen.

Forslag 18

Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med en egen sak om innføring av fritt skolevalg i videregående skole basert på en modell med stykkprisfinansiering.

Forslag 19

Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak vedrørende organisering og finansiering av videregående opplæring i utlandet.

Forslag 20

Stortinget ber Regjeringen legge frem en grundig gjennomgang av spesialundervisningens plass i norsk skole, herunder en vurdering av ressursbruk og resultater samt det statlige støttesystemets organisering og virksomhet.

Forslag 21

Stortinget ber Regjeringen legge frem en sak om utvikling av alternative skoletilbud for elever med alvorlige adferdsvansker.

Forslag 22

Stortinget ber Regjeringen tilrettelegge lærerutdanningen i tråd med det nye gradssystemet, slik at bachelorutdanning gir kompetanse til å undervise i 1.-4. klassetrinn og at mastergrad gir kompetanse til å undervise i alle klassetrinn.

Forslag 23

Stortinget ber Regjeringen innrette lærerutdanningen slik at det i undervisningens tre første år gjennomføres obligatorisk undervisning med 180 studiepoeng inndelt som følger: pedagogikk 30, ledelse 30, norsk 35, matematikk 35, grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring 20 og KRL 30 studiepoeng.

Forslag 24

Stortinget ber Regjeringen legge til rette for en ordning med sertifisering av lærere etter ett års arbeid som lærer fra avsluttet lærerutdanning, i henhold til kriterier gitt av NOKUT.

Forslag 25

Stortinget ber Regjeringen legge frem en egen melding om oppfølging av kompetansereformen med spesiell vekt på avklaring av aldersgrense for voksne rett til grunnsopplæring, finansieringssystem for slik rett og fylkeskommunenes praktisering.

Forslag 26

Stortinget ber Regjeringen legge frem en sak om å styrke foreldreinnflytelsen i grunnskolen og den videregående skole.

Stortinget peker spesielt på at dagens ordning med klassekontakter eller tilsvarende skal lovfestes, og at samarbeidsutvalg i grunnskolen og skoleutvalg i videregående skole utvides til å bli lovfestet driftsstyre der foreldrevalgte representanter skal ha flertall.

Forslag 27

Stortinget ber Regjeringen legge frem en sak om videreføring og styrking av Foreldreutvalget for grunnskolen som nasjonalt organ for foreldre med barn i grunnskolen og videregående skole.

Forslag 28

Stortinget ber Regjeringen legge frem en sak om opprettelse av et uavhengig skoleombud.

Forslag 29

Stortinget ber Regjeringen legge frem en sak om tiltak for å sikre bedre konkurranse på markedet for skolebøker og plan for å sikre finansiering av utskiftning av lærebøker innenfor grunnopplæringen som følge av de tiltak som følger av vedtak knyttet til St.meld. nr. 30 (2003-2004).

Forslag 30

Stortinget ber Regjeringen legge frem en sak om innføring av en stykkprisfinansiering i grunnskole og videregående opplæring som skal omfatte både driftsutgifter og kapitalutgifter. Stortinget ber Regjeringen vurdere hvordan stykkprisen skal tilpasses størrelsen på skolen, elevenes individuelle behov for tilpasset opplæring og om ordningen skal inkludere et basisbeløp pr. skole som en grunnfinansiering.

Forslag 31

Stortinget ber Regjeringen snarest legge frem en sak angående overføring av ansvar for skoleskyss for grunnskoleelever fra fylkeskommunene til kommunene inntil stykkprisfinansiering av grunnopplæringen er gjennomført.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 32

Eksamen i sidemål vert å oppretthalde i grunnskole og videregående skole så lenge ein brukar eksamen i hovudmål.

Forslag 33

Stortinget ber Regjeringen legge til grunn at den informasjon som gis fra nasjonale prøver, kun skal baseres på et statistisk representativt utvalg av elever.

Forslag 34

Dei nasjonale prøvene i lesing og skriving skal omfatte lesing og skriving på hovudmål og sidemål.

Forslag 35

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til en tilskuddsordning som fullfinansierer gratis frukt og grønnsaker daglig til alle elever på barnetrinnet og ungdomstrinnet. Tilskuddsordningen kanaliseres gjennom Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 36

Stortinget ber Regjeringen legge fram forslag til ny formålsparagraf i opplæringsloven med utgangspunkt i formuleringene til skolegruppa under Verdikommisjonen. Forslaget må avspeile at Norge er blitt et flerkulturelt og pluralistisk samfunn og må kunne samle bred oppslutning fra ulike tros- og livssynssamfunn.

Forslag 37

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om endringer i lov- og læreplanverk, slik at ordningen med sentralt gitte skriftlige avgangsprøver i grunnskolen kan erstattes med mappeevaluering.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 38

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til endring av opplæringsloven § 3-1 slik at søkere får rett til inntak på ett av de to utdanningsprogrammene de har prioritert.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

I

Stortinget ber Regjeringen snarest legge frem en sak om sammensetning og organisering av skolemiljøutvalg.

II

Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2005 legge fram en framdriftsplan for oppfølgingen av kompetanseutviklingstiltakene og tidsperiode for bruk av de anslåtte kostnadene i St.meld. nr. 30 (2003-2004).

III

St.meld. nr. 30 (2003-2004) - kultur for læring - vedlegges protokollen.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 11. juni 2004

Rolf Reikvam
leder

Elsa Skarbøvik
ordfører

